

KWESTIE ISRAËL- PALESTINA

Simone B. P. M. Claessens

Kerkrade, 26 mei 2014
Studierichting: tweedegraads
lerarenopleiding geschiedenis
Fontys Lerarenopleiding Sittard
Studentnummer: 2165953

Eerste beoordelaar: dr. Peter Augustin (FLOS)
Begeleider en tweede beoordelaar: dr. Jos
Meuwissen (FLOS)

Voorwoord

In de zomer van 2012 heb ik zeven weken vrijwillig stage gelopen in Bethlehem, Palestina, bij een Arabische onderwijsinstelling, het AEI (Arab Educational Institute). Mijn intentie was om “iets mee te maken” en werkzaam te zijn in en met andere culturen.

Deze stage heeft mij de mogelijkheid gegeven om een kijkje te nemen in het leven van een Palestijn op de Westelijke Jordaanoever. Ik woonde bij Claire Anastas en haar gezin. Haar huis staat aan de Hebron Road, tot enkele jaren geleden de grote straat van Jeruzalem naar Hebron. Op dit moment is de straat berucht omdat er een negen meter hoge betonnen muur staat die Palestina scheidt van Israël. Een paar meter verderop bevindt zich het Checkpoint 300. Dit is het voetgangers checkpoint waar je doorheen moet om naar Jeruzalem te kunnen gaan. Ik wist dat er een muur stond, maar dat de muur zo ontzettend intimiderend, lelijk, beangstigend en beknellend zou zijn, had ik niet kunnen bedenken.

Op 6 juli 2012 kwamen we aan in Tel Aviv. Mijn reisgenoot volgde dezelfde opleiding. Ik wilde geen stempel van Israël in mijn paspoort want dat kon voor moeilijkheden zorgen als ik op een later moment een Arabisch land wilde bezoeken. Mijn reisgenoot kreeg wel een stempel. Achter de douane kwam een nette, lange man op ons af en vroeg ons even mee te lopen. De daarop volgende vijf minuten werd ons het hemd van het lijf gevraagd. Wat we kwamen doen, waar we heen gingen, wat we daar gingen doen, wie we daar kenden, waar we elkaar van kenden. Alle vragen hebben we netjes, met een grote lach op ons gezicht, beantwoord. We mochten doorlopen. We pakten onze koffers, een flesje water en wachtten op onze taxichauffeur. Ongeveer twee uur later kwamen we aan bij het Checkpoint in Bethlehem. De Israëlische soldaat keek ons aan en hij zei iets in het Arabisch tegen onze chauffeur. We konden doorrijden. Een minuut later stonden we bij het huis van Claire. Terwijl ik de deur van de taxi opende moest ik uitkijken dat hij niet de muur schaafde. Ik stapte uit en keek langs de muur omhoog. Ik legde mijn hoofd in mijn nek om de bovenkant van de muur te kunnen zien. Zo ontzettend hoog had ik de muur niet verwacht. Terwijl ik nog steeds in schok was van het beknellende gevoel van de muur, kwam de zoon van Claire naar buiten gestormd om ons te helpen met de koffers. Mijn koffer werd naar boven gedragen terwijl ik alle indrukken probeerde te verwerken.

Dit was één van de vele indrukken. Zoals de eerste keer toen we in het Checkpoint stonden en een Israëlische soldaat ons kauwend op zijn boterham aanstaarde met zijn enorme geweer nonchalant om zijn middel. De angstige blik op het gezicht van een Palestijns meisje nadat onze bus door Israëlische soldaten werd gecontroleerd op vergunningen. De schrik op het gezicht van een jongetje dat door een soldaat op de grond werd geduwd en terwijl hij opstond, mij aan keek. De tranen in de ogen van Claire toen ze vertelde dat haar kinderen als een levend schild werden gebruikt tijdens de Tweede Intifada en de woede van de studenten die ik leerde kennen op het AEI.

Dagelijks werden ons de meest verschrikkelijke, onvoorstelbare en misselijkmakende verhalen verteld over de situatie van de afgelopen jaren in Bethlehem en omgeving. We kwamen in aanraking met mensen die vele familieleden hadden verloren tijdens de vele oorlogen en op dit moment niet voor hun gezin konden zorgen omdat er geen werk is op de Westelijke Jordaanoever. Dagelijks zagen we de Israëlische nederzettingen, de muur en de kogelgaten in de muren. Ook kregen we te maken met beeldvorming en het misbruik maken van de geschiedenis. Er werd en wordt duidelijk gemanipuleerd met feiten uit de geschiedenis en de media neemt dit vaak over. Terug in Nederland

heb ik vele berichten gelezen over Israël en Palestina, vooral tijdens het conflict tussen Gaza en Israël in november 2012. Het viel me op dat niet alles werd gemeld en soms maar belicht van één zijde. Zo werd de kapotte garagedeur van een Israëlische nederzetting duidelijk in beeld gebracht, maar de honderden doden in Gaza werden niet getoond. Terwijl mijn Facebook-pagina elke dag volstond met foto's met dode kinderen in Gaza, werd in de krant vermeld dat een zelfgemaakte raket vanuit Gaza in de buurt van een Israëlisch dorp was neergekomen in een onbewoond gebied. Terwijl ik met tranen in mijn ogen de beelden bekeek, lag de zoon van Claire ziek in bed omdat hij traangas binnen had gekregen.

Na deze onvergetelijke en indrukwekkende ervaring in Bethlehem, wilde ik zoveel mogelijk mensen mijn verhaal vertellen. In Bethlehem heb ik een reisverslag bijgehouden dat ik online heb gezet. In de maanden februari en maart heb ik gastlessen verzorgd op S.G. Sint Ursula in Horn. Mijn lessenserie van het derde jaar heb ik gebaseerd op het conflict en ook voor mijn afstudeeronderzoek wil ik dit onderwerp gebruiken.

Met dank aan:

Jos Meuwissen (Fontys)

Jacqueline Augustin (begeleidster op het Grotiuscollege)

Jannie Tenberge (docente op het Grotiuscollege)

Jo Sieben (docent op het Grotiuscollege)

Jan Essers (docent op het Grotiuscollege)

Leerlingen van H3B op het Grotiuscollege

Toine van Teeffelen (AEI Open-Windows)

Claire Anastas (Bethlehem)

Kerkrade, 26 mei 2014, S.B.P.M. Claessens

Samenvatting

Mijn onderzoek gaat over het conflict tussen Israël en Palestina (met Palestina bedoel ik de bezette Palestijnse gebieden in Israël). Met dit onderzoek wilde ik de volgende hoofdvraag beantwoorden: 'Kan een project over de kwestie Israël-Palestina de leerlingen inzage geven in de complexe hedendaagse situatie?'.

De eerste paar maanden heb ik gewerkt aan het theoretische kader. Dit bestaat uit twee delen; de geschiedenis van Israël/Palestina en de beeldvorming. Vervolgens heb ik onderzoek gedaan naar de methodes. Ik heb de methodes Memo en Geschiedenis Werkplaats bekeken en geanalyseerd. Deze methodes gebruiken ze op het Grotiuscollege. Daarnaast heb ik alle geschiedenisdocenten geïnterviewd met betrekking tot het lesgeven over het onderwerp. Vervolgens heb ik een schema ('schema complexiteit') gemaakt waarin alle gebeurtenissen staan waarvan ik vind dat ze in het project moesten staan. Daarbij staan ook alle aspecten (politiek, economisch, militair, sociaal, cultureel en religieus) verwerkt die volgens mij van belang zijn om de complexiteit van het conflict te kunnen doorzien.

Daarna ben ik begonnen met het schrijven van de teksten en het maken van de opdrachten voor het project. Ik heb het project uitgevoerd in een havo 3 klas op het Grotiuscollege. Hier heb ik lesbrief 2, 3 en een gedeelte van lesbrief 6 behandeld. Na het uitvoeren van de lessen ben ik het project gaan analyseren. De feedback van mijn begeleider op het Grotiuscollege (en andere collega's van de geschiedenissectie) en van mijn begeleider op Fontys heb ik verwerkt, tevens de evaluaties van de leerlingen geëvalueerd en hieruit heb ik mijn conclusies getrokken. De conclusies waren dat de lesbrieven meer tijd in beslag namen dan ik had gedacht. Dit kwam door de voor- en achtergrondkennis die bij de leerlingen niet aanwezig is en dus moet worden bijgespijkerd wat tijd in beslag neemt. Daarnaast is er te weinig tijd en plek in het curriculum om het project uitgebreid uit te voeren zodat de complexiteit van het conflict wordt besproken.

Als laatste heb ik aanbevelingen geschreven om het project zo goed mogelijk te kunnen uitvoeren. Met enkele aanpassingen kan het project ook geschikt worden gemaakt voor VMBO (makkelijker taalgebruik en minder gebeurtenissen en personen waardoor het overzichtelijk blijft voor de leerlingen) of juist voor VWO (meer gebeurtenissen, personen en data en inzichtelijke en toepassingsopdrachten). Om het product geschikt te maken voor de bovenbouw van havo of voor vwo 3 en hoger, zullen er zaken moeten worden toegevoegd. Leerlingen van de bovenbouw zijn in staat om meer tekst te lezen en inzichts- en toepassingsvragen te maken. Daarnaast kunnen er verdiepingsopdrachten worden toegevoegd die de leerlingen uitdagen tot nadenken en het formuleren van een eigen mening ten opzichte van de situatie. Enkele ideeën voor verdiepingsopdrachten en verdiepingsstof heb ik ook toegevoegd aan dit onderzoek.

Inhoudsopgave

Voorwoord	1
Samenvatting.....	3
Inleiding.....	6
Aanleiding en context van onderzoek.....	6
Relevantie voor onderwijspraktijk	6
Onderzoeksvragen.....	6
Betekenis voor eigen professionele ontwikkeling.....	7
Hoofdstuk 1 - Theoretisch kader	9
Zoekproces beschreven en verantwoord	9
Literatuurverkenning.....	9
Voorlopige conclusie	11
Hoofdstuk 2 – Methode analyse	13
Onderzoeksplan.....	13
Bestaande methodes.....	13
Methode analyse	14
Interview met docenten van het Grotiuscollege.....	19
Conclusie	21
Schema complexiteit	23
Hoofdstuk 3 – eigen product.....	26
Hoofdstuk 4 –analyse van de onderzoeksresultaten/ aanpassing product	27
Analyse van de lessen.....	27
Conclusie van de lessen.....	28
Analyse van het tekstboek	28
Analyse van het werkboek	28
Evaluatie van de leerlingen	29
Conclusie na het uitvoeren van het project	30
Aanpassingen aan het product.....	31
Hoofdstuk 5 - Conclusies, aanbevelingen en resultaten	33
Conclusie	33
Aanbevelingen.....	35
Reflectie.....	38
Proces	38
Hoe heb ik me ontwikkeld tijdens het schrijven en uitvoeren van dit project?	39

Product	40
Nawoord	41
Literatuurlijst en literatuurverwijzingen	42
Bijlagen	43
Bijlage 1: De geschiedenis van Israël.....	44
Bijlage 2: De beeldvorming	64
Bijlage 3: Scans van de methodes	71
Bijlage 4: De uitgebreide methode analyse.....	83
Bijlage 5: interviews met docenten van het Grotiuscollege in Heerlen.....	87
Bijlage 6: PowerPoint van de lessen.....	95
Bijlage 7: Kapstok Conflict Israël en Palestina.....	98

Inleiding

Aanleiding en context van onderzoek

Het onderwerp 'kwestie Israël-Palestina' wordt als zeer moeilijk en complex ervaren door docenten én leerlingen op het voortgezet onderwijs. In de lesmethodes wordt het nauwelijks of niet besproken. Als het aan bod komt, dan is het te summier waardoor het onbegrijpelijk is voor de leerlingen. De docenten vinden het een complex onderwerp omdat er zeer veel is gebeurd in een korte periode. Ze vinden het moeilijk om de belangrijkste gebeurtenissen eruit te halen en alle informatie in twee of vier lessen te proppen. De methodes staan vol met data en gebeurtenissen, zonder dat er verbanden worden uitgelegd. Alleen de politieke, militaire en economische factoren komen aan bod, de sociale, culturele en religieuze factoren worden achterwege gelaten terwijl deze van cruciaal belang zijn om de situatie in het Heilige Land te kunnen begrijpen.

Ik vind het een zeer belangrijk onderwerp. Niet alleen voor het begrijpen van de conflictsituatie in het Midden-Oosten (de actualiteit) maar ook omdat het eveneens facetten naar voren laat komen zoals beeldvorming, mediamanipulatie en propaganda. Het Oosten tegenover het Westen, wat sinds 11 september nóg sterker is geworden en de verschillende religies die naast de vele overeenkomsten nog meer verschillen vertonen. Daarnaast vind ik het van belang om de menselijke kant van het conflictgebied te laten zien.

Relevantie voor onderwijspraktijk

Voor de onderwijspraktijk is mijn project over het conflict tussen Israël en Palestina relevant omdat lesmethodes de conflictsituatie niet uitgebreid genoeg behandelen waardoor de leerlingen de complexiteit van het conflict niet zien. Ze begrijpen niet waarom het conflict niet even kan worden opgelost, "zo moeilijk is dat toch niet" zijn woorden die ik al vaker heb gehoord. Om ze de complexiteit duidelijk te maken, is het belangrijk om alle factoren te bespreken. Zowel de politieke, militaire en economische factoren maar ook de sociale, culturele en religieuze factoren. Wanneer leerlingen inzien dat de complexiteit zorgt voor het langdurige conflict, zullen ze andere conflicten in de wereld ook beter kunnen begrijpen. Het is belangrijk om leerlingen te leren dat niet alles zwart-wit is maar dat conflicten ook "grijs" kunnen zijn.

Om de leerlingen kennis te laten maken met het 'grijze gebied' wil ik ze alle factoren aanreiken met betrekking tot het conflict tussen Israël en Palestina. Andere conflicten, zowel in het Midden-Oosten maar ook in Afrika, Azië of andere plekken op de wereld, worden dan 'grijzer' voor de leerlingen.

Onderzoeksvragen

Met het ontwikkelen van dit project heb ik als doel om de leerlingen de hedendaagse situatie te laten begrijpen door te kijken naar het verleden. De conflictsituatie tussen Israël en Palestina is een complexe situatie. Om het te begrijpen moeten alle aspecten worden besproken (politiek, economisch, militair, sociaal, cultureel en religieus) en zullen de belangrijkste gebeurtenissen vanaf de Balfourverklaring moeten worden behandeld. Achtergrondinformatie over de Eerste Wereldoorlog, kolonisatie/neo-imperialisme, Tweede Wereldoorlog en de Koude Oorlog is ook van belang. Deze onderwerpen worden in Havo 3 behandeld in de lesmethodes. Daarom heb ik gekozen om het project te ontwikkelen voor havo 3 ervan uitgaand dat de leerlingen kennis hebben genomen van deze achtergrondinformatie. De lesmethode die op het Grotiuscollege in havo 3 wordt gebruikt (Memo) behandelt niet het conflict tussen Israël en Palestina. Omdat de leerlingen de achtergrond informatie wel al hebben behandeld, vond ik dit een geschikte groep (havo 3) voor het project.

Voordat ik begon met het ontwikkelen van het project, heb ik me verdiept in de geschiedenis van het conflict. Deze geschiedenis begint rond 10.000 v. Chr. Daarnaast heb ik de beeldvorming bestudeerd. Om een goede aansluiting te vinden bij de bestaande en gebruikte methodes op het Grotiuscollege, heb ik deze geanalyseerd. Ook heb ik de geschiedenisdocenten op het Grotiuscollege geïnterviewd. Met alle verkregen analyses kon ik een eigen plan maken voor een project. Dit project heb ik ontwikkeld, uitgevoerd en geanalyseerd. Uiteindelijk zal ik hier conclusies uit trekken en zal ik aanbevelingen geven.

Hoofdvraag

Kan een project over de kwestie Israël-Palestina de leerlingen inzage geven in de complexe hedendaagse situatie?

Deelvragen

1. Wat is de geschiedenis van het Midden-Oosten (met als hoofdzaak Israël) en wat zijn hierin de belangrijkste zaken om de hedendaagse situatie goed te kunnen begrijpen?
2. Wat heeft beeldvorming te maken met de hedendaagse situatie?
3. Wat is de voorkennis van leerlingen over het conflict (wat staat er in de methodes)?
4. Welke zaken worden niet behandeld in lesmethodes en moeten aanwezig zijn in het project?
5. Welke conclusies trek ik na het uitvoeren van het project?
6. Wat zouden de aanbevelingen zijn voor vervolgonderzoek?

Betekenis voor eigen professionele ontwikkeling

Hoe maak ik iets wat zeer ingewikkeld en moeilijk is, begrijpelijk, leuk en interessant voor een havo 3 leerling? Dit was mijn leidraad. Ik wilde een complex en moeilijk conflict, dat voor de leerlingen “ver weg” ligt in het Midden-Oosten, dichterbij halen en boeiend, interessant en helderder maken.

Ik ben begonnen met het zoeken naar informatie over de geschiedenis van Israël en Palestina. Toen kwam ik al vele obstakels tegen. Veel boeken en internetsites zijn gekleurd of partijdig. Het was mijn taak om hier een middenweg in te vinden. Naast het beschrijven van de geschiedenis ben ik ook aan de slag gegaan met de beeldvorming. In eerste instantie de beeldvorming in het algemeen. Daarnaast de beeldvormingen tussen het Westen en het Oosten en de beeldvorming in het Heilige Land. De vele informatie heb ik geordend en geselecteerd. Uiteindelijk heb ik de geselecteerde informatie gebruikt voor het schrijven van lesbrieven.

Tijdens het maken van dit project heb ik me vooral vakinhoudelijk en vakdidactisch ontwikkeld. Ik heb lesbrieven geschreven die bestaan uit stukken tekst, opdrachten en bronnen. Ik heb rekening gehouden met de voorkennis van de leerlingen in een havo 3 klas. Dit heb ik gedaan door lesmethodes (Memo en Geschiedenis Werkplaats) te bekijken. Enkele omschrijvingen van begrippen heb ik hieruit overgenomen zodat de leerlingen deze herkennen. De eerste lesbrieven over de Tweede Wereldoorlog en de Koude Oorlog is een korte intro en herhaling. De teksten heb ik zelf geschreven en ook de opdrachten heb ik ontwikkeld.

Het bronnenmateriaal wat ik heb gebruikt komt voornamelijk van betrouwbare internetsites en uit mijn eigen fotocollectie. Ik vond het belangrijk dat de bronnen aansloten bij de tekst en dat ze geen bladopvulling waren. Tekstbronnen komen van betrouwbare internetsites en uit boeken. Het verhaal van Claire Anastas is haar levensverhaal wat ze me heeft verteld tijdens mijn verblijf in haar huis. Daarnaast zijn haar verhalen ook opgenomen in het ‘Wall Museum’ van het AEI Open Windows. Dit

zijn verhalen van vrouwen die op de muur in Bethlehem zijn bevestigd. Toine van Teeffelen (van het AEI) heeft mij toestemming gegeven om deze verhalen te gebruiken voor mijn lesbrieven.

Andere competenties

Naast de vakinhoudelijke en vakdidactische competentie kwam de organisatorische competentie vaak aan bod. Het plannen van de voorbereiding, inlezen, de bibliotheek bezoeken en het schrijven van het project vergde veel tijd en een strakke planning. Daarnaast heb ik met mijn begeleider op het Grotiuscollege in Heerlen gekeken naar het curriculum van havo 3. We hebben samen data uitgezocht voor het uitvoeren van mijn project. Met haar heb ik mijn project geanalyseerd (van tevoren) en ze heeft me feedback achteraf gegeven. Ook de leerlingen hebben het project geëvalueerd. Ik heb samengewerkt met de omgeving door Toine van Teeffelen van het AEI te vragen naar betrouwbare sites en het gebruik van de verhalen van het 'Wall Museum'.

Voordat ik het project ging voorbereiden en uitvoeren vroeg ik feedback aan mijn begeleider van Fontys, dhr. Meuwissen. Nadat ik het project had geanalyseerd en conclusies had getrokken, vroeg ik hem weer om feedback. Mijn collega's van de geschiedenissectie op het Grotiuscollege heb ik ook gevraagd om feedback op mijn product. Deze feedback verwerkte ik, ik paste zaken aan en ik verbeterde dingen. Op deze manier werkte ik aan de competentie reflectie en ontwikkeling.

Hoofdstuk 1 - Theoretisch kader

Zoekproces beschreven en verantwoord

Voordat ik literatuur ben gaan zoeken, heb ik mijn theoretisch kader voor dit onderzoek gesplitst in twee delen. Aan de ene kant de geschiedenis van het gebied waar nu de staat Israël ligt, aan de andere kant de beeldvorming rondom het conflict en de beeldvorming in het algemeen tussen het Oosten en het Westen.

Hieruit zijn de eerste twee deelvragen voortgekomen:

1. Wat is de geschiedenis van het Midden-Oosten (met als hoofdzaak Israël) en wat zijn hierin de belangrijkste zaken om de hedendaagse situatie goed te kunnen begrijpen?
2. Wat heeft de beeldvorming te maken met de hedendaagse situatie?

Omdat ik van tevoren wist dat literatuur over dit onderwerp vaak gekleurd of partijdig is, heb ik meerdere auteurs geraadpleegd. Bij een keuze voor een boek, zocht ik meer informatie op over de auteur zodat ik een idee had van zijn invalshoek of partijdigheid. Ik heb gezocht naar auteurs die verder van het onderwerp afstaan, bijvoorbeeld door hun afkomst (niet uit het Midden-Oosten) of studie (over het Midden-Oosten). Daarnaast heb ik ook boeken geraadpleegd die heel duidelijk één kant van het verhaal vertellen. Op deze manier kreeg ik verschillende verhalen over dezelfde gebeurtenis. Mijn taak was om hierin een middenweg te vinden.

Enkele boeken heb ik gekocht, andere geleend in de Bibliotheek (Centre Céramique, Maastricht) of geleend van docenten.

Naast boeken heb ik ook gebruik gemaakt van internetsites. Zowel encyclopedische sites als nieuwssites. Tijdens dit onderzoek heb ik het nieuws in het Midden-Oosten op de voet gevolgd.

Literatuurverkenning

Literatuur gebruikt voor het gedeelte: 'geschiedenis van Israël'.

	Titel boek	Auteur	Details auteur	Jaar van uitgave
1	Occidentalisme, het westen in de ogen van zijn vijanden	Ian Buruma en Avishai Margalit	Ian Buruma is professor aan Bard College in New York. Hij is gespecialiseerd in de Aziatische cultuur. Avishai Margalit is een Israëlische filosoof en publicist. Hij is hoogleraar aan de Hebreeuwse Universiteit van Jeruzalem.	2004
2	Het zijn net mensen	Joris Luyendijk	Correspondent in de Arabische wereld voor de Volkskrant en NRC Handelsblad.	2006
3	Oriëntalist	Edward W. Said	Palestijns-Amerikaanse literatuurwetenschapper.	1978 (Nederlandse

				vertaling 2005)
4	Oriëntalist, Edward W. Said (boekbespreking)	Luc Aerts	Recensent.	Geraadpleegd op 21-10- 2013
5	Een kleine geschiedenis van het Midden-Oosten	Jan van Oudheusden	Historicus, docent en auteur van schoolboeken.	2012
6	A History of the Modern Middle East	William L. Cleveland	Professor aan de Simon Fraser University (Department History). Zijn gebieden van studie zijn het Midden-Oosten, Azië en Afrika.	1994
7	Het Palestijns- Israëliëse conflict	Dan Cohn-Sherbok en Dawoud El-Alami	Cohn-Sherbok is een rabbijn en hoogleraar Jodendom, hij vertelt het joodse perspectief. El-Alami is docent Islam studies en hij vertelt het Palestijns perspectief.	2002
8	Palestine & Palestinians (reisgids)	Alternative Tourism Group	Het is een Palestijnse groep van tourgidsen die toeristen een kritische blik laten werpen op de geschiedenis, cultuur en politiek van Palestina en de moeilijke relatie met Israël.	2008
9	Israël en de Palestijnse gebieden (reisgids)	Marco Baars en Eric van der Donk	Nederlandse historici.	2012

Literatuur gebruikt voor het gedeelte: 'beeldvorming'.

	Titel boek	Auteur	Details auteur	Jaar van uitgave
1	De drogreden van het antisemitisme. Israël, de VS en het misbruik van de geschiedenis	Norman Finkelstein	Amerikaanse politicoloog. Zijn ouders zijn Poolse Joden. Zijn ouders hebben de Holocaust overleefd.	2006
2	Beeldvorming: de verborgen dimensie bij interculturele communicatie (rede)	Prof. dr. W.A.R. Shadid	Professor interculturele communicatie aan de Universiteit van Tilburg.	1994
3	Cultuurbepaalde communicatie. Waarden en belangen van passieve en	Youssef Azghari	Van Marokkaanse afkomst, heeft aan de Universiteit van Nijmegen Arabisch en communicatiewetenschappen	2005

	actieve culturen.		gestudeerd. Hij is docent communicatie, cultuur en ethiek aan Avans Hogeschool.	
4	Strijdend tegen de anti-antisemit Norman Finkelstein veegt de vloer aan met de dubbele moraal rondom Israël (recensie)	Bas Blokker	Recensent voor NRC Handelsblad.	2006
5	Woede die geen daders wil zien (recensie)	Manja Ressler	Recensent voor NRC Handelsblad.	2000

De geschiedenis van Israël kunt u vinden als bijlage 1.

De beeldvorming kunt u vinden als bijlage 2.

Voorlopige conclusie

Deelvraag 1: Wat is de geschiedenis van het Midden-Oosten (met als hoofdzaak Israël) en wat zijn hierin de belangrijkste zaken om de hedendaagse situatie goed te kunnen begrijpen?

De gehele geschiedenis van Israël staat beschreven in bijlage 1. Hieruit is het 'schema complexiteit' (blz. 23) voortgekomen. Hierin staan de belangrijkste gebeurtenissen en de aspecten. Om deze deelvraag volledig te kunnen beantwoorden, heb ik vervolgens de lesmethodes Memo en Geschiedenis Werkplaats bekeken en geschiedenisdocenten op het Grotiuscollege geïnterviewd. Uiteindelijk heb ik een lijst gemaakt van de belangrijkste gebeurtenissen die leerlingen moeten beheersen om de hedendaagse situatie te kunnen begrijpen. Deelvraag 1 zal verderop beantwoord worden.

Deelvraag 2: Wat heeft de beeldvorming te maken met de hedendaagse situatie?

De beeldvorming heb ik uitgebreid beschreven en kunt u vinden als bijlage 2. Hieronder een korte samenvatting om deze deelvraag te beantwoorden.

Beeldvorming speelt een grote rol in het begrijpen van de hedendaagse situatie. In eerste instantie heb ik gekeken naar de beeldvorming tussen het Oosten en het Westen. Het Oosten vindt het Westen oppervlakkig, mechanisch en kil. Hiervoor geven ze de wetenschap, het kapitalisme, de moderne technologie, democratie en individuele vrijheid de schuld. Het Oosten vindt traditie en geloof belangrijk terwijl het Westen rationeel denkt en wetenschap ziet als de bron van kennis. Beiden hebben een ander waardensysteem en de scheiding van staat en religie in Westerse landen is een groot verschil met het Oosten. De beeldvorming van het Westen over het Oosten komt vooral uit Hollywoodfilms. Arabieren figureren als terroristen, scanderende massa's die vlaggen in brand steken of anonieme slachtoffers. Deze beeldvorming ontstaat voornamelijk door de media. Zij laten vaak maar één verhaal zien wat het bestaande beeld van de 'enge en gevaarlijke Arabier' bevestigt. Over het (Midden-)Oosten bestaan veel vooroordelen. Zo bestaat er het idee dat het Midden-Oosten één blok vormt terwijl er zeer veel verschillen zijn tussen de landen onderling en de daartoe behorende

bevolking. Zo bestaan er lokale stereotypen, zoals de dappere Irakezen, de aardige Jordaniërs en de arrogante Egyptenaren.

De beeldvorming in en over het Heilige Land wordt gevormd door de media. In het Heilige Land bestaat er een beeld van de Israëliërs over de Palestijnen en van de Palestijnen over de Israëliërs. Daarnaast bestaat er ook beeldvorming over het Heilige Land in het algemeen. Volgens Joris Luyendijk heerst er in Israël een ware mediaoorlog. De media worden door de betrokken partijen voortdurend gemanipuleerd.¹ In deze mediaoorlog gaat het erom wat er wordt weergegeven en op welke manier. Dus wat er wordt getoond op het nieuws en op welke manier dit wordt getoond. Israël heeft hier een vinger in de pap. Zij manipuleren de media. Palestina heeft hier geen geld voor. Dit zorgt ervoor dat de nieuwsberichten in het Westen over gebeurtenissen in Israël vaak gekleurd zijn. De laatste jaren neemt de invloed van de Israëlische regering af en worden de berichtgevingen betrouwbaarder. Beeldvorming speelt een grote rol in Israël want de krantenpagina's en televisieschermen zijn niet alleen vensters van het conflict, maar ook de podia waarop dat conflict wordt uitgevochten.

Om de hedendaagse situatie te kunnen begrijpen, zullen leerlingen kennis moeten nemen van beeldvorming en mediamanipulatie. Kritisch kijken naar nieuwsberichten uit het Midden-Oosten is een vereiste om de hedendaagse situatie te kunnen begrijpen.

¹ Luyendijk, J. (2006). Het zijn net mensen. Amsterdam: Uitgeverij Podium..

Hoofdstuk 2 – Methode analyse

In de zomervakantie van 2012 heb ik zeven weken stage gelopen bij een Arabische onderwijsinstelling in Palestina, het AEI Open Windows. Tijdens mijn stage ben ik veel te weten gekomen over de geschiedenis van het land, de politieke situatie en de sociale omstandigheden. Omdat de verhalen die ik toen hoorde mij ontzettend hebben aangegrepen, besloot ik hier iets mee te doen. Ik wilde de verhalen delen met iedereen die een luisterend oor bood. Daarnaast vond ik het belangrijk om er aandacht aan te besteden tijdens mijn lessen. Dit deed ik door nieuwsartikelen over Israël te behandelen of bijvoorbeeld rond kerstmis te vertellen over Bethlehem. Ik merkte aan de leerlingen dat ze er nauwelijks iets van wisten maar het enorm interessant vonden. De reden voor dit project, is dus voornamelijk mijn eigen drijfveer.

Onderzoeksplan

Om erachter te komen welke voor- en achtergrondkennis de leerlingen hebben over het conflict, heb ik de gebruikte methodes op het Grotiuscollege bekeken. Daarnaast heb ik de geschiedenisdocenten op het Grotiuscollege geïnterviewd met betrekking tot het lesgeven over dit onderwerp. Hieruit heb ik conclusies getrokken. Met deze informatie kon ik de volgende deelvragen beantwoorden:

3. Wat is de voorkennis van leerlingen over het conflict (wat staat er in de methodes)?
4. Welke zaken worden niet behandeld in methodes en moeten aanwezig zijn in het project?

Als eerste heb ik de bestaande methodes bekeken die worden gebruikt op het Grotiuscollege in Heerlen. Vervolgens heb ik gekeken naar wat ik miste in de methodes en wat ik wilde toevoegen. Ik heb met geschiedenisdocenten gesproken op het Grotiuscollege over de methodes met betrekking tot de kwestie Israël-Palestina. De antwoorden die ze gaven heb ik samengevoegd met mijn ideeën voor een nieuw project. Ik heb een doel gesteld en van hieruit ben ik gaan werken aan de teksten en opdrachten voor in de lesbrieven.

Bestaande methodes

Ik ben de methodes gaan bekijken die ze gebruiken op het Grotiuscollege. In de methode Memo (Memo, geschiedenis voor vmbo bovenbouw. Malmberg(2007) die ze gebruiken op het VMBO, komt het onderwerp in module 7(Historisch overzicht vanaf 1900) aan bod als verrijkingstof. Deze paragraaf bestaat uit vier bladzijden waarin de geschiedenis wordt behandeld vanaf de Romeinse tijd tot 1978, het Camp David-vredesakkoord. Op het VWO wordt de methode Geschiedenis Werkplaats (Geschiedenis Werkplaats 3 VWO. Noordhoff Uitgevers (2009) gebruikt. In deze methode wordt het conflict Israël Palestina besproken in drie verschillende hoofdstukken. Het ontstaan van nieuwe landen in het Midden-Oosten en Palestina als Brits mandaatgebied wordt besproken in paragraaf 2.5 (Het Midden-Oosten tussen Oost en West). Paragraaf 4.5 (Israël en de Arabieren) behandelt het Zionisme, de oprichting van de staat Israël tot aan de oprichting van de PLO en Hamas. In paragraaf 6.4 (Spanningen in Azië en Afrika) wordt de Tweede Intifada en de vredesbesprekingen kort aangehaald. Op HAVO wordt het onderwerp niet besproken in de lesmethode Memo.

Door het bekijken van de methodes valt me op dat beeldvorming niet aan bod komt. Er wordt weinig aandacht besteed aan het conflict tussen Israël en Palestina terwijl dit conflict heel duidelijk laat zien dat alle facetten zoals politiek, militair, religieus, cultureel en sociaal met elkaar samen hangen. Wanneer leerlingen dit inzien, zullen ze andere conflicten en brandhaarden ook beter begrijpen. Dit vergroot niet alleen het inzicht van leerlingen maar ook het historisch denken. Zo zal beeldvorming een groot onderdeel zijn in mijn project rondom de kwestie Israël-Palestina. De rol van de media in

de beeldvorming speelt een grote rol. Door leerlingen dit te vertellen en te laten zien, zullen ze de beeldvorming van andere gebieden ook anders gaan bekijken.

Wanneer de complexiteit van deze kwestie wordt uitgelegd, toegelicht en behandeld, zullen leerlingen inzien dat dit soort 'onoplosbare conflicten' nooit zwart-wit zijn. Ik vind het belangrijk om de complexiteit weer te geven en leerlingen meerdere facetten van deze kwestie te laten zien zodat ze een eigen beeld en mening kunnen vormen. Wanneer ze de complexiteit niet zien, zullen ze ook niet begrijpen waarom het conflict 'onoplosbaar' wordt genoemd, zoals in de methode Memo.

Doel

Mijn doel is de hedendaagse situatie uit te leggen en te verklaren aan de leerlingen door terug te gaan in de tijd. Mijn project begint met de Balfourverklaring tijdens de Eerste Wereldoorlog en de Jodenvervolging tijdens de Tweede Wereldoorlog. Het project bestaat uit zeven lesbrieven waar leerlingen ongeveer 20 tot 25 minuten aan werken. De leerlingen krijgen lesbrieven uitgedeeld met tekst, opdrachten en bronnen. De docent krijgt de docentenversie van de lesbrieven en alle hulpmiddelen die hij of zij nodig heeft om het project te kunnen uitvoeren.

Ik wil in deze lesbrieven niet alleen de historische, politieke en economische feiten aan bod laten komen zoals in andere lesmethodes. Ik vind het van belang om sociale, religieuze en culturele factoren aan bod te laten komen om de complexiteit van conflicten in de wereld duidelijk te maken. Ik wil leerlingen laten zien dat een conflict niet zwart-wit is en dat ze niet (alleen) zwart-wit moeten denken maar ook grijs. Daarnaast wil ik laten zien dat beeldvorming een grote factor is in dit conflict.

Methode analyse

In de methodes wordt de (complexe) geschiedenis van Israël-Palestina in enkele bladzijden uitgelegd. Er worden ontzettend veel data genoemd en gebeurtenissen, maar verbanden en onderliggende conflicten worden niet genoemd. De hedendaagse situatie wordt ook niet vermeld. Daarnaast wordt het conflict vooral van de politieke en militaire kant benaderd, terwijl religie en de sociale omstandigheden ook een zeer grote rol spelen.

Ik heb de methodes bekeken en mijn bevindingen heb ik hieronder geschreven. Daarnaast heb ik ook de bronnen beschreven met betrekking tot het conflict die in de paragrafen staan. Hier heb ik een algemene conclusie uit getrokken. Vervolgens heb ik de methodes bekeken met betrekking tot de verschillende aspecten. De bronnen die ik had beschreven heb ik geanalyseerd waarbij ik de relevantie van de bronnen ten opzichte van de tekst heb onderzocht.

Criteria methode analyse

Tijdens het analyseren van de methodes heb ik op verschillende zaken gelet. Ik heb gekeken naar de gebeurtenissen: welke gebeurtenissen kwamen aan bod en hoe werden ze uitgelegd? Daarnaast heb ik gekeken of alle facetten naar voren kwamen in de inhoud: politiek, economisch, militair, sociaal, cultureel en religieus. Ik heb gekeken naar de bronnen: vullen de bronnen de tekst aan en zijn ze relevant voor de paragraaf? Hiermee bedoel ik of de bronnen extra inhoud geven aan de tekst en of ze bij de tekst passen. Daarnaast hecht ik waarde aan een persoonlijk verhaal zodat het de leerlingen duidelijk wordt gemaakt dat de mensen in Palestina en Israël net zo menselijk zijn als zijzelf.

Conclusie methode Memo (2007)

De zin waarmee de methode Memo de paragraaf over het conflict tussen Israël en Palestina opent is: 'Als er één conflict is dat onoplosbaar lijkt, is het wel het conflict rond Israël/Palestina'. Vervolgens wordt er uitgelegd hoe dit onoplosbare conflict, wat het 'probleem' wordt genoemd, is ontstaan en hoe het steeds groter werd. 'Een probleem met een hele lange voorgeschiedenis' en 'Het probleem wordt steeds groter' zijn de tussenkopjes in de paragraaf. De voorgeschiedenis begint met de Bijbel waarin staat dat Palestina het stuk land is dat God beloofde aan de Joden. Het Zionisme en de Balfourverklaring worden besproken. In het tweede gedeelte van de paragraaf wordt de vraag: 'Welke gevolgen had de stichting van de staat Israël?' beantwoord. Er worden veel jaartallen en bijbehorende gebeurtenissen genoemd.

Zowel de sociale, religieuze als ook de culturele factoren worden geheel weggelaten. De militaire en politieke gebeurtenissen tot 1978 worden besproken, het Palestijnse verzet wordt daarentegen niet besproken. Hierdoor is het voor de leerlingen onmogelijk om de huidige situatie in Israël en de Palestijnse gebieden te kunnen verklaren.

Bronnen methode Memo

Bij de stukken tekst staan enkele duidelijke bronnen. Op de eerste pagina staat een afbeelding van de situatie rond 1920 in het Midden-Oosten, de verdeling van de gebieden tussen Frankrijk en Groot-Brittannië. En een afbeelding van joodse kolonisten die het land ontginnen. Op de tweede pagina staan drie landkaartjes afgebeeld waarbij het Palestijnse en joodse grondgebied worden aangegeven tussen 1923 en 1967. Op de derde pagina staan foto's uit 1967, 1978 en op de vierde pagina een grote foto van gezonken schepen in het Suezkanaal in 1956.

De landkaartjes verduidelijken de verschillende jaartallen in de tekst. Maar de foto's zijn erg groot in vergelijking met de summiere bijbehorende stukken tekst. De vierde pagina van de paragraaf wordt bijna geheel in beslag genomen door de foto van het Suezkanaal terwijl hier verder geen informatie over wordt gegeven.

Conclusie methode Geschiedenis Werkplaats (2009)

In de methode Geschiedenis Werkplaats voor 3 VWO wordt het conflict tussen Israël en Palestina drie keer besproken. In paragraaf 2.5 wordt de situatie na de Eerste Wereldoorlog besproken, het oprichten van nieuwe landen zoals Iran, Turkije, Saoedi-Arabië en Jordanië en de invloed van Frankrijk en Groot-Brittannië in het Midden-Oosten. Er wordt direct vermeld dat de olievoorraad in het Midden-Oosten een grote drijfveer is voor de goede contacten tussen de VS en de conservatieve Saoedische monarchie, Groot-Brittannië en Iran. Paragraaf 4.5, Israël en de Arabieren, gaat geheel over het conflict. Het Zionisme wordt behandeld en de beloftes van de Britten aan zowel de joden als aan de Palestijnen. De oprichting van de staat Israël en de duizenden Palestijnse vluchtelingen. De diverse oorlogen worden kort aangehaald en de oprichting van de PLO wordt besproken. De eerste Intifada wordt besproken waarbij de Israëlische politiek als oorzaak wordt genoemd. Ook wordt het verschil in militaire kracht vermeld tussen het Israëlische leger en de stenengooiende Palestijnse jongeren waardoor de kritiek in het Westen toenam. In paragraaf 6.4 wordt kort de Tweede Intifada vermeld en de aanhoudende vredesgesprekken en oorlogsdreiging.

In deze methode komen meerdere zaken aan de orde, maar toch worden de sociale, religieuze en culturele facetten nauwelijks vermeld.

Bronnen methode Geschiedenis Werkplaats

Bij paragraaf 2.5 staan bronnen die niet relevant zijn voor het begrijpen van het conflict. In paragraaf 4.5 worden op de eerste twee pagina's een foto getoond waar Britse soldaten joodse kolonisten verwelkomen en een foto waarop Britse soldaten Palestijnse burgers controleren. Ook wordt de beroemde foto van David Ben Goerion getoond die de staat Israël uitroept. Op de derde pagina staat een foto waar links Israëlische soldaten met geweren worden afgebeeld die schieten op Palestijnse mannen die gooien met stenen. Het onderschrift luidt: 'Israëlische soldaten en Palestijnse opstandelingen (omstreeks 1990)'. In paragraaf 6.4 staat een foto waar de Israëlische premier Rabin de hand geeft aan de PLO-leider Arafat, tussen hen in staat de Amerikaanse president Clinton (1993). Enkele bronnen geven duidelijk de situatie weer maar ik mis landkaarten die de politieke en sociale situatie duidelijk maken. Zonder de landkaarten is het voor de leerlingen moeilijk zich een voorstelling te maken van de vele oorlogen, en veroverde stukken land, die worden genoemd in de tekst.

Algemene conclusie

De methodes zijn verschillend van elkaar. Naast dat het twee verschillende methodes zijn, Memo en Geschiedenis Werkplaats, is Memo voor VMBO en Geschiedenis Werkplaats voor VWO. Deze methodes tonen aan dat de sociale, culturele en religieuze factoren in de lespraktijk niet of nauwelijks worden behandeld rondom het conflict Israël Palestina. Daarnaast wordt de tekst nauwelijks ondersteund door bronnen. Er worden meerdere oorlogen, gebeurtenissen en personen genoemd in de tekst terwijl deze niet worden getoond in bronnen. De complexiteit van het conflict en de onderliggende gebeurtenissen zoals de Koude Oorlog en de Holocaust worden niet aangehaald. Toch komen de belangrijkste gebeurtenissen op politiek, economisch en militair gebied aan de orde.

Methode analyse met betrekking tot de verschillende aspecten.

Methode	Gebeurtenissen	Politiek	Economisch	Militair	Sociaal	Cultureel/ religieus
Memo	Balfour-verklaring	X	X			
	1948	X	X	X		
	1967	X		X		
	1973	X	X	X		
	1978	X				
Geschiedenis Werkplaats	Balfour-verklaring	X	X			
	1948	X	X	X		
	1956			X		
	1967	X		X		
	1973	X	X	X		
	1978	X				

	Oprichting PLO en Hamas	X		X		
	Intifada	X		X	X*	X*
	2000 - 2006	X		X		

*Deze facetten komen aan de orde in het verhaal van Fanja Mussman.

Tabel 2.1 Methodeanalyse

Bronnenanalyse

Tijdens de bronnen analyse heb ik gelet op relevantie. Met relevantie bedoel ik of de bron iets toevoegt aan de tekst, bijvoorbeeld duidelijkheid scheppen of een toelichting geven. Ik vind het hierbij van belang dat in de tekst verwezen wordt naar de gebeurtenis of de persoon van de bron. Daarnaast vind ik de grootte van bronnen van belang. Wanneer de bron een zeer grote afmeting heeft terwijl de gebeurtenis of persoon maar kort wordt genoemd in de tekst, vind ik de bron minder relevant omdat het niet in verhouding staat met elkaar.

Bronnenanalyse van de methode Memo.

Methode:	Bron met onderschrift	Relevantie tot tekst
Memo	Bron 1: De situatie in het Midden-Oosten rond 1920.	Ja, de bron is een duidelijke kaart van de situatie (Engelse en Franse mandaatgebieden) in het Midden-Oosten rond 1920.
	Bron 2: Zwoegende Joodse kolonisten bij het ontginnen van land.	Nee, er wordt in de tekst niet gesproken over kolonisten die land bewerkten in Palestina.
	Bron 3: De situatie van Israël tot 1948, van 1948 tot 1967 en van 1967 tot 1973.	Ja, de bron laat drie kaartjes zien waarop de verdeling van gebied duidelijk zichtbaar is.
	Bron 4: Israëlsche soldaten voor de Rotskoepelmoskee na de verovering van het oude deel van Jeruzalem in 1967.	Ja, in de tekst staat: [...] Israël (ook) in het bezit kwam van heel Jeruzalem. <i>Een kaartje van de gebiedsuitbreiding van Israël of foto's van oorlogsschade vind ik hier beter bij passen.</i>
	Bron 5: Begin, Carter en Sadat in 1978 bij de ondertekening van het vredesakkoord op Camp David, het buitenverblijf van de Amerikaanse president.	Ja, in de tekst wordt gesproken over de vredesonderhandelingen in Camp David. De bron vind ik te groot met betrekking tot de hoeveelheid tekst.
	Bron 6: De Egyptische president Nasser liet in 1956 schepen zinken in het Suezkanaal.	Nee, in de tekst wordt 1956 niet genoemd. deze bron hoort bij een toepassingsopdracht. De bron neemt bijna de hele pagina in beslag.

Tabel 2.2 Bronnenanalyse methode Memo

Bronnenanalyse van de methode Geschiedenis Werkplaats.

Methode: Geschiedenis Werkplaats	Bron met onderschrift	Relevantie tot tekst
Paragraaf 2.5	Bron 1: Vanaf 1930 onderhield de KLM een vaste dienst tussen Schiphol en Batavia.	Ja, deze bron laat zien dat het Midden-Oosten nodig is als stopplaats tussen Europa en Azië voor vliegtuigen.
	Bron 2: Koning Feisal bij Lloyd George in Londen (1919).	Nee, hij wordt kort genoemd in de tekst.
	Bron 3: Britten betalen arbeiders op een olieveld in Iran (1910).	Nee, zonder onderschrift was de bron niet duidelijk geweest. Er wordt in de tekst genoemd dat Groot-Brittannië de olievelden in handen bleef houden. De bron vind ik ook te groot in vergelijking met de tekst.
Paragraaf 4.5	Bron 1: Britse soldaten en net aangekomen joden (Palestina 1947).	Ja, het laat angstige, huilende kinderen zien, mensen op een grote boot en Engelse soldaten.
	Bron 2: Britse soldaten controleren Palestijnen (omstreeks 1947).	Nee, in de tekst wordt niet duidelijk waarom de Palestijnen worden gecontroleerd maar het laat wel de onderlinge machtsverhoudingen zien.
	Bron 3: Onder het portret van Theodor Herzl roept Ben Goerion de staat Israël uit (1948).	Ja, de gebeurtenis wordt in de tekst genoemd.
	Bron 4: Israëlische soldaten en Palestijnse opstandelingen (omstreeks 1990).	Ja, het geeft de situatie weer.
	Bron 5: Ibn Saoed en Nasser (1955).	Nee, de bron is niet relevant om de tekst te begrijpen. De namen van de personen worden genoemd in de tekst.
	Bron 6: Fanja Mussman met haar man en hun zoon Amos (omstreeks 1942).	Ja, er wordt een persoonlijk verhaal verteld over Fanja Mussman.
Paragraaf 6.4	Bron 1: De Israëlische premier Rabin, de Amerikaanse president Clinton en PLO-leider Arafat (1993).	Ja, de gebeurtenis wordt niet genoemd in de tekst maar laat wel een belangrijk moment zien.

Tabel 2.3 Bronnenanalyse methode Geschiedenis Werkplaats

Een persoonlijk verhaal om de sociale, culturele en religieuze factoren naar voren te laten komen, komt alleen in de methode Geschiedenis Werkplaats aan de orde. Hier wordt het verhaal verteld van Fanja Mussman, een dochter van joodse ouders die naar Palestina vluchtten omdat ze werden gediscrimineerd in Polen. Fanja kon niet wennen aan Israël en pleegde zelfmoord. Dit verhaal laat de persoonlijke kant zien van het conflict en het laat sociale facetten naar voren komen waardoor het onderwerp tastbaarder wordt voor de leerling.

De methodes kunt u vinden als bijlage 3. De uitgebreide methode analyse vindt u als bijlage 4.

Interview met docenten van het Grotiuscollege

Op het Grotiuscollege in Heerlen heb ik diverse docenten gesproken over het onderwerp Israël-Palestina. Twee docenten (Jannie ten Berge en Jo Sieben) geven les aan de bovenbouw. Twee andere docenten (Jacqueline Augustin en Jan Essers) geven over dit onderwerp les aan Mavo 4, het is een klein onderdeel van de examenstof.

Interview docenten mavo 4

Het onderwerp is verrijkingstof in de methode Memo. Ze vinden het beide een belangrijk onderdeel van de examenstof vooral omdat het heden ten dage nog steeds een brandhaard is. Ze bespreken het ontstaan van het conflict, de Balfour-verklaring, de Jodenvervolging (niet alleen tijdens de Tweede Wereldoorlog maar ook in de vooraf gaande eeuwen) en ze betrekken beiden de actualiteit erbij. Mevrouw Augustin vindt het een complex onderwerp om te behandelen omdat veel partijen erbij betrokken zijn. Ze vindt het hierdoor ook een lastig onderwerp om op Mavo 4 te behandelen. De heer Essers vindt het een minder complex onderwerp omdat hij het een logisch conflict vindt. Aan beide partijen (Israël en de Palestijnen) zijn beloften gedaan, hier heeft men zich niet aan gehouden waardoor er een conflict is ontstaan. Maar ook hij behandelt niet de gehele complexiteit van het onderwerp omdat dit te diep ingaat op het conflict waardoor het te ingewikkeld wordt voor de leerling. De actualiteit is iets wat ze beide missen in de methode. De methode behandelt de gebeurtenissen tot 1978, deze zijn ondertussen 36 jaar geleden. De leerlingen zijn hierdoor niet in staat om de huidige situatie te verklaren. Mevrouw Augustin en dhr. Essers vinden dit wel van groot belang en bespreken in de lessen de recente gebeurtenissen. Hiervoor gebruiken ze bijvoorbeeld nieuwsberichten. ICT-middelen of andere werkvormen worden door beide docenten niet gebruikt binnen dit onderwerp. Ze vertellen vooral veel over dit onderwerp. Filmpjes, debat-opdrachten of het analyseren van (partijdige) nieuwsberichten worden weggelaten.

Conclusie interview docenten mavo 4

Omdat het verrijkingstof is, hebben beide docenten niet genoeg tijd om diep op de stof in te gaan. Wanneer docenten wel dieper op het conflict ingaan, merken ze dat de leerlingen het niet meer begrijpen. Het conflict is volgens de docenten te ingewikkeld om geheel te behandelen in mavo 4. Vooral tijdgebrek, het niveau van de leerlingen en een gebrekkige methode zorgen ervoor dat de complexiteit van het onderwerp niet kan worden behandeld in de lessen van Mavo 4. Daarnaast overzien de docenten onvoldoende de complexiteit van het onderwerp. Sociale, culturele en religieuze factoren worden weggelaten waardoor de complexiteit van het conflict onvoldoende aan bod komt. De religieuze en culturele factoren zijn binnen dit onderwerp een fundamentele basis voor het conflict, doordat deze factoren in de methode en tijdens de lessen niet of nauwelijks worden besproken, kunnen de leerlingen de complexiteit niet bevatten.

Interview docenten bovenbouw

Jannie ten Berge en Jo Sieben behandelen dit onderwerp op vwo 3. Mevrouw Ten Berge behandelt het onderwerp alleen als de klas snel werkt, een hoog niveau heeft en er interesse is in politiek. Wanneer een klas niet snel genoeg werkt, heeft ze de tijd niet om dit onderwerp te bespreken. Ze koppelt het onderwerp aan nationalisme of dekolonisatie. Dhr. Sieben behandelt het onderwerp hooguit één les. Hij koppelt het onderwerp aan de Tweede Wereldoorlog. In het boek wordt het

gekoppeld aan het 'Midden-Oosten tussen Oost en West' (De tijd van de Wereldoorlogen). Mevrouw Ten Berge gebruikt de methodes Memo en Geschiedenis Werkplaats. Ze geeft aan dat in beide methodes het onderwerp niet aan bod komt behalve bij vwo 3 (Geschiedenis Werkplaats). Ze vindt het een belangrijk onderwerp om te behandelen omdat ook in Nederland joden, Arabieren en Palestijnse vluchtelingen wonen. Dhr. Sieben vindt het belangrijk om te behandelen omdat het een slepend conflict is. Mevrouw Ten Berge vindt het een complex onderwerp omdat er veel verschillende groepen bij betrokken zijn die elkaar voortdurend bestrijden. Ze probeert de politieke en religieuze aspecten te behandelen. Dhr. Sieben vindt het ook een complex onderwerp omdat je het van twee kanten kunt bekijken. Beide kanten hebben duidelijke beweegredenen en argumenten voor hun daden. De beeldvorming bespreekt mevrouw Ten Berge niet omdat het veel tijd kost, dhr. Sieben behandelt wel dat de Verenigde Staten een sterke bondgenoot voor Israël is geweest door de sterke lobby die de joden daar hebben opgebouwd. Ze proberen beide objectief te blijven door beide kanten van het conflict te bespreken. Mevrouw Ten Berge zou het fijn vinden als er van het onderwerp een themaboekje was of een thematische paragraaf in het boek, zoals een paragraaf 'Palestina' of 'brandhaard in het Midden-Oosten'. Dhr. Sieben zou de Palestijnse standpunten willen opnemen in een methode en de actualiteit. Ook mist hij het standpunt van de Nederlandse regering. Nederland is lange tijd pro-Israël geweest, hierdoor werd ook het Nederlandse volk beïnvloed (door de media). De laatste jaren is dit veranderd, mede door de beelden en geluiden die het volk konden bereiken via de moderne media.

Conclusie interview docenten bovenbouw

Bij vwo 3 wordt het conflict behandeld in de methode maar het hangt van de docent en de klas af, hoe diep er op het onderwerp wordt ingegaan. Mevrouw Ten Berge geeft duidelijk aan dat het van het niveau, werktempo en interesse van de klas afhangt hoeveel tijd ze besteedt aan het onderwerp. Dhr. Sieben besteedt er hooguit één les aan. Toch vinden ze het beide een belangrijk onderwerp om te behandelen. Zowel dhr. Sieben als mevrouw Ten Berge behandelt naast de militaire, politieke en economische aspecten ook de religieuze aspecten van het conflict. De sociale en culturele aspecten behandelen ze niet.

De gehele interviews kunt u vinden als bijlage 5.

Conclusie

Zoals voorheen benoemd ben ik nu tot de conclusie gekomen voor de deelvragen drie en vier.

3. Wat is de voorkennis van leerlingen over het conflict (wat staat er in de methodes)?

In de methode Memo voor VMBO 4 beginnen ze de geschiedenis van Israël met de Bijbel. Het Zionisme en de Balfourverklaring worden besproken, evenals de stichting van de staat Israël en de politieke en militaire gebeurtenissen tot 1978. De paragraaf is vooral een stuk tekst dat bestaat uit een aaneenrijging van data en gebeurtenissen. Verbanden tussen gebeurtenissen komen nauwelijks aan de orde. De sociale, culturele of religieuze omstandigheden worden ook buiten beschouwing gelaten. Doordat de paragraaf alleen de gebeurtenissen tot aan 1978 behandelt, is het voor leerlingen onmogelijk om de huidige situatie te kunnen begrijpen.

In de methode Geschiedenis Werkplaats voor VWO staan drie paragrafen die het conflict behandelen. In paragraaf 2.5 wordt de situatie na de Eerste Wereldoorlog besproken waarin de nadruk ligt op de oprichting van nieuwe landen zoals Iran, Turkije, Saoedi-Arabië en Jordanië en de invloed van Frankrijk en Groot-Brittannië in het Midden-Oosten. In paragraaf 4.5 wordt het Zionisme behandeld, de beloftes van de Britten aan de Joden als aan de Palestijnen, de oprichting van Israël en de Palestijnse vluchtelingen. De oorlogen worden kort aangehaald en de toenemende kritiek vanuit het Westen op Israël wordt toegelicht. Deze paragraaf focust zich op het conflict tussen Israël en Palestina. Politieke, militaire en economische aspecten komen aan bod. De religieuze factor (buiten het Zionisme) wordt buiten beschouwing gelaten, net zoals de culturele en sociale factor. In paragraaf 6.4 wordt de Tweede Intifada kort vermeld, de vredesbesprekingen en de aanhoudende oorlogsdreiging. In een kader staat een verhaal van Fanja Mussman, hiermee wordt het sociale aspect aangehaald. De methode Geschiedenis Werkplaats laat meer gebeurtenissen en personen aan bod komen. Naast de politieke, militaire en economische aspecten wordt ook het sociale aspect kort aangehaald. Maar ook hier worden de religieuze en culturele aspecten weggelaten.

4. Welke zaken worden niet behandeld in methodes en moeten aanwezig zijn in het project?

De methodes Memo en Geschiedenis Werkplaats tonen aan dat de sociale, culturele en religieuze factoren in de lespraktijk niet of nauwelijks worden behandeld rondom het conflict tussen Israël en Palestina. Vooral de politieke, militaire en economische aspecten van het conflict komen aan bod. In de methodes wordt een opsomming gegeven van de gebeurtenissen zonder dat er onderlinge verbanden worden uitgelegd of oorzaak-gevolg reacties worden beschreven. Daarnaast wordt de tekst nauwelijks ondersteund door bronnen. Er worden meerdere oorlogen, gebeurtenissen en personen genoemd in de tekst terwijl deze niet worden getoond in bronnen. De complexiteit van het conflict en de onderliggende gebeurtenissen zoals de Koude Oorlog en de Holocaust worden niet aangehaald. Verbanden tussen gebeurtenissen worden niet getoond, alles staat op zichzelf en ook onderliggende conflicten (bijvoorbeeld de religieuze conflicten) worden niet behandeld. De hedendaagse situatie wordt compleet buiten beschouwing gelaten. Hierdoor kunnen leerlingen onmogelijk de huidige situatie verklaren.

Uit de interviews met de docenten kan ik concluderen dat docenten te weinig tijd hebben om diep in te gaan op het conflict. De docenten van mavo 4 merken dat leerlingen het een complex en moeilijk onderwerp vinden. Dit heeft volgens hen te maken met het niveau van de leerlingen en de gebrekkige methode. Ook de interesse van de leerlingen zal meespelen. Tijdens de lessen worden

vooral de politieke, militaire en economische aspecten besproken, hierdoor komt de complexiteit van het onderwerp onvoldoende aan bod. De religieuze en culturele factoren zijn binnen dit onderwerp een fundamentele basis voor het conflict. Doordat deze factoren in de methode en tijdens de lessen niet of nauwelijks worden besproken, kunnen de leerlingen de complexiteit niet inzien. De docenten van vwo 3 laten het afhangen van de klas hoeveel tijd ze besteden aan het onderwerp en hoe uitgebreid ze erop ingaan. Het niveau van de groep, het werktempo en de interesses van de leerlingen spelen hierbij een grote rol. Toch vinden beide docenten het een belangrijk onderwerp om te behandelen. Zowel dhr. Sieben als mevrouw Ten Berge behandelen naast de militaire, politieke en economische aspecten ook de religieuze aspecten van het conflict. De sociale en culturele aspecten behandelen ze niet tijdens de les.

Zaken die dus niet aan bod komen in de methodes en tijdens de les zijn de sociale, culturele en religieuze aspecten van het conflict. Leerlingen kunnen de complexiteit van het conflict alleen zien als alle aspecten worden behandeld. Daarnaast is het van groot belang dat de hedendaagse situatie wordt behandeld zodat leerlingen de berichten in het nieuws over het conflict tussen Israël en Palestina kunnen begrijpen.

Schema complexiteit

Onderstaand schema laat de complexiteit zien van de geschiedenis van Israël. Alle aspecten komen in dit schema aan bod. Dit schema heb ik als leidraad gebruikt voor het maken van de lesbrieven.

Dit schema beantwoordt ook deelvraag 1:

1. Wat is de geschiedenis van het Midden-Oosten (met als hoofdzaak Israël) en wat zijn hierin de belangrijkste zaken om de hedendaagse situatie goed te kunnen begrijpen?

In onderstaand schema staan de belangrijkste gebeurtenissen weergegeven met alle aspecten. Bij elk aspect staat op welke manier deze naar voren komt bij de gebeurtenis. Vaak komen zaken terug (zoals bij religieus en cultureel). Dit heeft ermee te maken dat het onderliggende en sluipende zaken zijn die het conflict complex maken. Doordat ik alle aspecten naar voren laat komen bij de gebeurtenissen, wordt de complexe situatie van het conflict duidelijk en kunnen leerlingen de hedendaagse situatie beter begrijpen.

Onderstaand schema is een beknopte versie daar ik rekening heb moeten houden met de lestijd. Ik heb gerekend op een duur van 20-25 minuten per lesbrief. Ik heb een project bedacht voor 4 lessen van 50 minuten.

Tabel 2.4 Schema complexiteit

Gebeurtenis	Politiek	Economisch	Militair	Religieus	Cultureel/ sociaal
Balfour-verklaring	Er worden beloftes gedaan aan de Palestijnen én aan de joden. Neo-imperialisme. Palestijnen willen loskomen van de Ottomanen en de Joden een eigen staat.	Het Westen wil invloed blijven uitoefenen in het Midden-Oosten omwille van de olie.	Het westen wordt voorstander van een joods tehuis in Palestina (Brits mandaatgebied).	Moslims staan tegenover joden.	Arabische cultuur tegenover de joodse/ Europese cultuur
Geleidelijke uitbouw van het conflict (jaren '30)	Steeds meer en frequentere opstanden, conflicten en onenigheden in Palestina tussen Joodse kolonisten en Palestijnen.	Joodse kolonisten kopen grond van Palestijnen. Palestijnen verliezen hun inkomsten.	Joodse gemeenschap sticht de Haganah op (voorloper Israëlisch leger). Palestijnen zetten geweldsorganisaties op die vechten tegen joodse kolonisten.	Moslims staan tegenover joden.	Arabische cultuur tegenover de joodse/ Europese cultuur.
Geboorte van de staat Israël	Joodse staat voor de overlevenden van de Holocaust	Overlevenden nemen veel geld mee en	Gevolg: joodse staat wordt door de omringende	Staat voor joden in een	Arabische cultuur tegenover de joodse/ Europese

(1948)	→ westerse landen voelen zich schuldig Bondgenoot van de VS	stoppen dit in een nieuwe staat (kopen land op, maken land vruchtbaar, bouwen dorpen, etc)	Arabische landen aangevallen → VS helpt met bewapening van Israël	Arabische omgeving waar mensen moslim en christen zijn	cultuur
Zesdaagse Oorlog (1967)	Arabische landen voelen zich bedreigd, Israël voelt zich ook bedreigd en krijgt informatie over een Arabische aanval. Hierop vallen ze de omringende landen aan en nemen ze veel gebied in	Israël wordt geholpen door VS en GB (het Westen). In de VS is een Israëllobby actief. De Arabische landen werken samen.	Joodse staat voelt zich bedreigd en bewapent zich. De omringende Arabische staten bewapenen zich en maken plannen om Israël aan te vallen. Israël, gesteund door VS en GB, valt de omringende landen aan.	De joodse staat (en het christelijk e westen) tegenover de islamitische Arabische staten (het oosten).	
Oktober-oorlog (1973)	De VS helpt Israël (Koude Oorlog: Sovjet Unie wilde zich ermee gaan bemoeien, vervolgens eist de VS een staakt-het-vuren). De VS bemoeit zich met vredesonderhandelingen, Camp David (1979).	Olie boycot van de Arabische landen aan bondgenoten van Israël (VS en Nederland).	De Arabische staten vallen Israël aan tijdens een militair-zwakke dag.	Arabische staten vallen Israël aan op een joodse feestdag, alle soldaten hebben die dag verlof.	Arabische cultuur tegenover de joodse/ Europese cultuur. Door de oliecrisis wordt de kloof geactiveerd tussen Oost en West.
Eerste Intifada (1987 – 1993) En Tweede Intifada (200...)	Palestijnen komen in opstand tegen de situatie in de bezette gebieden. Het nieuws over de hele wereld zendt beelden uit van de Intifada. Dit zorgt voor veel kritiek tegen Israël.	Palestijnen verkeren onder erbarmelijke omstandigheden, slechte economie en hoge werkloosheid.	Palestijnen gooien stenen en Molotov cocktails naar militaire doeleinden. Israël reageert hierop met gewapend geweld. Dit zorgt voor kritiek.	moslims tegenover joden	Palestijnen tegenover Israëliërs. Sociaal: Palestijnen leven in oorlogsgebied, soms zonder toevoer van eten en drinken en afhankelijk van de grillen van de Israëlische politiek en leger.
Bouw van de muur	Zelfmoordaan-slagen van Palestijnen in	Israël neemt het vruchtbare land in.	Israël bouwt een muur en checkpoints.	Joden tegenover moslims.	Palestijnen tegenover Israëliërs.

	Israël. Angst in Israël en bij Joden in de hele wereld. Joden over de hele wereld steunen Israël. Holocaust-industrie.	Palestina wordt afhankelijk want ze hebben geen vruchtbare grond.	Palestijnen moeten een vergunning hebben om Israël binnen te mogen. Palestijnen worden zonder rechtzaak vastgezet op verdenking van terrorisme en aanslagen.		Sociaal: Palestijnen verliezen familie en vrienden door de muur. Ze verliezen hun werk en hebben nauwelijks inkomen of water. Ze kunnen zich niet vrij verplaatsen en moeten constant een vergunning aanvragen.
--	---	---	---	--	--

Het bovenstaande schema van de complexiteit van het conflict in het Heilige Land laat zien dat het niet gemakkelijk is om dit conflict te doceren. Er komt niet alleen ontzettend veel bij kijken, de tijd om het conflict tot in de puntjes uit te werken is er niet. Het curriculum zit overvol met alle onderwerpen die van de overheid moeten worden behandeld. Dit geeft de docent weinig ruimte om extra lesstof te behandelen of dieper op onderwerpen in te gaan.

Hoofdstuk 3 – eigen product

Mijn product bestaat uit een project van zeven lesbrieven. Deze lesbrieven zijn geschreven in chronologische volgorde maar kunnen ook afzonderlijk worden gebruikt. Een docent kan een keuze maken uit de lesbrieven die hij/zij wil behandelen in zijn les. Het product bestaat uit een tekstboek, een leerlingenwerkboek en een docentenhandleiding. In de docentenhandleiding staan alle opdrachten met antwoorden en uitleg. Een lesbrief neemt ongeveer 20 tot 25 minuten in beslag. Mits de docent de lesbrief klassikaal leest en de leerlingen zelfstandig aan de slag gaan met de opdrachten. De docent kan er ook voor kiezen om de lesstof zelf te vertellen of de leerlingen de opdrachten in groepjes te laten maken.

Voordat ik begon met het schrijven van de teksten en het ontwikkelen van de opdrachten, heb ik informatie verzameld over het creëren van een project. Deze informatie heb ik voornamelijk uit het boek 'Geschiedenisdidactiek, handboek voor de vakdocent' van de auteur dhr. Wilschut². Hoofdstuk 4 behandelt het onderwerp 'teksten'. Welke soorten teksten er zijn en hoe ik weet of de tekst geschikt is voor de leerlingen. In hoofdstuk 5 wordt behandeld op welke manier stilstaande beelden kunnen worden gebruikt en wat voor soort historische kaarten er zijn en hoe ik hier zinvolle opdrachten bij formuleer. Hoofdstuk 6 beschrijft hoe je zelf een verhaal kunt schrijven.

Om de leerlingen een houvast te geven heb ik een 'kapstok' (bijlage 7) gemaakt waarin alle belangrijke gebeurtenissen, verschijnselen, ontwikkelingen en personen staan. Een docent kan er zelf voor kiezen om dit aan de leerlingen uit te delen. Dit schema zorgt ervoor dat leerlingen bepaalde gebeurtenissen, ontwikkelingen, verschijnselen en personen in de juiste tijdperiode kunnen plaatsen. Deze kennisvormen (gebeurtenissen, ontwikkelingen, verschijnselen en personen) heb ik uit het boek 'Geschiedenisdidactiek, handboek voor de vakdocent' gehaald van de auteur dhr. Wilschut.³ Ook de omschrijvingen van de kennisvormen heb ik hier vandaan.

De lesbrieven kunt u vinden als aparte bijlagen. Het tekstboek kunt u vinden als losse bijlage 1 met als titel: 'Tekstboek, Project Kwestie Israël-Palestina'. Het leerlingenwerkboek als losse bijlage 2 met als titel: 'Werkboek, Project Kwestie Israël-Palestina' en de docentenhandleiding als losse bijlage 3 met als titel: 'Docentenhandleiding, Project Kwestie Israël-Palestina'.

² Wilschut, A. (2008). Geschiedenisdidactiek. Handboek voor de vakdocent. Bussum: Uitgeverij Coutinho.

³ Wilschut, A. (2008). Geschiedenisdidactiek. Handboek voor de vakdocent. Bussum: Uitgeverij Coutinho.

Hoofdstuk 4 –analyse van de onderzoeksresultaten/ aanpassing product

Analyse van de lessen

Aan de klas H3B (havo 3 klas op het Grotiuscollege) heb ik drie lessen gegeven. Mijn planning was elke les ongeveer twee lesbrieven te behandelen. In les één lesbrief 2 en 3. In les twee lesbrief 4 en 5 en in les drie lesbrief 6. Lesbrief 1 sla ik over omdat dit herhaling is van de Tweede Wereldoorlog, de Koude Oorlog en religies. Dit hebben de leerlingen al behandeld.

De eerste les heb ik een korte inleiding gegeven. Ik vertelde wie ik was en waarom ik dit project had gemaakt. Ook vertelde ik de doelen voor de leerlingen (wat ze zouden leren van het project) en de beoordeling van de opdrachten. Vervolgens hebben we lesbrief 2 gezamenlijk gelezen. Op het smartboard liet ik vooral kaartjes en afbeeldingen zien. Ik gaf een korte uitleg. De laatste twintig minuten hebben de leerlingen gewerkt aan de opdrachten. De leerlingen waren geïnteresseerd en ze werkten goed aan de opdrachten. Aan het einde van de les had ongeveer de helft van de klas de opdrachten niet afgekregen. Alleen lesbrief 2 was behandeld.

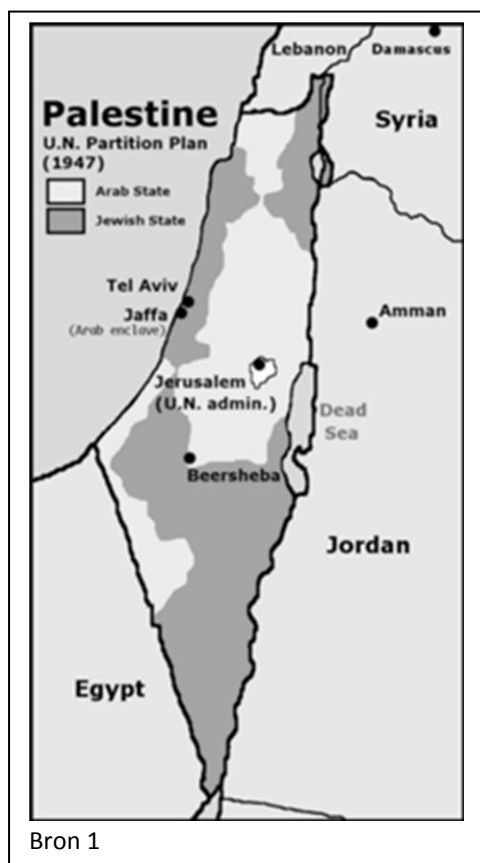
In de tweede les wilde ik de lesbrieven 3 en 4 behandelen. Uiteindelijk is alleen lesbrief 3 behandeld en enkele leerlingen hadden niet alle opdrachten af kunnen maken.

De derde les heb ik enkele persoonlijke verhalen verteld over mijn ervaringen in Bethlehem. De helft van lesbrief 6 is behandeld. De leerlingen moesten van deze lesbrief twee opdrachten maken. De rest van de laatste twintig minuten konden ze besteden aan het afmaken van de eerdere opdrachten.

Samen met mijn begeleidster op het Grotiuscollege heb ik de opdrachten nagekeken en beoordeeld.

Wat viel me op?

De leerlingen hadden zeer weinig voorkennis van de situatie in het Midden-Oosten en het conflict tussen Palestina en Israël. Tijdens de eerste les vroeg een leerling direct: 'Waar ligt Palestina?'. Als het tekstboek zou worden aangepast met een wereldkaart, een kaart van het Midden-Oosten en een landkaart van Israël, zou deze vraag beantwoord kunnen worden. Zo kunnen de leerlingen tijdens het lezen van de teksten en het maken van de opdrachten, terug bladeren naar de kaarten in het tekstboek om zich te oriënteren.

Voor de leerlingen is alles nieuw. De oorlogen, de gebeurtenissen, de situatie en de hoofdrolspelers in dit conflict. Dit betekende dat het lezen van de teksten moeizaam en langzaam ging. Daarnaast lazen de leerlingen de tekst opnieuw tijdens het maken van de opdrachten. De zaken die ik extra heb uitgelegd, heb ik beperkt tot de stof die ze moesten weten voor de opdrachten. Te veel extra zaken zouden de leerlingen verwarren.

Enkele leerlingen hadden moeite met het bekijken van bronnen. De bron aan de linkerkant (bron 1) moesten de

leerlingen bekijken. De vraag hierbij was: 'Wie kreeg de macht in Jeruzalem?'. Ongeveer vijf van de achtentwintig leerlingen konden de Verenigde Naties noemen. Heeft dit te maken met de moeilijkheid en complexiteit van het onderwerp of met het niet goed bekijken en lezen van de stof? Ik denk dat het een combinatie is. Aan de ene kant zullen enkele leerlingen de bron(nen) niet goed hebben bekeken en de vragen slecht gemaakt omdat ze de teksten niet opnieuw lazen. Dit kan te maken hebben met de instelling van de leerling, de desinteresse in het onderwerp of de studiehouding. Daarnaast zal de complexiteit van het onderwerp een grote rol hebben gespeeld. De leerlingen hadden moeite met het beantwoorden van het aantal vragen bij een lesbrief. Ongeveer de helft had de eerste les de lesbrief niet afgekeken. Dit zal te maken hebben met de minimale achtergrondkennis en voorkennis die leerlingen over dit onderwerp hebben. Uiteindelijk hebben de leerlingen die hard hadden gewerkt tijdens de les (de teksten goed doorgelezen, de bronnen goed bekeken en de vragen goed gelezen) een goede beoordeling gekregen. Het slecht beantwoorden van vragen heeft te maken met het onzorgvuldig lezen van de vraag en de tekst. De vragen waren (volgens mijn begeleider op het Grotiuscollege) niet te moeilijk voor havo 3.

Conclusie van de lessen

Uiteindelijk heb ik twee en een halve lesbrief kunnen behandelen (lesbrieven 2, 3 en de helft van 6). Ik heb me vergist in de hoeveelheid tijd die een leerling nodig heeft om nieuwe stof tot zich te nemen en te begrijpen. Het project dat bestaat uit zeven lesbrieven is een groter project geworden dan ik had gedacht. Een lesbrief neemt ongeveer een les van vijftig minuten in beslag. In totaal zou een docent (minimaal) zeven lessen van vijftig minuten nodig hebben om dit project in zijn totaliteit te behandelen.

Dat dit project meer tijd in beslag neemt dan ik had gedacht, heeft meerdere redenen. De complexiteit van het onderwerp speelt een grote rol. De minieme voor- en achtergrondkennis over dit onderwerp versterkt dit vooral. Daarnaast is de werkhouding van een leerling en de interesse een factor voor het verloop van dit project.

Ik heb gekozen om de lesbrieven 2, 3 en 6 te behandelen omdat de lesbrieven 2 en 3 aansloten bij de voorkennis van de leerlingen over de Tweede Wereldoorlog, de Holocaust en de Koude Oorlog. Lesbrief 6 gaat over de hedendaagse situatie in Israël en Palestina. Deze lesbrief heb ik behandeld zodat de leerlingen de hedendaagse situatie in het Midden-Oosten en het Heilige Land kunnen verklaren.

Analyse van het tekstboek

Tijdens de lessen heb ik in het tekstboek aantekeningen gemaakt op plekken waar leerlingen struikelden over woorden of waar een woord verkeerd was gespeld. Zo moet ik consequent zijn in het gebruiken van namen zoals Groot-Brittannië in plaats van Engeland.

Voorin het tekstboek moet ik verschillende landkaarten plaatsen om duidelijk aan te geven waar Israël en Palestina liggen.

Analyse van het werkboek

In het werkboek had ik twee keer 'opdracht 4', dus ik had niet goed doorgeteld. Bij lesbrief 6 stond een bron die te donker was afgebeeld. Hierdoor was de vraag moeilijk te beantwoorden. De leerlingen vonden de vraagstelling soms wat lastig. Als ik dan de vraag stelde met andere woorden, dan begrepen ze de vraag wel. Ondanks dat veel antwoorden letterlijk in de tekst staan, vonden de

leerlingen het moeilijk om de vragen te beantwoorden. Ik denk dat dit ook weer te maken heeft met de complexiteit. Er worden zeer veel aspecten behandeld. Dit kan voor verwarring zorgen maar ook voor een hogere moeilijkheidsgraad voor leerlingen. Aan de ene kant speelt dus de onzorgvuldigheid van het lezen van teksten door leerlingen mee en aan de andere kant de complexiteit die zorgt voor de moeilijkheid van de vragen.

Evaluatie van de leerlingen

De antwoorden die leerlingen invulden op de vragen die ik ter evaluatie stelde.

Tabel 4.1 Evaluatie leerlingen Havo 3 van het Grotiuscollege

Vraag	Geef minimaal twee zaken die je goed vond aan het project.	Wat zou verbeterd kunnen worden aan het project?	Wat vond je het leukst aan het project?	Wat heb je geleerd van het project?
Antwoord- en van leerlingen	- Leerzaam - Goede uitleg - Interessant - Duidelijke opdrachten - De eigen ervaringen met de foto's - Filmpje (van Ali B in Bethlehem) - PowerPoint - Dat we op een andere manier les kregen (en van iemand anders) - De objectieve verhalen tussen de twee landen - Er werd goed gekeken naar hoe de mensen daar leefden - Zelfstandig werken aan de opdrachten	- Het was soms veel en moeilijk - Het waren veel opdrachten voor één les - Tekst was moeilijk - Minder lastige woorden gebruiken - Minder tekst - Meer tijd voor de opdrachten - Meer foto's en minder tekst - Lastige vragen - Meer filmpjes	- De verhalen - Het is een actueel onderwerp - Het was interessant om eens naar een andere cultuur te kijken - Het was leuk om eens wat anders te doen tijdens de geschiedenisles - De foto's	- De ruzie in Palestina. - Hoe het nu is in Israël/Palestina. - Waarom er een muur in Palestina staat. - Dat er nog altijd veel ruzie en spanning is tussen de twee landen maar dat wij dat nauwelijks zien. - Dat er een muur is bij de Gazastrook. - Dat Joden in Israël wonen. - Palestijnen streven naar vrijheid en willen terug naar hun eigen land. - Dat er een gigantische muur staat - Hoe het er in dat land aan toe gaat. - Hoe de mensen er leven en hoe de situatie er nu is. - Wat er allemaal gaande is in Palestina.

Conclusie na het uitvoeren van het project

Deelvraag: 5. Welke conclusies trek ik na het uitvoeren van het project?

De teksten en de opdrachten vonden de leerlingen moeilijk en lastig. Er stonden moeilijke woorden in, de vragen waren lastig gesteld, er stond te veel tekst in het tekstboek en te weinig afbeeldingen.

Dat de tekst moeilijk is voor de leerlingen zal vooral te maken hebben met het onderwerp. Het onderwerp is nieuw voor de leerlingen. Ze hadden geen of nauwelijks voorkennis over dit onderwerp. De landen Israël en Palestina zijn nieuw voor ze. De hoofdpersonen in het verhaal en de gebeurtenissen al helemaal. Doordat ze geen voor- en achtergrondkennis hebben van dit onderwerp, vonden ze het een moeilijk en ingewikkeld project. De docent zal veel zaken moeten toelichten en uitleggen om het duidelijker te maken voor de leerlingen. Daarnaast speelt de complexiteit van het onderwerp en de vele aspecten die worden behandeld in het project ook een grote rol. Toch vonden leerlingen het ook interessant en leerzaam. Tijdens de lessen hoefde ik nauwelijks om aandacht te vragen. De leerlingen hingen aan mijn lippen terwijl ik uitleg gaf over de lesstof. Doordat ze de tekst en de opdrachten moeilijk vonden, hadden ze ook meer tijd nodig. Daarnaast neemt de uitleg van de docent ook tijd in beslag. Tijdens de drie lessen die ik heb gegeven, hebben de leerlingen niet voldoende tijd gehad om alle vragen rustig te maken. Het product is een project geworden voor meerdere lessen. Ongeveer één lesbrief per les van vijftig minuten.

Wat de leerlingen het leukst aan het project vonden waren vooral mijn persoonlijke verhalen en foto's in de PowerPoint. Mijn eigen verhalen vertelde ik vanuit de 'ik-persoon' en vanuit mijn eigen beleving. Ik vertelde mijn gevoelens en gedachtes. Deze emoties zorgden voor een reactie bij de leerlingen, ze konden zich inleven in mijn verhaal. Dit zorgde voor belangstelling van leerlingen en interesse. Daarnaast vonden enkele leerlingen het interessant om eens naar een andere cultuur te kijken en eens 'iets anders' te doen in de geschiedenisles. Zo hoefden ze hun boeken niet mee te nemen en kregen ze les van een andere docent.

Wat ze invullen bij de vraag: 'Wat heb je geleerd van het project?' tijdens de evaluatie vind ik zeer minimaal. De laatste les hebben we het gehad over de recente situatie in Israël-Palestina. Hier refereren de meeste antwoorden aan. Dit kan er ook door komen omdat tussen les twee (lesbrief 3) en les drie (lesbrief 6) een week heeft gezeten waarin de geschiedenisles uitviel. De evaluatie is ook een week later pas ingevuld. Daarnaast heb ik de vraag te open gesteld. Ik had beter gebruik kunnen maken van een puntensysteem waarbij 0 'zeer oneens' betekent en 5 'zeer eens'. Ik had verschillende stellingen kunnen opsommen of vragen kunnen stellen. Hier heb ik niet voor gekozen omdat ik wilde dat de leerlingen zelf met een antwoord kwamen.

Is het onderwerp geschikt voor onderbouw havo?

Voor dit project heb ik gekozen voor havo 3 omdat in het derde jaar de onderwerpen Eerste Wereldoorlog, Tweede Wereldoorlog, Holocaust en Koude Oorlog aan bod komen in het curriculum. Deze onderwerpen sluiten direct aan bij het conflict tussen Israël en Palestina. Daarnaast heb ik voor havo gekozen omdat dit onderwerp niet wordt behandeld in de lesmethodes Memo en Geschiedenis Werkplaats. Uiteindelijk bleken de leerlingen het een complex en moeilijk onderwerp te vinden. Dit heeft verschillende redenen (zoals ik hierboven heb genoemd). Mijn begeleidster op Grotius en andere geschiedeniscollega's heb ik het project ook laten zien. Zij vonden de teksten en de

opdrachten geschikt voor havo 3. De leerlingen zouden het niveau moeten aankunnen. Ik denk dat het onderwerp geschikt is voor havo 3 ondanks dat de leerlingen het een moeilijk onderwerp vinden.

Is het project geschikt voor vmbo of vwo?

Ik vind het onderwerp te complex om het op deze wijze te doceren op het vmbo. In de methode Memo staat een paragraaf over het conflict. Hier staan zeer veel data die de vmbo leerlingen moeten leren. Ik denk dat dit complexe en uitgebreide onderwerp niet geschikt is voor vmbo omdat het te complex en ingewikkeld is en leerlingen hierdoor de rode draad niet meer zullen zien. Op het vwo zou dit een goede aanvulling kunnen zijn van het curriculum. Dan zouden er wel meer opdrachten moeten worden ontwikkeld die inzicht en toepassing van de leerlingen vereisen.

In de bovenbouw (havo of vwo) hebben leerlingen de achtergrondinformatie van dit conflict al behandeld. Ook hebben ze andere complexe situaties en gebeurtenissen in het verleden bestudeerd. Dit is een goede basis voor het behandelen van dit onderwerp en dit project. Leerlingen in de bovenbouw kunnen ook meer informatie tot zich nemen. Om het project geschikt te maken, heb ik aanbevelingen geschreven (deelvraag 6).

Past het onderwerp binnen het curriculum?

Het onderwerp is lastig om binnen het curriculum te plaatsen. De geschiedenis in het voortgezet onderwijs gaat vooral over het Westen en Nederland. De geschiedenis over Azië, Amerika of het Midden-Oosten komt nauwelijks aan bod. Om de situatie in het Midden-Oosten te begrijpen is achtergrondinformatie over dit gebied een pre. Dit kost tijd. De docent heeft nauwelijks ruimte om extra zaken te behandelen in zijn lessen. Het onderwerp past helaas niet makkelijk in het curriculum. Het kan worden gekoppeld aan de Eerste Wereldoorlog, de Tweede Wereldoorlog en de Holocaust (ook de Koude Oorlog komt bij bepaalde gebeurtenissen aan bod), maar er is nauwelijks ruimte om uitgebreid op het onderwerp in te gaan. Dit zou alleen kunnen als de docent een ander onderwerp weg zou laten of minder uitgebreid zou behandelen.

Het project is te uitgebreid om in twee of vier lessen te behandelen. De docent zou ervoor kunnen kiezen om maar een aantal lesbrieven te behandelen, maar dan worden niet alle aspecten uitgebreid genoeg behandeld om de complexiteit van het onderwerp te doorzien. Al met al is het een complex en ingewikkeld onderwerp wat veel tijd kost om te behandelen in de les. Tijd die een docent vaak niet heeft.

De PowerPoint die ik bij deze lessen heb gebruikt kunt u vinden als bijlage 6.

[Aanpassingen aan het product](#)

Welke concrete aanpassingen zouden er moeten komen aan het project?

Om de ligging van de landen Israël en Palestina duidelijk te maken, moeten er voorin in het tekstboek kaarten worden geplaatst. Als eerste een wereldkaart, vervolgens een kaart van Eurazië of van het gebied rondom de Middellandse Zee waarop de ligging van Israël in een Arabische omgeving duidelijk zichtbaar is. Als derde een huidige kaart van Israël en de Palestijnse gebieden en zijn Arabische buurlanden.

De Engelstalige bronnen in de het project moeten worden vervangen door Nederlandse bronnen. Leerlingen vonden het tijdens de les lastig om de Engelstalige bronnen te ontcijferen. Nederlandse

bronnen zullen beter leesbaar zijn voor de leerlingen. Aan de andere kant zouden Engelstalige bronnen kunnen zorgen voor een vakoverstijgend project. Onduidelijke bronnen in het tekstboek en werkboek moeten worden vervangen door duidelijke bronnen. Want door het project af te drukken in zwart-wit, werden enkele afbeeldingen onduidelijk. Daarnaast moet er gebruik worden gemaakt van consequent woordgebruik zoals Groot-Brittannië in plaats van Engeland. Op deze manier zullen woorden en begrippen steeds terugkomen in het project. Dit zorgt voor duidelijkheid en helderheid.

Het zijn geen lesbrieven van 20-25 minuten maar van 50 minuten. Leerlingen moeten 20-25 minuten de tijd krijgen om de opdrachten te maken. Leerlingen die eerder klaar zijn kunnen verder werken aan de volgende lesbrief. Er zouden ook extra opdrachten aan het project kunnen worden toegevoegd waarmee deze leerlingen aan de slag kunnen. Deze opdrachten zouden kunnen gaan over onderwerpen zoals: het vluchtelingenprobleem, de werkwijze van de Verenigde Naties, nieuwsartikelen bespreken, terrorisme en zelfmoordaanslagen of de Israëlische angst voor Palestijnen en andere Arabieren.

Er zou kunnen worden gekozen voor één boekje in plaats van een tekstboek en een werkboek. Dan zouden de vragen achter elke lesbrief worden geplakt. Dit is fijner omdat de leerlingen dan maar één boekje krijgen om mee te werken. Aan de andere kant zouden leerlingen dan constant moeten bladeren. Hierover zou de docent kunnen beslissen.

Elke docent zal het project moeten aanvullen met de actualiteit om de hedendaagse situatie te kunnen begrijpen. Zo kan de docent nieuwsartikelen bespreken in de les of leerlingen nieuwsartikelen laten lezen en ze laten uitleggen wat er aan de hand is. De docent zou leerlingen verschillende nieuwssites kunnen aanreiken waarvan ze artikelen moeten halen over het conflict. De nieuwsberichten kunnen in de klas worden besproken en behandeld. De docent moet dan de nadruk leggen op de verschillen tussen de nieuwsberichten over hetzelfde gebeurtenis. Hierbij speelt beeldvorming een grote rol.

Er zouden zaken aan het project kunnen worden toegevoegd. Zoals een PowerPoint voor elke lesbrief met afbeeldingen, kaarten, interactieve links, filmpjes en nieuwsartikelen. Daarnaast kunnen links naar (betrouwbare) sites voor meer informatie worden toegevoegd of een literatuurlijst met boeken over het conflict. Een andere toevoeging zouden stellingen voor de docent om een discussie op gang te brengen kunnen zijn of uitgewerkte nieuwsartikelen met achtergrondinformatie en uitleg over de beeldvorming. Ook extra informatie over elke gebeurtenis voor de docent zou een toevoeging kunnen zijn aan het project.

Aanpassingen aan de kapstok met ICT

De kapstok kan via een computerprogramma worden uitgewerkt. Leerlingen zouden dan verbanden moeten kunnen leggen tussen verschillende begrippen. Bijvoorbeeld tussen het Zionisme en het antisemitisme of (wanhoops-)terrorisme en de Palestijnse vluchtelingen. Wanneer de leerlingen een begrip zouden aanklikken licht een ander begrip op. De leerlingen moeten dan kunnen uitleggen waarom die twee begrippen bij elkaar horen. Daarnaast kan er in dit computerprogramma ook gebruik worden gemaakt van kleuren. Bijvoorbeeld dat het begrip beeldvorming links in het schema lichter is gekleurd en dan steeds donkerder van kleur wordt richting de rechterkant van het schema. Leerlingen moeten dan kunnen uitleggen waarom beeldvorming in het Midden-Oosten en vooral Israël steeds belangrijker wordt.

Hoofdstuk 5 - Conclusies, aanbevelingen en resultaten

In de bovenstaande hoofdstukken heb ik antwoord gegeven op de deelvragen 1 tot en met 5. In dit hoofdstuk zal ik antwoord geven op deelvraag 6. Daarnaast zal ik een conclusie geven over mijn onderzoek, ik zal aanbevelingen beschrijven en suggesties voor vervolgonderzoek.

Korte recapitulatie van achtergrond, doel en aanpak van het onderzoek

Tijdens mijn reis naar Bethlehem in 2012 ben ik in aanraking gekomen met de hedendaagse situatie in het conflictgebied Israël/Palestina. Dit conflict is een moeilijk onderwerp en wordt nauwelijks behandeld in het voortgezet onderwijs. Hier wilde ik verandering in aanbrengen. Ik heb de geschiedenis van Israël bestudeerd (deelvraag 1) en de beeldvorming tussen Oost en West en rondom het Heilige Land (deelvraag 2). Vervolgens heb ik de methodes Memo en Geschiedenis Werkplaats geanalyseerd en bekeken op welke manier het conflict werd behandeld (deelvraag 3). Daarnaast heb ik ook met geschiedenisdocenten van het Grotiuscollege gesproken. Mijn conclusie was dat het conflict te summier wordt besproken om de complexiteit ervan te doorzien (deelvraag 4). Mijn doel was het maken van een project voor havo 3 leerlingen over het conflict waarbij alle factoren (politiek, militair, economisch, sociaal, cultureel en religieus) aan bod komen. Met behulp van de geschiedenis van Israël die ik had beschreven heb ik de teksten en de opdrachten geschreven. Mijn product is een tekstboek, een leerlingenwerkboek en een docentenhandleiding. Op het Grotiuscollege heb ik drie lessen gegeven aan een havo 3 klas (H3B). Deze lessen verliepen naar behoren. De leerlingen moesten de opdrachten maken van de lesbrieven 2, 3 en 6. Hiervoor kregen ze ook een beoordeling. Zowel enkele docenten van het Grotiuscollege als de leerlingen van H3B hebben het project geëvalueerd. Ik heb de lessen geëvalueerd en de besproken lesbrieven kritisch bekeken (deelvraag 5). Hieruit trok ik de conclusie dat een lesbrief geen 20-25 minuten duurt maar 50 minuten in beslag neemt. Dit heeft te maken met de complexiteit van het onderwerp. Door de minimale voor- en achtergrondkennis van de leerlingen is alle informatie nieuw voor hen. Daarom moet er tijdens de lessen veel worden toegelicht en uitgelegd door de docent. Daarnaast hebben de leerlingen minimaal 20-25 minuten nodig voor het maken van de opdrachten van één lesbrief.

Conclusie

Kritische beschouwing van kwaliteit en reikwijdte onderzoek

Dit onderzoek heb ik gebaseerd op de twee methodes, namelijk Memo en Geschiedenis Werkplaats. Ik heb de docenten van het Grotiuscollege geïnterviewd. Daarnaast heb ik drie lessen gegeven waarin twee en een halve lesbrief zijn behandeld van de zeven. Mijn analyses zijn op deze informatie gebaseerd. Dit is een vrij minimaal onderzoek. Om een uitgebreider onderzoek te verrichten zouden meerdere methodes moeten worden bekeken, meerdere scholen en docenten erbij moeten worden betrokken en zou het hele project moeten worden uitgevoerd. Toch ga ik er niet vanuit dat de conclusies anders zullen zijn als het onderzoek op een grotere schaal wordt uitgevoerd omdat dit onderwerp niet in het curriculum voorkomt en ook niet wordt genoemd in de tien tijdvakken. Terwijl dit onderwerp duidelijk laat zien dat er altijd meerdere factoren betrokken zijn bij een gevecht, oorlog of conflict. Daarnaast is het een actueel onderwerp dat wekelijks in het nieuws is. Om de hedendaagse situatie te kunnen begrijpen in het Midden-Oosten, is kennis van het conflict tussen Israël en Palestina van groot belang.

De kwaliteit van het product is goed omdat alle factoren duidelijk naar voren komen in de lesbrieven waardoor het de complexiteit van dit conflict goed weergeeft. Het product kan zonder aanpassingen van de docent worden uitgevoerd op havo 3.

Docenten hebben door het overvolle curriculum nauwelijks tijd om dieper in te gaan op onderwerpen of extra onderwerpen toe te voegen. Dit is een belemmering voor het uitvoeren van dit project. De complexiteit van het conflict moet aan bod komen om duidelijk te maken aan de leerlingen waarom het een slepend conflict is. Hiervoor moet de docent zich goed inlezen en goed op de hoogte zijn van de recente ontwikkelingen in het Midden-Oosten. Dus naast de voor- en achtergrondkennis van leerlingen is ook de kennis van de docent van belang om dit conflict te behandelen in de klas. Het is een ingewikkeld onderwerp wat niet in een enkele les kan worden behandeld. Dit project laat zien dat er minimaal 7 lessen van 50 minuten aan dit onderwerp moeten worden besteed om de complexiteit van het conflict begrijpelijk te kunnen maken voor leerlingen. Dit project is geschikt voor onderbouw havo. Met wat aanpassingen zou het geschikt kunnen worden gemaakt voor mavo 4, voor vwo 3 en bovenbouwklassen (havo en vwo).

Beeldvorming is een moeilijk concept. Ik vind het belangrijk dat dit wordt behandeld omdat het ingewikkelde zaken kan verduidelijken rondom dit conflict (bijvoorbeeld het gebruik van propaganda en de mediaoorlog tussen Israël en Palestina). Wanneer leerlingen niet zijn getraind in beeldvorming en/of wanneer het project niet geheel wordt behandeld, bestaat de kans dat leerlingen de beeldvorming rondom dit onderwerp verkeerd interpreteren. Het is van belang dat leerlingen van tevoren zijn getraind in het interpreteren van beeldvorming. Als dit niet het geval is dan is het belangrijk dat het hele project wordt behandeld.

Wanneer een school aandacht besteedt aan het interpreteren van cartoons en spotprenten, dan kan de beeldvorming in zijn totaliteit worden behandeld. Leerlingen zijn dan al getraind in het kijken naar prenten of stukken tekst en hebben dan de vaardigheden ontwikkeld om hier de onderliggende zaken te zien. Als dit niet het geval is, dan denk ik dat het voor de leerlingen moeilijker is om de beeldvorming te begrijpen en te bevatten. Als het project geheel wordt behandeld, dan zal de lesbrief over beeldvorming geen struikelblok vormen. Want de achtergrondkennis die de leerlingen gedurende het project hebben gekregen over het conflict, hebben ze nodig bij het behandelen van de beeldvorming en het interpreteren van bronnen zoals cartoons en spotprenten.

Het bekijken van gekleurde nieuwsartikelen vind ik een onderwerp voor de bovenbouw. Dit is een stuk moeilijker omdat het dan vaak gaat om 'gekleurde' (bijvoeglijk naam-) woorden in een artikel. Zoals 'de dappere Israëlische soldaten tegenover de terroristische Palestijnen' of 'de zwakke Israëliërs tegenover de stenen gooiende Palestijnen'. Dit zijn moeilijke zaken die uitgebreid moeten worden behandeld zodat er bij leerlingen geen verkeerd beeld ontstaat wanneer ze gekleurde artikelen lezen. Op deze manier kan een docent leerlingen leren om kritisch naar het nieuws en de media te kijken.

Ik heb me tijdens dit onderzoek afgevraagd of het maken van dit project over het conflict een verkeerd beeld kan geven bij leerlingen omdat er maar een beperkte hoeveelheid tekst in de lesbrieven kan worden opgenomen. Ik heb geprobeerd om constant beide kanten te belichten en neutrale woorden te gebruiken in de tekst. Toch kan het zijn dat ik onbedoeld één kant meer heb belicht dan de andere. Of meer aandacht heb besteed aan de ene gebeurtenis dan de andere. Als dit het geval is, dan is dit onbewust gebeurd.

Ook heb ik me afgevraagd of het onderwerp nog te dicht bij ons staat waardoor we ons emotioneel betrokken voelen. De Tweede Wereldoorlog en de Holocaust zijn nog steeds voelbaar door de vele films en documentaires op televisie, de dodenherdenking op 4 mei en de bevrijdingsfestivals op 5 mei. Hebben we in het Westen hierdoor meer sympathie voor Israël? Zien we hierdoor veel door de vingers van wat er gebeurt in het Midden-Oosten? Dit zijn vragen waar ik geen antwoord op kan geven.

Aanbevelingen

Opbrengsten en aanbevelingen voor de schoolpraktijk

Dit onderzoek heeft een product voortgebracht dat bestaat uit een project van zeven lesbrieven over het conflict tussen Israël en Palestina. Het onderwerp wordt summier of niet behandeld in de methodes die op Grotius worden gebruikt. Om leerlingen kennis over dit onderwerp bij te brengen, is dit project geschikt. De docent kan de lesbrieven direct toepassen in de les. De docent zal zich moeten inlezen en voorbereiden maar de tekstboeken, de leerlingenwerkboeken en de docentenhandleiding liggen klaar. Het project bestaat niet alleen uit politieke, militaire en economische factoren maar ook de sociale, culturele en religieuze factoren worden behandeld. Hierdoor wordt de complexiteit van het onderwerp duidelijk.

Het project sluit aan bij de Tweede Wereldoorlog, de Holocaust en de Koude Oorlog. Als deze onderwerpen uitgebreid zijn behandeld in de voorgaande lessen, kan het eerste gedeelte van lesbrieff 1 worden overgeslagen omdat dit een korte inleiding en herhaling is van de Tweede Wereldoorlog en de Koude Oorlog. Begrippen zoals de Verenigde Naties, Holocaust, NAVO en mensenrechten komen aan de orde in de lesbrieven. Hierdoor worden eerder besproken begrippen in de lesmethodes herhaald.

Deelvraag: 6. Wat zouden de aanbevelingen zijn voor vervolgonderzoek?

Aanbevelingen voor vervolgonderzoek is een groter en breder onderzoek op te zetten rondom het behandelen van dit conflict op het voortgezet onderwijs. Daarbij moet rekening worden gehouden met het niveau waarvoor wordt gekozen en of het wordt behandeld in de onderbouw of bovenbouw. Ik heb er voor gekozen om het project te maken voor HAVO 3 omdat het onderwerp aansluit bij het curriculum. Aan de andere kant maakt de complexiteit van het conflict het een geschikter onderwerp voor de HAVO bovenbouw. Daarnaast kan worden gekeken naar het niveau. Met wat aanpassingen kan het project ook geschikt worden gemaakt voor VMBO (makkelijker taalgebruik en minder gebeurtenissen en personen waardoor het overzichtelijk blijft voor de leerlingen) of juist voor VWO (meer gebeurtenissen, personen en data en inzichtelijke en toepassingsopdrachten). Het project kan worden behandeld in de onderbouw, maar ook in de bovenbouw als er meer aandacht wordt geschonken aan alle factoren en de complexiteit van het conflict.

Om een beter beeld te krijgen wat er wel en niet thuishoort in het project, kunnen alle geschiedenismethodes worden bekeken die in het voortgezet onderwijs worden gebruikt. Daarnaast kunnen meerdere geschiedenisdocenten worden geïnterviewd om een beeld te krijgen van wat een docent graag in een project terug ziet. Er kan dan ook worden gekeken naar de hoeveelheid tijd die er aan het project kan worden besteed tijdens de lessen. Kan dit onderwerp bijvoorbeeld ook in 4 lessen worden behandeld of moeten er 8 of meer lessen aan worden besteed? Is het een onderwerp dat geschikt is voor één paragraaf of voor een heel hoofdstuk? Dit zijn vragen die met een vervolgonderzoek kunnen worden beantwoord. Daarnaast kan men zich ook afvragen waar het

onderwerp in het curriculum thuishoort. Ik heb het gekoppeld aan de Tweede Wereldoorlog en de Holocaust, maar het kan ook gekoppeld worden aan de Eerste Wereldoorlog (Balfourverklaring) of het kan dienen als historische parallel met de muur in Berlijn en de muur tussen Israël en Palestina. Maar ook als parallel met de diverse zelfmoordaanslagen over de hele wereld of de conflicten en oorlogen tussen religies of bevolkingsgroepen.

Aanbevelingen voor het product

Het project moet gekoppeld worden aan een onderwerp dat de leerlingen hebben behandeld, zoals de Tweede Wereldoorlog en de Holocaust. Op deze manier zijn enkele zaken bij de leerlingen bekend, zoals de Verenigde Naties, de oprichting van Israël, Franse en Britse invloeden in het Midden-Oosten in verband met de olie en het Ottomaanse Rijk dat uiteen valt. Op deze manier zullen leerlingen verbanden kunnen leggen en de situatie in het Midden-Oosten beter begrijpen.

Het product is geschikt voor havo 3. Met enkele aanpassingen in de tekst en opdrachten zou het project geschikt kunnen worden gemaakt voor vmbo 3 of 4. Lastig woordgebruik en begrippen zullen uit de tekst moeten worden gehaald om het begrijpelijk te maken voor een vmbo leerling.

Om het product geschikt te maken voor de bovenbouw van havo of voor vwo 3 en hoger, zullen er zaken moeten worden toegevoegd. Leerlingen van de bovenbouw kunnen meer tekst lezen en inzichts- en toepassingsvragen maken. Daarnaast kunnen er verdiepingsopdrachten worden toegevoegd die de leerlingen uitdagen tot nadenken en het formuleren van een eigen mening ten opzichte van de situatie. Enkele ideeën voor verdiepingsopdrachten en verdiepingsstof:

Groepsprocessen bespreken zoals Hezbollah en Hamas.

Wie en wat zijn Hezbollah en Hamas? Wat is hun doel en hoe willen ze dit doel bereiken? Waarom worden ze terroristische groeperingen genoemd? Hoe kijkt de bevolking naar hen en hoe kijkt het Westen en de media naar hen? Bekijk het actuele nieuws, wat kun je hier terugvinden over Hezbollah en Hamas?

De Moslims in vluchtelingenkampen op de Westelijke Jordaanoever (bijvoorbeeld Aida Camp in Bethlehem).

In de negentiende eeuw was Bethlehem een Christelijk dorp maar sinds de komst van de vluchtelingen in 1948 is de meerderheid in Bethlehem moslim. ⁴ Doordat de Christenen in de meerderheid leven, voelen ze zich onderdrukt. Welke gevolgen heeft dit voor de Christelijke bevolking in Bethlehem? Denk aan Islamitische feestdagen en Christelijke feestdagen, de Ramadan (hoe moeten de christenen zich dan gedragen?), hoe moet het voedsel worden bereid?, zijn er verschillende restaurants en mag iedereen overal gaan uiteten?, hoe zit het met de rustdagen (voor Christenen de zondag en voor moslims de vrijdag)? Daarnaast zijn vluchtelingenkampen brandhaarden van het conflict. Waarom? Hier starten de rellen en oproeren omdat de omstandigheden hier zeer slecht zijn. Mensen hebben geen of nauwelijks water, er ligt veel vuil op straat, ze leven in kleine huizen, er is hoge werkloosheid en veel armoede.

Ook zou er kunnen worden gekeken naar de vooroordelen van mensen die wonen in vluchtelingenkampen en de opdracht hierbij zou kunnen zijn dat ze erachter moeten komen of deze vooroordelen kloppen. Zo hebben mensen in het Westen vaak het idee dat mensen in

⁴ Alternative Tourism Group. (2008). Palestine & Palestinians. Ramallah: Alternative Tourism Group.

vluchtelingenkampen in tenten wonen. Is dit in Palestina ook aan de orde? In Bethlehem bestaan vooroordelen over de vluchtelingen dat ze constant herrie schoppen, niet werken en hun kinderen niet goed opvoeden. Kloppen deze plaatselijke vooroordelen? En waar komen deze vooroordelen vandaan?

Voor verdieping in de vluchtelingenkampen zouden verhalen van jongeren die leven in zulke kampen aan het project kunnen worden toegevoegd. Er bestaan ook filmpjes die getoond kunnen worden in de les. Er zouden discussies kunnen worden gevoerd over de vragen: 'is de situatie in deze vluchtelingenkampen menselijk?' en 'is het terecht dat de jongeren en kinderen die in de vluchtelingenkampen wonen nog steeds 'vluchtelingen' worden genoemd terwijl ze zelf niet zijn gevlucht?'.

Andere sub onderwerpen die kunnen worden toegevoegd:

- Het 'vluchtelingenprobleem' (wat moet er gebeuren met de vluchtelingenkampen op de Westelijke Jordaanoever en in Gaza? Blijven de vluchtelingen 'vluchtelingen' volgens de VN?)
- Dieper ingaan op de werkwijze van de Verenigde Naties
- Steden op de Westelijke Jordaanoever zoals Hebron, Ramallah of Jericho
- Steden op Israëlisch grondgebied zoals Jeruzalem (oost en west), Tel Aviv en Jaffa of Akko
- Steden in de Gazastrook zoals Gaza-stad of Rafah
- In hoeverre is er een taalbarrière tussen Israëliërs en Palestijnen?
- Wat is het leefgebied van de bedoeïenen en hoe wordt er tegen hen aangekeken vanuit Israël en vanuit Palestina?
- Terrorisme en zelfmoordaanslagen
- De Israëlische angst voor Palestijnen en andere Arabieren
- Tel Aviv als wereldstad/metropool
- Hoe staat de Nederlandse regering ten opzichte van de Israëlische nederzettingenpolitiek?
- Wat is de invloed van de Israëllobby in de Verenigde Staten?
- Waarom speelt Israël mee tijdens het Europees kampioenschap voetbal (waarom niet bij een Aziatische competitie of Arabische competitie?)
- Waarom doet Israël mee aan het Eurovisiesongfestival terwijl het niet op het Europees continent ligt?
- VN resoluties
- Vredesbesprekingen
- De vraag: hoe kan dit conflict worden opgelost?
- Wie heeft het conflict veroorzaakt? Wie is er schuldig? En waarom?
- Voor wie heeft de leerling de meeste sympathie? En waarom?
- Actuele nieuwsartikelen bespreken

Actuele nieuwsartikelen bespreken

Elke docent zal het project moeten aanvullen met de actualiteit om de hedendaagse situatie te kunnen begrijpen. Zo kan de docent nieuwsartikelen bespreken in de les of leerlingen nieuwsartikelen laten lezen en ze laten uitleggen wat er aan de hand is. De docent zou leerlingen verschillende nieuwssites kunnen aanreiken waarvan ze artikelen moeten halen over het conflict. De

nieuwsberichten kunnen in de klas worden besproken en behandeld. De docent moet dan de nadruk leggen op de verschillen tussen de nieuwsberichten over hetzelfde gebeurtenis. Hierbij speelt beeldvorming een grote rol.

Thematische opzet van geschiedenisonderwijs

Het project kan ook worden geplaatst binnen een thematische opzet van geschiedenisonderwijs. Bijvoorbeeld als thema 'brandhaard' of 'wereldconflict'. Het heeft veel onderwerpen (alle aspecten) en sub onderwerpen zoals terrorisme, beeldvorming, multiculturele samenleving, samenleven met meerdere religies en holocaust/vervolging die aansluiten bij een thematische opzet van geschiedenisonderwijs.

Vakoverstijgend project

Dit project zou kunnen functioneren als vakoverstijgend project. Meerdere vakken kunnen samenwerken bij dit onderwerp. Zoals levensbeschouwing met betrekking tot de diverse religies die betrokken zijn bij het conflict. Maatschappijleer met betrekking tot waarden en normen, beeldvorming en de mediaoorlog. Aardrijkskunde met betrekking tot de geografie van het Midden-Oosten, demografie, de vruchtbare grond en woestijngrond, de spreiding van steden, het weer en klimaat en de aanwezigheid van water (vooral de afwezigheid en de problemen die het veroorzaakt) bijvoorbeeld de Dode Zee en de Jordaan. Het vak Nederlands zou naar voren kunnen komen door de leerlingen een verslag of essay te laten schrijven over een sub onderwerp binnen het conflict, het vormen van een eigen mening en het voeren van discussies over stellingen die de docent voorlegt. Het vak Engels (of een andere taal) kan een samenwerking zijn als Engelse (tekst- en beeld)bronnen worden getoond aan leerlingen.

Reflectie

Proces

Aan het begin van het vierde jaar werd er tijdens een bijeenkomst op Fontys een korte toelichting gegeven over het afstudeeronderzoek. Sinds mijn bezoek aan Bethlehem in 2012 had ik mijn onderwerp al klaar liggen. Ik wilde een project of lessenserie maken over het conflict tussen Israël en Palestina. Nadat mijn onderwerp was goedgekeurd en ik een begeleider kreeg toegewezen, mocht ik aan de slag. Een onderzoeksvraag formuleren vond ik lastig. Toen ik deze had geformuleerd, kon ik aan de slag met het interessantste deel van het onderzoek. Informatie zoeken over de geschiedenis en de beeldvorming van het Heilige Land. Hier liep ik vrij snel tegen problemen aan. Veel boeken en websites zijn gekleurd. Ik moest rekening houden met de afkomst van de auteur en zijn bedoelingen. Feitelijke informatie vinden was mijn grootste zorg. Toch heb ik boeken kunnen vinden met een overwegend feitelijke kijk op het conflict. Dit waren boeken van auteurs die een studie omtrent het Midden-Oosten hadden gevolgd. Daarnaast heb ik ook boeken gelezen en websites bekeken die een sterke mening hadden over het conflict of maar een kant van de kwestie belichtte. Op deze manier probeerde ik de complexe situatie te doorzien.

De eerste paar maanden heb ik gewerkt aan het theoretische kader. Dit bestaat uit twee delen; de geschiedenis van Israël/Palestina en de beeldvorming. Vervolgens heb ik onderzoek gedaan naar de methodes. Ik heb de methodes Memo en Geschiedenis Werkplaats bekeken en geanalyseerd. Deze methodes gebruiken ze op het Grotiuscollege. Daarnaast heb ik alle geschiedenisdocenten geïnterviewd met betrekking tot het lesgeven over het onderwerp. Vervolgens heb ik een schema

(‘schema complexiteit’) gemaakt waarin alle gebeurtenissen staan waarvan ik vond dat ze in het project moeten staan. Hierin zijn ook alle aspecten verwerkt.

Na afronding van bovenstaande en goedkeuring van dhr. Meuwissen, ben ik begonnen met het schrijven van de teksten en het maken van de opdrachten voor het project. Soms vond ik het lastig om de grote lappen tekst van het theoretisch kader, in te korten en makkelijk leesbaar op te schrijven. Toch ben ik hierover tevreden en vind ik het goed gelukt. Ik heb het project uitgevoerd in een havo 3 klas van het Grotiuscollege. Hier heb ik lesbrief 2, 3 en een gedeelte van lesbrief 6 behandeld. De conclusie was dat de lesbrieven meer tijd in beslag namen dan ik had gedacht. Daarnaast is er te weinig tijd en plek in het curriculum om het project uitgebreid uit te voeren.

Na het uitvoeren van de lessen ben ik het project gaan analyseren. De feedback van mijn begeleider op het Grotiuscollege (en andere collega’s van de geschiedenissectie) en van mijn begeleider op Fontys heb ik verwerkt, tevens de evaluaties van de leerlingen geëvalueerd en hieruit heb ik mijn conclusies getrokken. Hieruit voortvloeiend heb ik aanbevelingen geschreven om het project zo goed mogelijk te kunnen uitvoeren.

Hoe heb ik me ontwikkeld tijdens het schrijven en uitvoeren van dit project?

Na mijn terugkomst uit Palestina was mijn beeld over het conflict zeer gekleurd. Mijn sympathie lag bij de Palestijnen omdat ik zeven weken lang bij een Palestijnse familie had gewoond en in Palestina had geleefd. Naarmate de tijd verstreek, kreeg ik meer afstand van mijn emoties rondom het conflict. Toen ik begon aan dit onderzoek was ik niet meer zo emotioneel betrokken en kon ik het conflict van beide kanten belichten. Dit kwam ook door de vele presentaties en lessen die ik al had gegeven over het onderwerp. Tijdens dit onderzoek ben ik nóg meer te weten gekomen over het conflict. Dit heeft ervoor gezorgd dat ik de beweegredenen van beide partijen begrijp. Ik zie mezelf niet als pro-Palestina of pro-Israël. Ik sta in het midden, maar mijn sympathie ligt nog steeds bij de Palestijnen.

Ik sta nog steeds honderd procent achter de keuze van mijn onderwerp. Ik heb veel geleerd van dit onderzoek en ik zal altijd geïnteresseerd blijven in het onderwerp. Het nieuws uit het Midden-Oosten volg ik op de voet. De nieuwsartikelen lees ik kritisch omdat ik veel te weten ben gekomen over de beeldvorming en de mediamanipulatie.

Naast mijn stage in Bethlehem bij het AEI heb ik ook stage gelopen bij het Continium Discovery Center in Kerkrade. Ik ben altijd al geïnteresseerd geweest in musea en de organisatie van een culturele instelling. Deze stage gaf me een kijkje achter de schermen. Dit heeft ervoor gezorgd dat mijn interesse in de museale wereld is gewekt en dat ik in de toekomst graag werkzaam zou willen zijn in de culturele sector. Als vervolgopleiding wil ik de master Politiek en Samenleving gaan volgen aan de Universiteit in Maastricht. De stage in Bethlehem heeft mijn interesse gewekt in de wereldpolitiek, religies en mensenrechten. De stage bij het Continium heeft me laten zien dat ik het behoud van cultureel erfgoed belangrijk vind en ik graag met een team samenwerk naar een doel.

Door deze stages is mijn interesse in schrijven aangewakkerd. Ik heb altijd al graag verhalen, verslagen en essays geschreven. In Bethlehem schreef ik mijn ervaringen en belevenissen op een reisblog en bij het Continium heb ik diverse artikelen geschreven voor de website demijnen.nl rondom het onderwerp steenkolenmijnbouw.

Dit onderzoek heeft ook bijgedragen aan mijn ontwikkeling als docente. Het ontwikkelen van dit project en het nadenken over: 'hoe wil ik dit onderwerp vormgeven?' en 'hoe wil ik dit overbrengen op de leerlingen?' hebben mij energie gegeven om les te geven. Ik heb met zeer veel plezier les gegeven over dit onderwerp. Daarnaast heb ik vorig jaar, toen ik mijn lessenserie over dit onderwerp had gemaakt en de lessen ook heb uitgevoerd, ook al ingezien dat mijn persoonlijke verhalen de leerlingen het meest aanspreken. Tijdens mijn lessen probeer ik persoonlijke ervaringen en belevenissen te koppelen aan de lesstof om de stof levendiger en tastbaarder te maken. Het betrekken van de leefomgeving van de leerlingen vind ik ook een belangrijk onderdeel van doceren. Niet alleen qua woordkeuze en woordgebruik maar ook qua inbrengen van de actualiteit en ICT in de lessen. Hierdoor betrek ik de leerlingen bij mijn les en ontstaat er een wisselwerking. In spoor de leerlingen aan om na te denken over de lesstof en vragen te stellen. Daarnaast ben ik door dit onderzoek kritischer gaan kijken naar lesmethodes. Het viel me op dat in Nederland de geschiedenis vanuit het Westerse en Nederlandse perspectief wordt gedoceerd. De Aziatische geschiedenis komt bijvoorbeeld nauwelijks aan bod. Dit onderzoek heeft me laten inzien dat het belangrijk is om leerlingen ook informatie te geven over de geschiedenis van andere werelddelen en volkeren zodat ze een vollediger beeld krijgen van de wereldgeschiedenis. In mijn lessen probeer ik de geschiedenis van andere werelddelen ook te behandelen.

Product

Ik ben begonnen met het schrijven van het theoretisch kader. Deze informatie heb ik gebruikt voor het schrijven van de teksten en de opdrachten voor het project. Nadat ik de bronnen voor de opdrachten had ingevoegd, heb ik foto's voor de opmaak ingevoegd en gezorgd voor een nette en duidelijke lay-out. Van alle bronnen en foto's heb ik de kleur veranderd naar 'grijswaarden', zodat er niets fout kon gaan met kopiëren en ik de bron nog kon aanpassen als hij te onduidelijk zou worden. Een week voordat ik het project ging uitvoeren, heb ik alle tekstboeken en werkboeken laten afdrukken.

Na de uitvoering heb ik de teksten en de opdrachten geanalyseerd en mijn conclusies getrokken en aanbevelingen geschreven.

Nawoord

Van dit onderzoek heb ik nóg meer geleerd over het conflict tussen Israël en Palestina. De zaken die ik wist ben ik verder gaan uitzoeken om tot nieuwe inzichten te komen. De analyses van de methodes hebben me de gebreken van lesmethodes laten zien en de interviews met de docenten lieten me de grote verschillen zien tussen de geschiedenisdocenten onderling op het Grotiuscollege.

Ik ben tevreden over het project dat ik heb gemaakt. Ik heb er met veel plezier aan gewerkt en om het daadwerkelijk uit te testen in een havo 3 klas gaf me nieuwe inzichten. Ik vond het interessant om na te denken over het ontwikkelen van een eigen project. Dat ik het project heb kunnen toetsen op het Grotiuscollege heeft er een bijzondere draai aan gegeven.

Ik had niet verwacht dat er zó ontzettend veel kennis nodig was bij havo 3 leerlingen om de complexiteit van het conflict te kunnen bevatten. Ook had ik me vergist in de tijd die leerlingen nodig hebben om een nieuw onderwerp tot zich te nemen.

Tijdens het schrijven van het theoretisch kader ben ik tegen problemen aangelopen rondom de gekleurde literatuur. Toch vind ik dat ik hier een mooie middenweg in heb gevonden. Er zijn enkele momenten geweest dat ik door de bomen het bos niet meer zag en mijn begeleider mij op het juiste pad bracht.

Literatuurlijst en literatuurverwijzingen

- Alternative Tourism Group. (2008). Palestine & Palestinians. Ramallah: Alternative Tourism Group.
- Azghari, Y. (2005). Cultuurbepaalde communicatie. Waarden en belangen van passieve en actieve culturen. Amsterdam: Uitgeverij Boom Nelissen.
- Baars, M., & Donk, E. van der. (2012). Israël en de Palestijnse gebieden. Haarlem: Gottmer Uitgevers Groep BV.
- Buruma, I., & Margalit, A. (2004). Occidentalisme. Het westen in de ogen van zijn vijanden. Amsterdam: Uitgeverij Atlas.
- Cleveland, W. (1994). A History of the Modern Middle East. Boulder, Colorado (Verenigde Staten): Westview Press.
- Cohn-Sherbok, D., & El-Alami, D. (2002). Het Palestijns-Israëlsche conflict. Baarn: Uitgeverij Tirion.
- Felling, A.J.A., & J. Peters, red. (1991). Cultuur en sociale wetenschappen. Beschouwingen en empirische studies. Groningen: Wolters-Noordhoff.
- Finkelstein, N. (2006). De drogreden van het antisemitisme. Israël, de VS en het misbruik van de geschiedenis. Amsterdam: Mets & Schilt uitgevers.
- Luyendijk, J. (2006). Het zijn net mensen. Amsterdam: Uitgeverij Podium.
- Oudheusden, J. van. (2012). Een kleine geschiedenis van het Midden-Oosten. Amsterdam: Uitgeverij Bert Bakker.
- Said, E. (2005). Oriëntalist. Amsterdam: Mets & Schilt.
- Shadid, W. (1994). Beeldvorming: de verborgen dimensie bij interculturele communicatie. Geraadpleegd op 25-11-2013, van <http://www.interculturelecommunicatie.com/download/beeldvorming.pdf>
- Wilschut, A. (2008). Geschiedenisdidactiek. Handboek voor de vakdocent. Bussum: Uitgeverij Coutinho.

Bijlagen

- De geschiedenis van Israël is bijlage 1.
- De beeldvorming is bijlage 2.
- De methodes zijn bijlage 3.
- De uitgebreide methode analyse is bijlage 4.
- De gehele interviews van de docenten op Grotius is bijlage 5.
- De PowerPoint die ik bij deze lessen heb gebruikt is bijlage 6.
- De 'kapstok' is bijlage 7.

De lesbrieven van het project kunt u vinden als aparte bijlagen.

Het tekstboek kunt u vinden als losse bijlage 1 met als titel: 'Tekstboek, Project Kwestie Israël-Palestina'.

Het leerlingenwerkboek als losse bijlage 2 met als titel: 'Werkboek, Project Kwestie Israël-Palestina'.

De docentenhandleiding als losse bijlage 3 met als titel: 'Docentenhandleiding, Project Kwestie Israël-Palestina'.

Bijlage 1: De geschiedenis van Israël

Een kleine geschiedenis van het Midden-Oosten

Hoofdstuk 1 De oude culturen van het Midden-Oosten ±10.000 v. Chr. - ±600 n. Chr.

Met het Midden-Oosten wordt de regio bedoeld waarbinnen de huidige staten Turkije, Syrië, Libanon, Israël, Jordanië, Egypte, Irak, Jemen en Saoedië-Arabië liggen, alsook de gebieden aan de zuid- en oostkust van het Arabisch Schiereiland. Ook Iran, Afghanistan en Maghreb worden soms tot het Midden-Oosten gerekend. De regio vormt een van de oudste beschavingsgebieden ter wereld. De rivierdalen van de Eufraat, de Tigris, de Nijl en de Jordaan bleken gunstige fysieke omstandigheden te bieden dat daar landbouw ontstond. Jericho is rond 8000 v. Chr. een ommuurde stad geweest, waarschijnlijk is het de oudste stad ter wereld.

Het oude Israël en Juda

Het Joodse volk behoorde tot het Semitische ras. Omstreeks 2000 v. Chr. vestigde het zich in Palestina (ook wel Kanaän geheten) onder leiding van aartsvader Abraham. In 1750 v. Chr. zoekt het volk zijn toevlucht in Egypte, waarschijnlijk vanwege een hongersnood. In de dertiende eeuw v. Chr. werd het joodse volk tot slavernij gedwongen in Egypte. Volgens het boek Exodus wees de profeet Mozes de joden de weg naar Kanaän, 'het beloofde land'. Het lukte de joden om het verzet van de Kanaänieten te breken en het land in bezit te nemen. De kuststrook bleef in handen van de Filistijnen. Kort voor het jaar 1000 v. Chr. stelt het joodse volk een koningschap in. De eerste koning was Saul, de tweede David en de derde Salomon. Jahweh was de enige god die ze aanbaden. In 930 v. Chr. weigerden in het noorden van Palestina tien stammen het gezag te erkennen van de zoon van koning Salomon. Zij stichtten een eigen koninkrijk, Israël, met Samaria als hoofdstad. Jeruzalem bleef de hoofdstad van het zuidelijk gedeelte, Juda, geregeerd door de afstammelingen van koning David. Meer dan een eeuw later waren het de Babyloniërs die het koninkrijk Juda veroverden. Salomons tempel in Jeruzalem ging in 586 v. Chr. in vlammen op, de muren van de stad werden afgebroken en het volk werd naar Babylonië gedreven. De mensen van Juda bleven hun godsdienst trouw tijdens de Babylonische gevangenschap. De Perzische koning Cyrus veroverde Babylonië, de joden mochten in 539 v. Chr. terugkeren naar hun land. De stad Jeruzalem werd herbouwd en in 515 v. Chr. verrees daar een tweede tempel.

Alexander de Grote en het hellenisme

In 334 v. Chr. werd het Perzische Rijk veroverd door Alexander de Grote. Hij stak de Hellespont over naar Klein-Azië en versloeg de Perzische koning Darius II. Alexander veroverde Fenicië en trok Egypte binnen. Daarna trok hij door Palestina naar Mesopotamië.

De Romeinen

De Romeinen kregen meer invloed in Azië toen de laatste koning van Pergamon, Attalos III, in 130 v. Chr. per testament zijn koninkrijk aan Rome naliet. Dat was kort nadat de Romeinen ook Carthago en Griekenland aan hun groeiende rijk hadden toegevoegd. Het machtsgebied spreidde zich over Klein-Azië uit. In 64 v. Chr. werd Syrië veroverd en aanliggende gebieden zoals Judea. Het machtsgebied van de Romeinen werd afgerond met de inname van Mesopotamië.

Het joodse volk onder Rome

De Romeinen tolereerden allerlei godsdiensten in de veroverde gebieden, maar er werd wel verwacht dat iedereen de goddelijke keizer zou herkennen. Naarmate de cultus van de keizer dwingender werd rees er verzet, het eerst van de joden.

Steeds sterker leefde de verwachting van een Messias, een verlosser die de joden zou bevrijden van vreemde dominantie. In de eerste twee eeuwen van de christelijke jaartelling voerden de joden drie grote oorlogen tegen Rome. De eerste was van 66 tot 73 die gesmoord werd toen de Romein Titus de tempel in Jeruzalem liet verwoesten. De opstand eindigde met de collectieve zelfmoord op de berg Masada. De tweede opstand vond plaats in Mesopotamië waarbij keizer Trajanus de opdracht gaf om alle joden uit het gebied te verdrijven. Dit leidde tot het vermoorden van tienduizenden joden. De derde was de opstand van Bar Kochba (132 – 135). De joden trokken massaal weg uit Palestina.

Het vroege christendom

Jezus was een uit Nazareth afkomstige jood. Door zijn volgelingen werd hij aangezien voor de langverwachte Messias. 'Christos' betekent 'gezalfde' in het Grieks, zodat men later is gaan spreken van Jezus Christus. Rond 30 n. Chr. trok hij predikend rond. Hij kwam op voor de armen en leerde zijn volgelingen dat ze hun naasten moesten liefhebben en respecteren. Voor goed gedrag zouden ze in het leven na de dood beloond worden. Kort na zijn intocht in Jeruzalem werd hij gearresteerd en voor de Romeinse landvoogd van Judea, Pontius Pilates, geleid. Hij werd ter dood gebracht door kruisiging. Door de prediking van Paulus brak het christendom uit het joodse kader. De apostelen en hun volgers trokken de aandacht. Het christendom leek een gevaarlijke sekte waarvan de leden de keizer weigerden te verafgoden. In de derde eeuw n. Chr. namen de christenvervolgingen toe. Christenen vereerden de goddelijke keizer niet, ze weigerden militaire dienst en ze kregen de schuld van allerlei natuurrampen. Onder keizer Diocletianus vonden de ergste christenvervolgingen plaats. In 313 werd in het Edict van Milaan vastgelegd dat christenen geloofsvrijheid kregen. Eind vierde eeuw riep keizer Theodosius de Grote het christendom uit tot staatsgodsdienst van het Romeinse Rijk.

Het Byzantijnse Rijk

Het Romeinse Rijk werd in 395 opgesplitst in een oostelijk en een westelijk deel. Het Oost-Romeinse Rijk werd al snel het Byzantijnse Rijk genoemd naar de oude naam voor Constantinopel (Byzantium). Het bestond uit een Europees deel (het Balkanschiereiland), een Aziatisch deel (Anatolië, Syrië en Palestina) en een Afrikaanse deel (Egypte en de Middellandse zee kust). Het rijk had een goed wegennet, dit was belangrijk voor de verdediging, de handel en de verbreiding van de godsdienst. In latere eeuwen moest het Byzantijnse Rijk steeds meer gebied opgeven. Het rijk werd verzwakt door interne twisten en in 636 kon keizer Heraclius niet op tegen de Arabieren en moest het Syrië en Palestina afstaan. In 1453 wordt het nog bestaande Byzantijnse Rijk veroverd door de Turken.

Hoofdstuk 2 De islam en de Arabische cultuur in de Middeleeuwen ±600 - ±1300

Mohammed

De profeet Mohammed is rond het jaar 570 geboren in de oasestad Mekka. Mekka was een knooppunt van karavaanroutes. Hier stond het heiligdom dat verschillende stammen gebruikten voor hun natuurgodsdienst, de ka'ba, een kubusvormig gebouw. De ka'ba bevatte sinds onheuglijke tijden een zwarte steen die als heilig voorwerp werd vereerd. Rond het jaar 610 kreeg Mohammed een verschijning van een gestalte die hem opriep de boodschapper van God te worden. De openbaringen aan Mohammed vormden later de koran, het heilige boek van de moslims. In het begin had Mohammed weinig succes met zijn geloofsprediking, toch groeide zijn aanhang geleidelijk. Hij kreeg een conflict met de machthebbers in Mekka en hij vluchtte naar Medina. Met deze vlucht begint de islamitische jaartelling. Mohammed stierf in 632 als heerser over een groot deel van het Arabische schiereiland.

In zeer korte tijd wist Mohammed de Arabieren van zijn gelijk te overtuigen. Binnen een eeuw na zijn dood was er een islamitisch wereldrijk dat zich uitstreckte over heel het Midden-Oosten, tot diep in centraal Azië en Noord-Afrika tot aan Zuid-Frankrijk.

Het Arabische Rijk: de Ommayyaden

De eerste vier kaliefen, opvolgers van de profeet, staan bekend als de 'rechtsgeleide kaliefen'. Zij kwamen voort uit de kleine groep leiders van de stam van de profeet. De opvolging was niet goed geregeld. Het conflict hierover ontaardde in burgeroorlogen waarin twee partijen tegenover elkaar stonden. De volgelingen van Ali (neef en schoonzoon van Mohammed), sjiïeten genoemd. Hun tegenstanders werden de soennieten genoemd. Door stamtwisten werd de heerschappij van de Ommayyaden verzwakt. In 750 greep de dynastie van de Abbasiden de macht, die bestond uit afstammelingen van Abbas, familielid van Mohammed.

Islamisering en de relatie met niet-moslims

Elke inwoner van het Arabische Rijk kon moslim worden. De nieuwe moskeeën waren méér dan symbolen van de macht van de Ommayyaden en de Abbasiden. Zij gaven identiteit aan de nieuwe geloofsgemeenschap, en zij waren brandpunten van waaruit het geloof zich verspreidde.

De Arabische gouden eeuw

In het razendsnel tot stand gekomen Arabische Rijk ontwikkelde zich economische en culturele activiteit. De grote steden waren met een wegennet met elkaar verbonden; dit zorgde voor veel handel. Op het platteland woonden de mensen bij voorkeur aan rivieren of waar veel water viel. De landbouwproductie steeg met sprongen en vormde de basis voor de grote welvaart.

Het Arabische Rijk werd op den duur van diverse kanten aangevallen. Tussen 1100 en 1300 werden er vanuit Europa kruistochten ondernomen met als doel het 'heilige land' te bevrijden van de islam. Dit zorgde voor verzwakking waarvan de Turken gebruik maakten.

Hoofdstuk 3 Het Ottomaanse Rijk 1300 – 1914

De vorming van het Ottomaanse Rijk

De oervader van de Ottomaanse staat was een legendarische krijgsman die Osman of Oethman genoemd werd. Zijn onderdanen kwamen bekend te staan onder zijn familienaam de Ottomanen. Naarmate het rijk meer gebied veroverde, kon het beschikken over economische hulpbronnen en vruchtbare landbouwgronden. Een goed georganiseerd leger hanteerde nieuwe wapens en krijgstechnieken. In 1354 staken de Ottomaanse troepen de Dardanellen over. Zij versloegen de Serven en de Bulgaren. Rond 1400 onderwierpen de Ottomanen heel Anatolië.

Oorlog tegen de christenheid

Vanaf 1430 werden de geleerden van de Ottomaanse strijdkrachten versterkt door de rekrutering van jongens uit de christelijke bevolking van de Balkan voor krijgsdienst. Zij werden tot de Islam bekeerd. De verovering van Constantinopel in 1453 gaf aan de sultans een geweldig prestige. Zij riepen de stad uit tot nieuwe hoofdstad. De nadering van de Islam bracht de christelijke wereld in acute staat van alarm. De negatieve westerse beeldvorming over het Ottomaanse Rijk als 'de schrik van de christenheid' was gevestigd.

Het Safavidenrijk in Iran

In de Islamwereld waren er twee grote rijken die buiten het Ottomaanse machtsbereik bleven, dat van de Mogoels in India en dat van de Safaviden in Iran. Het Mogoelrijk lag ver weg, maar met Iran vochten de Ottomanen een langdurige strijd uit. Zij hadden de sjiiitische variant van de islam uitgeroepen tot staatsgodsdienst. Aangezien de Ottomanen het soennisme aanhingen, kreeg de rivaliteit tussen beide machten een religieuze dimensie.

De Ottomaanse verovering van de Arabische wereld

In de bittere onderlinge strijd bleek het Ottomaanse leger het sterkst. In 1534 namen de Ottomanen de stad Bagdad in. Ze trokken zuidwaarts richting Syrië en Egypte en veroverden het westelijke deel van het Arabische schiereiland. De troepen wisten de heilige steden Mekka en Medina in te nemen. Het Ottomaanse Rijk bestond uit veel verschillende religies, zowel moslims als christenen en joden. Terwijl Europa verscheurd werd door godsdienstoorlogen tussen katholieken en protestanten, kenden de christenen en joden een betrekkelijk ruime mate van vrijheid in het Ottomaanse Rijk. Zij mochten hun eigen zaken regelen en ongestoord allerlei beroepen uitoefenen.

Stagnatie en achteruitgang

In de loop van de zeventiende eeuw kwam er een eind aan de Ottomaanse expansie. Een keerpunt was het jaar 1683 toen de Turkse troepen een beleg sloegen voor Wenen, het lukte niet de stad in te nemen. De troepen van de Oostenrijkse keizer gingen in het offensief en begin achttiende eeuw drongen de troepen van tsaar Peter de Grote voor het eerst binnen in het Ottomaanse gebied.

De zieke man van Europa

In 1875 kocht de Britse premier Benjamin Disraeli het aandelenpakket van de Suezmaatschappij, vanaf toen wapperde de Britse vlag aan het Suezkanaal. In 1882 braken er in Egypte antiwesterse

rellen uit, Britse troepen gingen aan wal. Deze invasie luidde een bezettingsperiode in die feitelijk zou duren tot 1956. Groot-Brittannië veroverde ook Cyprus, Soedan en enkele Arabische sjeikdommen in de Perzische Golf, zoals Bahrein, Maskate, Koeweit. Frankrijk veroverde Maghreb, Algerije, Tunesië en Marokko. Bovendien wierp Frankrijk zich op als de verdediger van de christelijke minderheden in Syrië en Libanon. Italië bezette Libië en maakte er een Italiaanse kolonie van. Het verlies van de Balkan en Noord-Afrika betekende een ernstige amputatie van het grondgebied van het Ottomaanse Rijk. Omstreeks 1880 was het rijk, betiteld als 'de zieke man van Europa', politiek en economisch vrijwel in handen gevallen van Europese mogendheden.

Hoofdstuk 4 Onder beheer van Britten en Fransen 1914 – 1948

Turkije in Oorlog

In oktober 1914 koos het Ottomaanse Rijk de kant van de centrale mogendheden Duitsland en Oostenrijk-Hongarije. Zo kwam het in oorlog met Rusland, Frankrijk en Groot-Brittannië.

Dubbel spel van Groot-Brittannië

In mei 1916 sloten de Britten en de Fransen, achter de rug om van de Arabieren, de Sykes-Picot-overeenkomst. Sykes en Picot waren hoge diplomaten van respectievelijk Groot-Brittannië en Frankrijk. Ze spraken af dat beide landen samen het Midden-Oosten onder hun hoede zouden nemen. Frankrijk zou een invloedssfeer krijgen in Syrië en Libanon, en Engeland een landverbinding tussen de Middellandse Zee en de Perzische Golf, ongeveer het gebied van Palestina tot en met Irak.

Het zionisme en de Balfourverklaring

Op 2 november 1917 zond de Britse minister van Buitenlandse Zaken James Balfour een brief aan de Zionistische Wereldorganisatie. Hij verklaarde dat de Britse regering welwillend stond tegenover de vestiging van een joods nationaal tehuis in Palestina. Met deze Balfourverklaring kwamen de Britten tegemoet aan de wensen van de zionistische beweging.

Honderdduizenden Oost-Europese joden kozen omstreeks de eeuwwisseling voor immigratie naar de Verenigde Staten of Argentinië, maar er waren ook kleine aantallen joden die zich groepsgewijs vestigden in Palestina, nabij Jeruzalem ofwel 'Zion'. De eerste pioniers arriveerden er in 1882.

De Balfourverklaring is een omstreden onderwerp in de geschiedenis van de staat Israël. De Balfourverklaring werd door de joden gebruikt als een vrijbrief voor een joodse staat. Terwijl er voorafgaand aan deze verklaring diverse beloftes aan de Palestijnen zijn gedaan over een Palestijnse staat. De Balfourverklaring is een onderwerp dat door de verschillende partijen op een andere manier wordt gezien.

Dan Cohn-Sherbok geeft in het boek *Het Palestijns-Israëlsche conflict* (geschreven met Dawoud El-Alami) een joods perspectief op de geschiedenis van de Israëlisch staat. Dawoud El-Alami geeft het Palestijnse perspectief.

Over de Balfourverklaring schrijft Dan Cohn-Sherbok het volgende:

Op 2 november 1917 schreef Arthur Balfour, de Britse minister van Buitenlandse Zaken, aan lord Rothschild dat de Britse regering in Palestina een joods nationaal tehuis in leven wilde roepen. Deze

beslissing werd wereldwijd onder de joden met grote blijdschap ontvangen. Maar het waren de joden zelf, benadrukte Balfour, die deze verklaring om moesten zetten in realiteit. Op 27 januari 1919 sprak een joodse delegatie onder leiding van Chaim Weizman in Parijs op de vredesconferentie over een joods tehuis in Palestina. De conferentie van Palestina besloot een Brits mandaat te maken en de noodzaak van een joods tehuis werd erkend. Intussen raakten de joodse nederzettingen in Boven-Galilea in conflict met plaatselijke Arabieren. Om de verschillende zionistische arbeidersorganisaties te verenigen, werd in 1920 de Histadrut opgericht onder leiding van David Ben-Gurion. Het Arabische verzet bereikte in 1920 een hoogtepunt. Op de oprichtingsbijeenkomst van de Histadrut in december 1920 werd besloten dat er een verdedigingsorganisatie nodig was. In maart 1921 werd de Haganah opgericht, zij verzorgden de opleiding van leden en de aankoop van wapens ter verdediging van joden en hun bezittingen. Op 30 juni 1920 trad de Engelse jood sir Herbert Samuel aan als Hoge Commissaris, hoofd van het Britse bestuur in Palestina. Hij geloofde dat joden in harmonie konden leven met de Arabische bevolking. In augustus 1920 nam hij een verordening aan die het mogelijk maakte dat zionisten land konden kopen. In september stelde een immigratieverordening Palestina open voor joodse immigranten. In de jaren 1920-1921 bestonden er grote twijfels over de uitvoerbaarheid van het plan voor een joods nationaal tehuis. Samuel deed zijn best om vertegenwoordigende organen in te richten in Palestina, maar de joden stonden hier wantrouwig over. Zij maakten elf procent van de bevolking uit en het geboortecijfer lag bij de Arabieren hoger. Arabieren zouden in alle organen de meerderheid krijgen.

De Britten organiseerden verkiezingen in Palestina. Het Palestijns-Arabisch Bestuur, in Nabloes door het congres gekozen, besloot tot een boycot. De Arabieren besloten niet met de Britten samen te werken zolang de Balfour-verklaring van kracht was. Aan deze impasse kon de Britse regering geen einde maken want de verklaring was het fundament van het Britse mandaat over Palestina. De zionisten hadden de Palestijnse grondwet geaccepteerd en bewezen hiermee dat ze wilden meewerken aan de oplossing van de problemen in het Midden-Oosten. De Arabieren bleven zich verzetten tegen een joods tehuis in Palestina. Omdat er geen representatieve organen werden ingesteld, moesten zowel joden als Arabieren hun eigen instellingen opzetten. Aan de joodse kant was het Zionistische Bestuur de belangrijkste organisatie. De Nationale Raad vertegenwoordigde de Histadrut en de Haganah.⁵

Dawoud El-Alami geeft het Palestijnse perspectief over de Balfourverklaring:

De grootste schok voor de Arabieren was de Balfour-verklaring. Het was het resultaat van de onderhandeling tussen de zionisten en de Britse overheid. De verklaring kwam erop neer dat de Britse regering zich verplichtte om de joden te helpen een eigen land te krijgen, dit land moest in Palestina liggen. Palestina werd na de Eerste Wereldoorlog protectoraat van Groot-Brittannië. De Balfour-verklaring werd in het mandaat opgenomen en kreeg vorm dankzij het zogenaamde Churchill-witboek. Er werd een commissie ingesteld die de joodse immigratie moest organiseren zonder dat de positie van de plaatselijke bevolking ondermijnd zou worden.⁶ De Balfour-verklaring werd een belangrijk element in de vorming van de staat Israël doordat hij later werd opgenomen in het Britse mandaat.⁷

⁵ Cohn-Sherbok, D., & El-Alami, D. (2008). Het Palestijns-Israëlsche conflict. Blz. 35 - 39

⁶ Cohn-Sherbok, D., & El-Alami, D. (2008). Het Palestijns-Israëlsche conflict. Blz. 114

⁷ Cohn-Sherbok, D., & El-Alami, D. (2008). Het Palestijns-Israëlsche conflict. Blz. 115

In 1919 vond in Jeruzalem de eerste Palestijnse conferentie plaats, met vertegenwoordigers van de islamitische en christelijke gemeenschappen uit tal van Arabische dorpen en steden. De conferentie sprak zich uit voor een onafhankelijk Palestina. Tegenstanders van de zionistische beweging beweerden dat er een zionistisch plan bestond om de inheemse Palestijnse bevolking te verdrijven door middel van het opkopen van land en militaire mobilisatie, zodat de joodse immigratie kon worden gerealiseerd. In 1920 groeide de onrust onder de Arabische bevolking in Jeruzalem uit tot demonstraties tegen de immigratie van joden.⁸

De Balfour-verklaring en het witboekje geven de indruk dat de Britten hiermee alle partijen aan wie de regering verplichtingen had, tevreden en gerust wilden stellen. De twee verklaringen leken van alles te beloven maar boden niets. Terwijl de Arabieren protesteerden tegen de documenten en herroeping eisten, kochten de joden land op. Ze bevorderden ze de landbouw, bouwden scholen en ontwikkelden een sociale structuur.⁹

In 1897 werd op initiatief van Theodor Herzl de Zionistische Wereldorganisatie opgericht, die de doeleinden formuleerde: een volkenrechtelijk erkend nationaal tehuis in Palestina, te vestigen rond Jeruzalem, op een plek die voor grote groepen joden aantrekkelijk genoeg was. Het zionisme hield er geen rekening mee dat er in Palestina al honderdduizenden Arabieren woonden. Herzl sprak over Palestina als 'een land zonder volk voor een volk zonder land', een fataal misverstand.

Het rampjaar 1920

In april 1920, op de conferentie van San Remo, kwamen Britten en Fransen tot een overeenstemming over het Midden-Oosten. De Arabische gebieden werden definitief losgescheurd van het Ottomaanse Rijk. Frankrijk kreeg het beheer over Syrië en Libanon; Groot-Brittannië over (Transjordanië,) Palestina en Irak. Deze gebieden kregen de status van 'mandaatgebieden'. Een mandaat is een volmacht om een bepaald gebied te beheren. De Volkenbond, deze organisatie werd in 1919 opgericht om te waken over de wereldvrede, kreeg het toezicht over deze gebieden. Engeland en Frankrijk moesten als mandatarissen namens de Volkenbond de Arabieren opvoeden tot zelfbeschikking. Transjordanië bestond grotendeels uit woestijn en er woonden slechts bedoeïenen. De belangrijkste taak van de hasjemitische emir Abdoellah was orde houden onder de nomadische bedoeïenenstammen, om de goede vrede met de Fransen in Syrië te handhaven. Zijn Arabische Legioen moest verhinderen dat die nomaden invallen deden in dat mandaatgebied. Als dank voor diens trouw kreeg Transjordanië in 1946 onafhankelijkheid en mocht Abdoellah zich koning noemen.

Palestina onder Brits Mandaat

In een mandaatverdrag dat de Britten in 1922 voor Palestina opstelden, stond dat het niet de bedoeling was het gebied een exclusief joods karakter te geven; tegelijk werd echter expliciet vermeld dat Palestina werd opengesteld voor joodse immigranten. Het mandaat sprak niet van een onafhankelijke joodse staat in de toekomst, noch over Arabische onafhankelijkheid. De zionisten interpreteerden de term 'nationaal huis' als een Joodse staat. Ze gingen ervan uit dat de Britten hen

⁸ Cohn-Sherbok, D., & El-Alami, D. (2008). Het Palestijns-Israëliëse conflict. Blz. 116

⁹ Cohn-Sherbok, D., & El-Alami, D. (2008). Het Palestijns-Israëliëse conflict. Blz. 119

zouden helpen met het opzetten van een Joodse staat.¹⁰ Het lukte in Palestina niet om een overlegorgaan, constitutie of parlement op te zetten. Verkiezingen zijn er ook nooit geweest in het mandaatgebied Palestina. De Arabische en de joodse gemeenschappen werden geïsoleerd van elkaar en werkten niet samen om 'nationale huizen' op te zetten. Elke gemeenschap ontwikkelde zijn eigen politieke instituten. De gemeenschappen werden hechter naar elkaar toe, hierdoor verwijdde de afstand tussen hen.¹¹

De Britten gokten aanvankelijk op goede samenwerking tussen joodse nieuwkomers en hun Arabische burens. De joodse immigranten veranderden veel dorre streken in vruchtbare landbouwgronden. Zij leefden vaak in kibboetzim, een op socialisme gebaseerde dorpsgemeenschap met gemeenschappelijk eigendom.

Groeiende vijandschap tussen Arabieren en joden 1922 – 1939

De Britse hoop op joods-Arabische samenwerking bleek niet gegrond. Al vrij snel na 1922 ontstonden er problemen. In de eerste plaats waren de Arabieren in Palestina en in de andere mandaatgebieden, in de ban van het nationalisme geraakt. In de tweede plaats was duidelijk dat Arabieren en joden aparte leefgemeenschappen zouden blijven vormen, waarbij de joden een veel hogere organisatiegraad toonden. De zionisten in Palestina beschikten over technologische, organisatorische en financiële middelen waar de Arabieren niet tegen op konden. Het Zionistische Joodse Nationale Fonds kocht het land op van Arabische grootgrondbezitters. Veel arme Arabische pachters en keuterboertjes raakten hun land en bron van inkomsten kwijt. De Britten hadden moeite met orde houden en probeerden de joodse immigratie af te remmen. In 1933 kwam Adolf Hitler aan de macht. De daarop volgende terreur tegen de Duitse joden deed de uittocht naar Palestina enorm toenemen. In 1936 mondde anti-joodse demonstraties uit in een openlijke burgeroorlog. Prominente Arabieren zetten hun volgelingen tot extremisme aan. De opstand duurde bijna drie jaar en kostte het leven aan bijna zeventuizend mensen.

De Britse regering stuurde in 1937 een onderzoekscommissie, de Peel-commissie. Die concludeerde dat de Arabieren en de joden in hun culturele en sociale leven, hun gedrag en denkwijze even onverenigbaar waren als in hun nationale aspiraties. Assimilatie was dus uitgesloten. De commissie stelde een verdeling van Palestina voor: een klein joods staatje in Galilea en de kustvlakte, een Arabisch-Palestijnse staat in de rest, en een uitzonderingsgebied van Jaffa tot Jeruzalem onder blijvend Brits bestuur.

De Tweede Wereldoorlog en de Holocaust

Tijdens de Tweede Wereldoorlog (1939 – 1945) namen Arabieren een afwachtende houding aan, zij beschouwden de oorlog als een Europese zaak. Zionistische strijdgroepen kozen de kant van de geallieerden. In 1945 gingen de poorten van Hitlers concentratie- en vernietigingskampen open. Met ontsteltenis nam de wereld kennis van de Holocaust. Bijna zes miljoen joden waren vermoord. De noodzaak van een eigen joodse staat leek dwingender dan ooit, niet het minst bij westerse politici die schuldgevoelens hadden over de eigen passiviteit of naïviteit tegenover de noodlotsberichten in de oorlogsjaren. Joden die aan de moord waren ontkomen hadden hun familie en vriendenkring verloren en wilden doorgaans nog maar één ding: toevlucht zoeken in Palestina. Inmiddels had

¹⁰ Cleveland, W. (1994). A History of the Modern Middle East. Blz. 226-228

¹¹ Cleveland, W. (1994). A History of the Modern Middle East. Blz. 230

Groot-Brittannië de joodse immigratie naar Palestina echter helemaal stopgezet. De zionistische beweging keerde zich dan ook duidelijk tegen het Britse mandaat.

De geboorte van de staat Israël

De Britten konden de orde in Palestina nauwelijks handhaven. Schepen probeerden hun menselijke ladingen af te zetten op de kusten van Palestina. De Britse regering kondigde in 1947 aan het mandaat per 15 mei 1948 neer te leggen. De verantwoordelijkheid kwam bij de Verenigde Naties te liggen, de vredesorganisatie die in 1945 was opgericht als erfgenaam van de vooroorlogse Volkenbond. Deze aankondiging zorgde voor een oploeiing van de strijd waarbij de Britten geen moeite meer deden om de strijdende partijen uit elkaar te houden. Evenmin zorgden ze voor instanties aan wie ze het bestuur enigszins ordelijk konden overdragen. Op 19 november 1947 sprak de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties zich uit over de verdeling van Palestina in een Arabische en een joodse staat. Jeruzalem en Bethlehem zouden worden geïnternationaliseerd. De joodse staat bedroeg iets meer dan de helft van het grondgebied terwijl de joden eenderde van de bevolking uitmaakten. De zionisten aanvaardden het voorstel maar de Arabieren waren fel tegen. Op grote schaal braken er vijandelijkheden uit. Beide partijen probeerden zoveel mogelijk grondgebied in handen te krijgen. Arabieren vluchtten uit steden als Haifa en Jaffa en uit dorpjes waar massamoorden werden gepleegd op de inwoners. Recent historisch onderzoek wijst uit dat de deportatie van de Arabieren stelselmatig gebeurde.

Op 14 mei 1948 riep David Ben Goerion in Tel Aviv de joodse staat Israël uit, op het gebied dat de VN aan de joden had toebedeeld. De Arabische landen hadden in 1945 een organisatie opgericht, de Arabische Liga. De proclamatie van de staat Israël was voor hen het sein tot een aanval. Legereenheden uit Egypte, Syrië, Libanon, Transjordanië en Irak, en een speciaal Arabisch Bevrijdingsleger, vielen samen Israël binnen om de Palestijnse Arabieren te helpen. De aanval was slecht voorbereid. De Arabische legers waren slecht getraind en het moreel was laag. De oorlog sleepte zich heel het jaar 1948 voort met onderbrekingen. Israël wist de Negev-woestijn te veroveren, heel Galilea en West-Jeruzalem. Begin 1949 was er een wapenstilstand. De scheidingslijnen werden internationaal erkend als de grenzen van de nieuwe staat Israël, die bijna tachtig procent besloeg van het grondgebied van Palestina. De Gazastrook kwam onder Egyptisch bestuur. De Westoever van de Jordaan kwam onder beheer van Transjordanië. De oorlog had een vluchtelingenstroom van 750.000 Arabische Palestijnen teweeggebracht. De meeste vluchtelingen belandden in kampen op de Westoever of in de Gazastrook. Voor hulp waren de vluchtelingen aangewezen op de VN, die er een aparte organisatie voor opzetten, de UNRWA (United Nations Relief and Works Agency).

De uitroeping van de staat Israël door David Ben Goerion in Tel Aviv is een veelbesproken gebeurtenis in de geschiedenis van Israël. De oorlog die erop volgde wordt door beide partijen anders gezien en benoemd. Israël noemt het de onafhankelijkheidsoorlog terwijl de Palestijnen het de Al-Nakba (de catastrofe) noemen. Over de duizenden vluchtelingen zegt Dan Cohn-Sherbok (die het joods perspectief op de geschiedenis vertelt) dat sommige gedwongen moesten vertrekken maar dat een groot gedeelte, onder wie de Palestijns-Arabische leiders, uit vrije wil vertrokken. Dawoud El-Alami (hij vertelt het Palestijns perspectief) geeft aan dat de Palestijnen uit hun huizen werden gejaagd door Israëlische soldaten en dat een kwart miljoen Palestijnen vluchtten naar omliggende Arabische landen. In het boek *De drogreden van het antisemitisme. Israël, de VS en het misbruik van*

de *geschiedenis* van Norman Finkelstein wordt het gerucht besproken dat Palestijnse radiozenders de Palestijnen had opgeroepen om te vluchten. Dit gerucht werd door Israël gebruikt als propaganda, om aan te geven dat de Palestijnen vrijwillig waren vertrokken. Echter zijn hiervoor nooit bewijzen gevonden.¹²

Dan Cohn-Sherbok beschrijft de joodse visie op de stichting van de staat Israël in het boek *Het Palestijns-Israëlsche conflict*:

Ondanks de dreiging van een Arabische aanval zetten Ben-Goerion en andere leiders op 14 mei 1948 hun handtekening onder de Israëlsche onafhankelijkheidsverklaring in Tel Aviv. De verklaring legde zwaar de nadruk op de vernietiging van de Europese joden door de nazi's en de noodzaak van een joodse natie. Met de UNSCOP-resolutie hadden de Verenigde Naties het recht van het joodse volk op een eigen staat erkend. De joodse staat zou Israël heten, het zou openstaan voor immigranten en gebaseerd zijn op vrijheid, gerechtigheid en vrede. In het document stond dat men hoopte op actieve betrokkenheid van de Arabieren bij het vormen van de staat, op basis van gelijke burgerrechten en vertegenwoordiging in alle democratische lichamen. Op de dag van de onafhankelijkheidsverklaring werd Tel Aviv gebombardeerd door de Egyptenaren. De volgende dag mengden vijf andere Arabische staten zich in het conflict. Van groot belang in dit conflict was het feit dat president Truman op 15 mei de staat Israël had erkend; drie dagen later volgde de Sovjet-Unie. Op 17 mei brachten de Verenigde Staten in de Veiligheidsraad een resolutie in die zei dat de situatie in Palestina een inbreuk op de vrede was. Op 29 mei riep de Veiligheidsraad op tot een staakt-het-vuren en verbood de invoer van wapens en militair personeel in Palestina of andere Arabische landen. Op 11 juni werd het staakt-het-vuren van kracht. Het bestand hield bijna een maand stand. Een half miljoen Arabieren ontvluchtten het Israëlsche territorium. Sommigen waren gedwongen, maar veel, onder wie de Palestijns-Arabische leiders, gingen uit vrije wil. De meeste vluchtelingen kwamen in Jordanië terecht; anderen vertrokken naar de Gazastrook. De Israëlsche regering was vanaf het begin tegen de terugkeer van de vluchtelingen, Ben-Goerion verklaarde tegenover zijn kabinet dat mensen die de wapens opgenomen hadden tegen de joodse natie zelf voor de gevolgen moesten opdraaien.¹³

Dawoud El-Alami beschrijft de Palestijnse visie op de gebeurtenis:

Op de dag na de terugtrekking van de troepen, 14 mei 1948, riep David Ben-Goerion de staat Israël uit. De Verenigde Staten waren het eerste land dat deze nieuwe staat erkende, onmiddellijk gevolgd door de Sovjet-Unie. Al snel volgde er een paramilitair Palestijns verzet. De Arabische staten schoten de Palestijnen te hulp en trokken op 15 mei het gebied binnen dat bij de scheiding aan Palestina was toegewezen. In totaal telde de Arabische strijdkrachten meer dan 46.000 man. Het totaal aantal soldaten aan de Israëlsche zijde was 97.800 man. Op 27 mei eiste de Arabische Liga in een verklaring aan de VN dat er een einde zou worden gemaakt aan de crisis die was veroorzaakt door een joods terroristische actie. Binnen drie maanden na het uitbreken van de vijandelijkheden leefde een kwart miljoen Palestijnen als vluchteling in omliggende Arabische landen. Op 29 mei beval de Veiligheidsraad van de VN tot een staakt-het-vuren. Op 9 juli werden de vijandelijkheden hervat. In de eerste dagen leken de Arabische strijdkrachten successen te behalen, totdat ze zich terugtrokken

¹² Finkelstein, N. (2006). De drogreden van het antisemitisme. Israël, de VS en het misbruik van de geschiedenis.

¹³ Cohn-Sherbok, D., & El-Alami, D. (2008). Het Palestijns-Israëlsche conflict. Blz. 58

omdat Israëlische vliegtuigen Damascus en Caïro hadden gebombardeerd. Het grootste probleem waarvoor een oplossing moest worden gezocht was het vluchtelingenvraagstuk. De Arabische landen beschouwden de terugkeer van de vluchtelingen als fundamenteel voor de totstandkoming van vrede in het gebied. Op 12 mei 1949 gingen Israëlische en Arabische afgevaardigden akkoord met een protocol waarin drie hoofdlijnen stonden. Respect voor de grenzen zoals overeengekomen in het scheidingsplan, overeenstemming over dat Jeruzalem een internationale stad wordt en de terugkeer van de vluchtelingen en herstel van hun eigendommen. Op 12 mei 1949 werd Israël geaccepteerd als lid van de VN.¹⁴

Hoofdstuk 5 Oorlogen, conflicten en spanningen 1949 – 2004

De opbouw van de staat Israël

In de mandaatperiode bestonden al enkele joodse instellingen in Palestina zoals het Joods Agentschap, de Histadroet en de Haganah. Tijdens de opbouw van de staat Israël werd de Haganah getransformeerd tot het Israëlische leger. De Mapai werd onder leiding van premier Ben Goerion de regeringspartij. De Knesset werd gekozen met algemeen mannen- en vrouwenkiesrecht. Israël ontwikkelde zich tot een modern en democratisch land. In korte tijd werden enorme prestaties geleverd op het gebied van huizenbouw, wegeaanleg, industrie en landontginning.

Honderdduizenden joden trokken naar de nieuwe staat Israël. De Wet op de Terugkeer (1950) bepaalde, dat elke jood waar ook ter wereld het recht had naar Israël te immigreren, waarbij onmiddellijk het staatsburgerschap werd verleend. Voor de opvang en de tewerkstelling van de honderdduizenden joodse immigranten werden leegstaande Arabische dorpen, woonwijken en landgoederen aangewend, wat eventuele terugkeer van de Palestijnse vluchtelingen onbespreekbaar maakte voor de Israëlische regering. In 1952 accepteerde de Knesset na veel discussie een West-Duits aanbod tot financiële schadevergoeding, de 'Wiedergutmachung'.

In 1961 telde Israël twee miljoen inwoners, rond het jaar 2000 was de bevolking gestegen tot zes miljoen, onder wie een miljoen Arabieren. De Arabische inwoners van Israël kregen vanaf 1966 kiesrecht en andere burgerrechten maar werden op vele manieren gediscrimineerd. Zij werden uitgesloten van militaire dienst (en voorzieningen voor veteranen) en konden geen land kopen. Enkele nieuwe wetten hadden tot gevolg dat meer dan negentig procent van de landbouw grond in joodse handen terechtkwam.

Israël werd een gewapende natie. Het leger werd met de modernste wapens uitgerust. De Israëlische geheime dienst, de Mossad, vormde een belangrijke bouwsteen in de staat Israël.

De Suezcrisis van 1956

De Egyptische leider Gamal Abdel Nasser was op zoek naar buitenlands geld voor de financiering van een groot project: de Assoeandam in de Nijl. Dit prestigeobject zou vergroting van het landbouwareaal opleveren en het kon Egypte voorzien van de nodige elektriciteit. Nasser accepteerde een Russisch aanbod voor steun en in juli 1956 kondigde hij de nationalisatie van het Suezkanaal aan. De Britse regering reageerde woedend. Samen met de Fransen en de Israëli's zetten

¹⁴ Cohn-Sherbok, D., & El-Alami, D. (2008). Het Palestijns-Israëlische conflict. Blz. 144

de Britten een krijgsplan op. Israël zou Egypte aanvallen en de Franse en Britse militairen zouden posities innemen langs het Suezkanaal. De operatie begon op 29 oktober 1956. Britten en Fransen bombardeerden doelen bij Cairo, Israël veroverde de Sinaï. De Verenigde Staten waren woedend op zijn beide NAVO-bondgenoten. Na een week bewerkstelligden de VN een wapenstilstand. In 1957 kwamen er VN-blauwhelmen om de Egyptische-Israëlische grens te beveiligen. Nasser was de grote winnaar van de Suezcrisis én de held van de Arabische wereld. Hij mocht zijn kanaal houden en de Assoeandam kwam enkele jaren later tot stand.

De Zesdaagse Oorlog van 1967 en de gevolgen

In het voorjaar van 1967 bereikten de spanningen tussen Israël en zijn buurlanden een hoogtepunt. Het aantal grensincidenten nam toe en de Israëlische gevoelens van paranoia werden aangewakkerd door de gedachte dat een mogelijke Arabische federatie of eenheidsstaat met een sterk leger het joodse staatje zou kunnen verpletteren. Nasser mobiliseerde zijn leger in de Sinaï. Koning Hoessein van Jordanië tekende eind mei haastig een defensieverdrag met Egypte, waar Irak zich meteen bij aansloot. Bovendien sloot Nasser de Straat van Tiran af voor Israëlische schepen, de directe zeeverbinding met de rest van Azië. Voor Israël waren deze Arabische stappen signalen dat de vijand op het punt stond aan te vallen. Op 5 juni 1967 viel het Israëlische leger de buurlanden aan. Op de eerste dag werd de luchtmacht van Egypte uitgeschakeld, gevolgd door de luchtmachten van Syrië en Jordanië. Vervolgens werd de Egyptische landmacht in de Sinaï verslagen en werd Jordanië verdreven tot over de Jordaan en werd de Golanhoogte op Syrië veroverd. Dit alles in zes dagen tijd. Door de verovering van de Westoever en de Gazastrook kwamen nu ongeveer anderhalf miljoen Palestijnen onder Israëlische bezetting te leven. Er was een nieuw vluchtelingendrama bijgekomen: naar schatting weken 300.000 Palestijnen van de Gazastrook en de Westoever uit naar Jordanië en tachtigduizend Syriërs verlieten de Golan. In november 1967 nam de Veiligheidsraad van de VN resolutie 242 aan. Zij eiste terugtrekking van Israëlische strijdkrachten uit bezette gebieden. Israël verklaarde zich bereid de bezette gebieden (behalve Jeruzalem) terug te geven, in ruil voor erkenning en vrede. De Arabische landen gaven hier geen gehoor aan en wilden geen onderhandelingen met Israël, geen vrede en geen erkenning. De VN-resolutie is nooit uitgevoerd.

Dan Cohn-Sherbok beschrijft de Zesdaagse Oorlog en de gevolgen ervan in het boek *Het Palestijns-Israëlische conflict* als volgt:

Aan het einde van de jaren zestig bereikte het conflict tussen de joden en de Arabieren met de Zesdaagse Oorlog een climax. Op 12 mei 1967 gaf de Russische ambassadeur in Caïro de Egyptische regering valse informatie over de Israëlische troepenbeweging aan de grens. Twee dagen later werd de oorlogstoestand afgekondigd en werden Egyptische eenheden de Sinaï in gestuurd. De Britten en Amerikanen boden steun aan Israël en in Israël zelf groeide de steun voor militair optreden, maar het kabinet bleef wachten. Intussen stuurde Irak, Koeweit en Algerije troepen naar Jordanië en Egypte. Op 4 juni besloot het kabinet echter dat uitstel zinloos was. Op 5 juni vlogen Israëlische vliegtuigen over Egypte en vernietigde de luchtmacht. Daarop vernietigde Israël bijna de hele luchtmacht van Jordanië en Syrië. Nadat de luchtmacht was uitgeschakeld, zette het Israëlische leger de strijd op de grond voort. Israël veroverde de stad Jeruzalem, sloot de belangrijkste wegen van en naar Jeruzalem

af en veroverden de Golanhoogvlakte op Syrië. De joodse staat was de machtigste in het Midden-Oosten gebleken.¹⁵

Na de Zesdaagse Oorlog bestonden er drie categorieën Palestijnse Arabieren: Arabische ingezetenen van Israël, Arabische inwoners van de in 1967 door Israël bezette gebieden, en Palestijnse vluchtelingen in andere Arabische staten. Israël zag de Palestijnse Arabieren als onverzoenlijke vijanden van de staat. Vanaf 1948 leefden negentig procent onder militair bestuur. Het belangrijkste aspect van het militair bestuur was de beperking van bewegingsvrijheid: militaire bestuurders kregen het recht om een gebied of plaats tot verboden gebied te bestempelen waar niemand zonder schriftelijke toestemming in of uit mocht. Op grond hiervan werden bijna honderd Arabische dorpen 'gesloten'. Verder konden de bestuurders Arabieren verbannen, zonder proces vasthouden en een uitgaansverbod opleggen. De rechtvaardiging van dergelijke maatregelen was de staatsveiligheid. Sportclubs werden verboden omdat ze bang waren voor nationalistische bijeenkomsten. Elke uiting van Arabisch nationalisme of antizionisme kon worden bestraft. De maatregelen leken het principe van gelijke burgerrechten te ondermijnen. De maatregelen werden in het algemeen door de Arabieren geaccepteerd. De huizen en stukken land van de gevluchte Palestijnen werden geconfisqueerd onder de Wet op het Bezit van Afwezigen van 1950. Het militaire bestuur kon om veiligheidsredenen land vorderen en aan kolonisten geven onder de Wet op het Bezit van Land. De Arabieren konden financiële compensatie krijgen, maar weigerden dat vaak in de hoop dat ze hun land ooit terugkregen. Zo'n 420 Arabische dorpen werden overgenomen door joden. Behalve hun bezittingen raakten de Arabieren ook elke vorm van zeggenschap kwijt. In de eerste jaren na 1967 kreeg Israël in de bezette gebieden te maken met een ernstige veiligheidsdreiging. In deze periode kwam de PLO op als belangrijkste vertegenwoordiger van de Palestijnen.¹⁶

Dawoud El-Alami beschrijft het Palestijnse perspectief op de Zesdaagse Oorlog en de gevolgen:

In de begindagen van 1967 beschuldigden Israël en Egypte elkaar ervan troepen op te bouwen aan de Syrische grens. De positie van de Sovjet-Unie was tot enkele weken voor de oorlog onzeker. De Russen vertelden een Egyptische parlementaire commissie onder leiding van Sadat dat Israël elk ogenblik een aanval op Syrië kon lanceren. Op 23 mei ontving Israël een zending materiële ondersteuning van de Verenigde Staten. De president van de VS gaf hiervoor toestemming vlak voordat hij met een voorstel kwam een einde te maken aan de levering van wapens aan alle landen in het Midden-Oosten. De oorlog begon op 5 juni 1967 met verrassingsaanvallen van Israël op alle Egyptische vliegvelden, waarmee een groot deel van de luchtmacht werd vernietigd. De bedoeling was om de grondtroepen de mogelijkheid te geven de Sinaï-woestijn in te trekken en de doorgang door de Straat van Tiran vrij te maken voor Israëlische schepen. De Israëli's verwoestten alle luchtbases van Jordanië, waarna de Jordaanse troepen zich terugtrokken. In een tijdspanne van vier dagen waren Egypte en Jordanië de Sinaï-woestijn en de Westelijke Jordaanoever, inclusief Jeruzalem, kwijtgeraakt. 10 juni 1967 om 18.30 werd een staakt-het-vuren van kracht.¹⁷

¹⁵ Cohn-Sherbok, D., & El-Alami, D. (2008). Het Palestijns-Israëlische conflict. Blz. 67

¹⁶ Cohn-Sherbok, D., & El-Alami, D. (2008). Het Palestijns-Israëlische conflict. Blz. 70

¹⁷ Cohn-Sherbok, D., & El-Alami, D. (2008). Het Palestijns-Israëlische conflict. Blz. 154

De oorlog had als resultaat dat Israël de dominante militaire macht was geworden in de regio. Israël heerste over heel Palestina, inclusief de Westelijke Jordaanoever en de Gazastrook. Daarnaast bezette Israël de Sinaï-woestijn en Syrisch gebied op de hoogvlakte.¹⁸

De opkomst van de PLO

Door de nederlagen van de Arabische legers tegen Israël, wilden de Arabieren het lot in eigen handen nemen. Er ontwikkelde zich een Palestijns nationalisme. In 1964 was op initiatief van de Arabische Liga de PLO opgericht, de Palestinian Liberation Organization. Het ideaal van de PLO was een seculiere staat waarin moslims, christenen en joden zouden samenleven. Los van de PLO waren er enkele Palestijnse guerrillaorganisaties actief, zoals de El-Fatah van Yasser Arafat. De El-Fatah groeide uit tot de belangrijkste gevechtsgroep. In 1969 kreeg Arafat de leiding over de PLO. De PLO hield zich naast het trainen van guerrillastrijders ook bezig met de organisatie van de bouw van scholen, ziekenhuizen en bedrijven in vluchtelingenkampen. Ze werden gezien als de regering voor de Palestijnen. De PLO wilde met de terroristische acties de aandacht van de wereld vestigen op het droevige lot van de Palestijnen. Begin jaren zeventig pleegden Palestijnse guerrillastrijders aanslagen op Israëlische doelen. Een van de beruchtste terreuracties was de gijzeling van de Israëlische atletiekploeg in München tijdens de Olympische Spelen van 1972. Elf Israëliërs vonden de dood.

De Oktoberoorlog en de oliecrisis 1973

In 1970 werd Anwar Sadat de nieuwe president van Egypte. Sadat wilde de patstelling doorbreken die na de Zesdaagse Oorlog was ontstaan. Egypte en Syrië smeedden een plan voor een gezamenlijke actie. 6 oktober 1973 op de joodse feestdag van Jom Kippoer, een dag waarop veel Israëlische dienstplichtigen met verlof waren, zetten zij de aanval in. Het Egyptische leger kon voor het eerst in 25 jaar een overwinning op Israël melden. Op hetzelfde moment werden de linies van de Golanhoogte door Syrische manschappen doorbroken. Er heerste een grote paniek in Israël. Via een groots opgezette luchtbrug werden de noodzakelijke tanks en andere wapens ingevlogen vanuit de Verenigde Staten. Hierdoor keerden de krijgskansen. Het Egyptische leger werd afgesneden en de Israëli's heroverden de Golanhoogte. Omdat de Sovjet-Unie tussenbeide dreigde te komen, eiste de Amerikaanse regering (en de Veiligheidsraad van de VN) dat Israël het vuren zou staken. De oktoberrevolutie (Jom Kippoeroorlog of Ramadanoorlog volgens de islamieten) was voorbij, niemand had gewonnen.

De oorlog van 1973 is een conflict dat verschillende namen heeft. Israël noemt het de Yom Kippoer oorlog. De Palestijnen en het Westen noemen het de Oktober-oorlog. Ook dit conflict wordt door beide partijen op een andere manier verwoord en herinnerd.

Dan Cohn-Sherbok vertelt de joodse versie als volgt:

Op 19 juni 1967 nam Israël een resolutie aan waarin stond dat ze zich zouden terugtrekken uit Egyptisch gebied. Zij kregen dan weer toegang tot de Straat van Tiran en het Suezkanaal. Israël wilde zich terugtrekken uit de Golanhoogvlakte op voorwaarde dat die gedemilitariseerd werd. De Westoever en de Gazastrook werden niet genoemd. Hoewel Israël zich flexibel opstelde, waren de Arabieren niet bereid om te onderhandelen. Het verlies van de Golanhoogvlakte en de Westoever

¹⁸ Cohn-Sherbok, D., & El-Alami, D. (2008). Het Palestijns-Israëlische conflict. Blz. 157

maakte de Arabische leiders razend. Begin 1973 werd Israël zich bewust van de toenemende militaire activiteit van de Egyptenaren. Op Yom Kippoer, 6 oktober 1973, werd het de Israëlische inlichtingendienst duidelijk dat Egypte en Syrië op het punt stonden aan te vallen. De minister van Defensie en de premier van Israël vonden dat Israël niet als eerste moest aanvallen, want dan zouden de Amerikanen moeilijk steun kunnen verlenen. Om twee uur 's middags begon de Arabische aanval, waarbij Israël zware verliezen leed. Syrië en Egypte werden uiteindelijk verslagen. In 1979 tekenden Begin, Sadat en Carter op het Witte Huis het vredesverdrag tussen Israël en Egypte.¹⁹

Dawoud El-Alami vertelt de Palestijnse versie van het conflict:

Op 10 april 1973 bestormden Israëlische commando's een appartement in Beiroet waar zich drie leden van de PLO bevonden. Alle drie werden gedood. Enkele maanden later trokken Egypte en Syrië samen ten strijde tegen Israël in de Oktober-oorlog (in het Westen bekend als de Yom Kippoer-oorlog). Sadat had geprobeerd om Amerika te betrekken bij het zoeken naar een vreedzame oplossing, hier werd vanuit de VS als vanuit Israël niet op gereageerd. Hij voelde zich verplicht iets te ondernemen om de toestand waarin vrede noch oorlog heerste te doorbreken om voorwaarts te kunnen. Israël werd verrast door de Oktober-oorlog. Egypte rukte op ten oosten van het Suezkanaal en kreeg alle Israëlische versterkingen op de oostelijke oever in handen.

Na langdurige onderhandelingen in Camp David, het buitenverblijf van de Amerikaanse president Carter, werd op 26 maart 1979 een vredesverdrag getekend tussen Egypte en Israël. In 1982 kreeg Egypte de Sinaï-woestijn terug en werden Oost-Jeruzalem en de Golanhoogvlakte officieel geannexeerd door Israël. Israël bleef de Westelijke Jordaanoever Judea en Samaria noemen. Camp David schonk weinig hoop omdat de overeenkomst betrekking had op Israël en Egypte, veel minder op de Palestijnse kwestie. De toestand was frustrerend en de Palestijnen waren wanhopig.²⁰

Tijdens de oorlog ontdekten de Arabische landen dat ze een machtig middel hadden: olie. De Arabische lidstaten van de OPEC spraken een productievermindering af, verhoogden de olieprijs en stelden een olieboycot in tegen landen die Israël steunden, zoals Nederland en de Verenigde Staten. De oliecrisis zorgde voor mega-inkomsten voor de oliestaten en een economische inzinking in de westerse wereld.

Likoed aan de macht; joodse nederzettingen op de Westoever en in Gaza

In 1977 won Likoed de verkiezingen in Israël. De voormalig Irgoen-terroristenleider Menachim Begin werd de nieuwe premier. Hij liet weten nieuwe joodse nederzettingen te gaan bouwen in de Gazastrook en op de Westoever. Met royale subsidies, onder meer van orthodoxe joden uit de Verenigde Staten, begonnen kolonisten met de bouw van nederzettingen in de bezette gebieden.

De akkoorden van Camp David 1978

In 1978 nodigde de Amerikaanse president Jimmy Carter Sadat en Begin uit op zijn buitenverblijf, Camp David. Na dertien dagen onderhandelen kwamen beide staatslieden tot een reeks akkoorden: wederzijdse erkenning, een vredesverdrag waarbij Israël de Sinaï zou teruggeven en Israël vrijelijk

¹⁹ Cohn-Sherbok, D., & El-Alami, D. (2008). Het Palestijns-Israëlische conflict. Blz. 74

²⁰ Cohn-Sherbok, D., & El-Alami, D. (2008). Het Palestijns-Israëlische conflict. Blz. 165

door het Suezkanaal en de Golf van Akaba zou mogen varen, en een beperkte vorm van zelfbestuur in de bezette gebieden voor de Palestijnen.

Palestijnen: de eerste intifada 1987 – 1993

Israël bleef Palestijns land confisqueren om nieuwe nederzettingen te bouwen. De Israëlische veiligheidsdienst arresteerden talrijke Arabische verdachte politieke activisten. 'Administratieve detentie' werd veelvuldig toegepast, het arresteren van Palestijnen zonder een bevel en zes maanden vasthouden zonder proces. De bezetting drong in het gewone leven van de Palestijnen op verschillende manieren binnen. Ze moesten een identiteitsbewijs bij zich dragen en speciale belastingen betalen en ze moesten vele bureaucratische obstakels en veiligheidscontroles doorkomen voor een basis licentie of zakelijke vergunning. Ze werden gearresteerd, gevangengezet en mishandeld door de Israëlische overheid bij de kleinste verdenking van politiek activisme.²¹

Als een lokaal Palestijnse respons op de ondraaglijke situatie kwam het volk in opstand. De opstand was niet geïnspireerd door de PLO. De Intifada ('het zich weer oprichten') begon in Gaza op 9 december 1987. In Gaza had een Israëlisch militair voertuig vier Palestijnen vermoord en vele anderen waren gewond geraakt. Duizenden Palestijnen kwamen bijeen om te protesteren. Toen het Israëlische leger op de demonstranten schoot en enkelen vermoordde, braken er in heel Gaza opstanden uit. Binnen enkele dagen ontstonden er ook opstanden in de Westelijke Jordaanoever. Gedurende de eerste weken was de Intifada een spontane rel die werd aangewakkerd door de woede van de Palestijnen in de bezette gebieden. In januari 1988 verspreidde het Verenigd Leiderschap folders in de bezette gebieden waarop instructies stonden over protestactiviteiten. Het doel van de Intifada was het stoppen van het bouwen van nederzettingen, stoppen met het confisqueren van Palestijns land en het stoppen van de speciale belastingen en beperkingen die alleen gelden voor Palestijnen. Om deze doelen te bereiken wilden de leiders van de Intifada ervoor zorgen dat de bezetting een economische last werd voor Israël. Gedurende de eerste drie jaar van de opstand vonden er grote stakingen plaats, werden winkels gesloten en weigerden de Palestijnen belasting te betalen.

Het Israëlische leger reageerde met harde maatregelen. De media zond beelden uit van Israëlische gewapende soldaten tegenover stenen gooiende jonge jongens. Televisiebeelden van Israëlische soldaten die de botten braken van Palestijnse jongeren, gingen de wereld over en Israël kreeg een storm van kritiek te verduren. Het leger maakte gebruik van collectieve straffen, vernietigen van huizen van verdachte steengooiers, een 24-uurs klok instellen voor een hele stad voor meerdere dagen, het afsluiten van water en elektriciteit en het sluiten van scholen en universiteiten. Om ervoor te zorgen dat de Palestijnse gebieden niet zelfvoorzienend konden worden, werden fruitbomen, olijfbomen en groentetuintjes vernietigd. Al deze maatregelen zorgden er juist voor dat meer mensen zich aansloten bij de Intifada. Een prominent kenmerk van de Intifada was geweld binnen Palestijnse kringen, vermeende Israël-collaborateurs werden geëxecuteerd. In 1990 waren de meeste leden van het Verenigd Leiderschap gearresteerd, hierdoor verloor de Eerste Intifada haar samenhang.

Er kwam een nieuwe organisatie op, Hamas. Zij propageerde een islamitisch radicalisme, dit was de PLO vreemd. Arafat was juist bezig om de PLO om te vormen van een terreurorganisatie tot een

²¹ Alternative Tourism Group. (2008). Palestine & Palestinians.

politieke beweging. In 1988 verklaarde Arafat dat hij de staat Israël wilde erkennen, mits dat land zou instemmen met de vorming van een Palestijnse staat op de Westoever en de Gazastrook: de 'tweestatenoplossing'. De regering Shamir peinsde hier niet over en de patstelling bleef standhouden.

De Oslo-akkoorden 1993-2000

In 1992 kwam in Israël de Arbeiderspartij weer aan de macht, met Rabin als premier. Rabin stuurde aan op vrede met de Palestijnen. Op 13 september 1993 werd in Washington D.C. een principeakkoord gesloten, op basis van geheime besprekingen in Oslo op 20 augustus 1993, waarbij Israël de PLO erkende en omgekeerd. Het had als doel de eerste aanzet te zijn om het Palestijnse vraagstuk op te lossen.²² De inhoud van de akkoorden waren een terugtrekking van het Israëlische leger uit de bezette gebieden en het recht op zelfbestuur van de Palestijnen door de vorming van een 'Palestijnse Autoriteit'. De Palestijnse Autoriteit kreeg zelfbestuur over Gaza en Jericho. In 1994 sloten Israël en Jordanië vrede. Enkele jaren later schrapte de PLO de 'vernietiging van de staat Israël' formeel uit hun handvest. De Oslo-akkoorden spiegelde de Palestijnen in Gaza en de Westoever weliswaar zelfbestuur voor, maar uiteindelijk leidde dit tot gefragmenteerd gebied. De Westoever en de Gazastrook werden verdeeld in drie gedeelten: zone A (onder bestuur van de Palestijnse Autoriteit), zone B (Palestijnse Autoriteit staat onder Israëlisch bewind) en zone C (onder bestuur van de Israëlische regering)²³. De bezette gebieden veranderden in een lappendeken van gebiedjes waar de PLO geheel, gedeeltelijk of geen invloed kreeg. Die laatste categorie omvatte de delen waar de joodse nederzettingen lagen die door middel van *by-pass* wegen werden verbonden met elkaar. De Israëli's claimden Jeruzalem als dé hoofdstad voor hun joodse staat, terwijl de PLO Jeruzalem ook als hoofdstad van een Palestijnse staat zag. Op 24 september 1995 werd het akkoord Oslo II getekend door Israël en de PLO. Dit akkoord gaf de Palestijnen zelfbestuur in Bethlehem, Hebron, Jenin, Nablus, Qalqilya, Ramallah, Tulkarm en 450 dorpen. In november 1995 werd Rabin doodgeschoten. Extremistische Palestijnen van de beweging Hamas voerden de frequentie op van aanslagen op Israëlische burgers. De Palestijnse Autoriteit in Gaza en op de Westoever slaagde er niet in dit Hamas-geweld onder controle te krijgen. Er was naast Hamas nog een andere terreurorganisatie acties, Hezbollah. Deze bestond uit radicale sjiieten die vanuit Libanon opereerden. In 1996 kwam Likoed weer aan de macht in Israël. Premier Benjamin Netanyahu trad harder op tegen de Palestijnen en hij keurde de bouw van nederzettingen in bezet gebied goed.

De Tweede Intifada

De woede onder de Palestijnse bevolking was groot toen bleek dat de Palestijnse verwachtingen door het Oslo-proces niet werden waargemaakt. Israël had nog steeds alle bestuur in handen, de nederzettingen in de bezette gebieden werden uitgebreid en de economische situatie was slechter dan vóór 1987.

In september 2000 barstte er in de bezette gebieden opnieuw een grote opstand los, de Tweede Intifada. Deze opstand ontstond na aanleiding van het bezoek van oppositieleider Sharon aan de Al-Aqsa-moskee op de Tempelberg in Jeruzalem. Voor de islamieten is dit een heilige plek en stond het symbool voor de Palestijnse strijd voor een eigen staat met Jeruzalem als hoofdstad. Deze Intifada,

²² Oslo-akkoorden. Geraadpleegd op 11-11-'13, van <http://nl.wikipedia.org/wiki/Oslo-akkoorden>

²³ Oslo-akkoorden. Geraadpleegd op 11-11-'13, van <http://nl.wikipedia.org/wiki/Oslo-akkoorden>

ook wel Al-Aqsa-Intifada genoemd, verliep bloediger dan de eerste. Bij een demonstratie in Israël schoot de Israëlische politie dertien Israëlische Palestijnen dood. Een spiraal van geweld brak los. Van september 2000 tot september 2005 zijn 3301 Palestijnen vermoord door het Israëlische leger, waarvan 653 personen onder de achttien jaar. 972 Israëliërs zijn vermoord, waaronder 122 personen onder de achttien jaar.²⁴

In februari 2001 kwam Likoeed weer aan de macht. De onderhandelingen met Palestijnen werden niet meer hervat en als reactie pleegden Palestijnse terroristen honderden aanslagen. Het Israëlische leger reageerde hard door de bezette gebieden geheel af te sluiten en sommige woningen en de infrastructuur te vernietigen.

De 'war on terrorism' en het conflict tussen Israël en de Palestijnen

In de wereldwijde 'war on terrorism' was Israël Amerika's trouwe bondgenoot. Amerika deed nauwelijks iets tegen de harde aanpak van de intifada door Sharon. Eind 2002 hield Israël meer dan duizend Palestijnen voor onbepaalde tijd in hechtenis, zonder vorm van proces.

'Routekaart naar vrede?'

In 2003 was er een nieuwe poging om het geschil tussen de Israëli's en de Palestijnen op te lossen. De Verenigde Staten, Rusland, de EU en de VN presenteerden een vredesplan, getiteld: Routekaart naar vrede. Nadat er in april een nieuwe Palestijnse regering aantrad onder leiding van premier Mahmoud Abbas kon het plan worden ontvouwd. Het bevatte drie fasen. De eerste was voornamelijk gericht op het beëindigen van het geweld en het normaliseren van het leven voor de Palestijnen. In de tweede fase zou een tijdelijke Palestijnse staat worden uitgeroepen. In fase drie zou overeenstemming moeten komen over de precieze grenzen, de status van Jeruzalem, het vluchtelingenprobleem en de nederzettingen. Ondanks hoopgevende gebaren kwam het slechts tot een staakt-het-vuren. De Routekaart schoot op een essentieel punt tekort: hij kon geen garanties geven voor een levensvatbare Palestijnse staat. De joodse kolonisten op de Westoever en de Gazastrook waren niet van plan te vertrekken. Israël bouwde druk aan een ander project: een 'veiligheidsmuur' om te verhinderen dat Palestijnse terroristen in Israëlisch gebied konden infiltreren. Het vredesproces liep spoedig vast.

Hoofdstuk 6 Recente ontwikkelingen 2004-2010

2006: verkiezingsoverwinning voor Hamas

De Israëlische premier Sharon werd begin januari 2006 uitgeschakeld door een hersenbloeding die hem een langdurige coma bezorgde. Zijn opvolger, Ehud Olmert, bleek niet in staat om voldoende leiderschap uit te stralen. In 2004 had hij tot verbijstering van zijn eigen achterban de terugtrekking aangekondigd van de zeventuizend joodse kolonisten uit de Gazastrook, die daar jarenlang tussen 1,3 miljoen Palestijnen woonden. Na veel heibel vertrokken in 2005 de laatste kolonisten de Gazastrook. In januari 2006 behaalde de fundamentalistische beweging Hamas een overwinning bij de parlementsverkiezingen onder de Palestijnen in de Gazastrook en op de Westoever. De Hamas-premier stond vanaf de eerste dag op gespannen voet met de president Mahmoud Abbas, de

²⁴ Intifada toll Sept 2000 - Sept 2005. Geraadpleegd op 11-11-'13, van http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/4294502.stm

opvolger van Arafat. Pogingen om een coalitieregering te vormen tussen Hamas en El Fatah strandden. President Olmert weigerde in samenspraak met Amerika de verkiezingsoverwinning van Hamas te erkennen. Olmert legde de Palestijnse Autoriteit een financiële boycot op, in samenwerking met de EU en de VS. De Palestijnse bevolking werd hierdoor zwaar gedupeerd. Velen verloren hun baan en radicaliseerden. Door de economische en militaire blokkades liepen de spanningen in de Westoever en de Gazastrook hoog op.

Oorlog tussen Israël en Hezbollah

In 2006 ontvoerde de sjiitische terreurbeweging Hezbollah ('de Partij van God') twee Israëlische soldaten. Het doel van Hezbollah was van Libanon een Islamitische staat maken. Dit doel bleek onbereikbaar. In 1992 werd Hassan Nasrallah de leider van Hezbollah, hij verlegde de aandacht van de groepering naar de strijd tegen Israël. De ontvoering van de twee Israëlische soldaten vormde voor Olmert en zijn generaals een aanleiding om een grootscheepse luchtaanval op Libanon te openen, met als doel de Hezbollah-basis uit te schakelen. Er volgde een oorlog tussen Israël en Hezbollah die 34 dagen duurde.

Nasleep van de oorlog

Op 14 augustus 2006 leidde VN-resolutie 1701 tot een staakt-het-vuren. Een VN-vredesmacht met een beoogd aantal van 15.000 soldaten moest toezicht gaan houden op het grensgebied tussen Israël en Libanon. Een gevolg van de oorlog was dat de Palestijnse president Abbas vrijwel al zijn gezag bij zijn achterban kwijt was. Onder de Palestijnse jongeren in de Gazastrook en de Westoever was populariteit van de Hezbollah leider Nasrallah flink gestegen.

Israël en Hamas in oorlog

In juni 2007 nam de terreurbeweging Hamas de macht over in de Gazastrook, na een week van hevig gevechten tegen milities van El-Fatah. Vanaf dat moment oefende de Palestijnse Autoriteit (El-Fatah) alleen gezag uit op de Westoever. Aangezien de leiding van Hamas bleef weigeren de staat Israël te erkennen en het gewapende verzet af te zweren, werden de economische sancties van Israël, de VS en de EU tegen de bewoners van Gaza verscherpt. Israël en Egypte sloten de grenzen van Gaza hermetisch af. Door deze blokkade kregen de Palestijnen in de Gazastrook gebrek aan de meest elementaire levensbehoeften. Een humanitaire ramp dreigde. In de loop van 2008 drong dit tot de wereldopinie door.

Sinds de machtsovername van Hamas in Gaza werden dorpen in Israël steeds frequenter het doelwit van raketbeschietingen vanuit de Gazastrook. Israël telde er vanaf 2000 al meer dan 10.000. Na bemiddeling door Egypte werd er in juni 2008 een wapenstilstand voor een half jaar overeengekomen waar Hamas en Israël zich aan zeiden te committeren. Dit bestand werd herhaaldelijk geschonden. Hamas bleef raketten afschieten en Israël bleef de blokkade handhaven. Op 27 december 2008 startte Israël de actie 'Gegoten Lood'. Eén week lang troffen zware beschietingen door de luchtmacht de gebouwen van Hamas in Gaza. Op 4 januari drong het Israëlische leger de Gazastrook binnen. De opdracht was om de infrastructuur te vernietigen. De reactie van Hamas waren raketbeschietingen op Israëlische dorpen. Onmiddellijk kwamen er anti-Israëlische demonstranten op veel plaatsen in de wereld op de been.

Likoed aan de macht

In februari 2009 werd Benjamin Netanyahu voor de tweede keer premier. De nieuwe regering was vastbesloten om weerstand te bieden aan de druk die president Obama uitoefende om de bouw van nederzettingen op de Westoever te stoppen. De nieuw aangetreden Amerikaanse gezant voor het Midden-Oosten, George Mitchell, probeerde in 2010 het vredesproces tussen Israël en de Palestijnse autoriteit weer aan te wakkeren. Premier Netanyahu bleek onder druk van zijn rechtse achterban niet bereid de tijdelijke bouwstop van joodse nederzettingen op de Westoever te verlengen.

Hoofdstuk 7 Een 'Arabische Lente' van moed en bloed

Israël en de Arabische Lente

De 'Arabische Lente' had consequenties voor de koele betrekkingen tussen Israël en zijn buurlanden. Israël had altijd met trots naar zichzelf gewezen als de enige democratie in het Midden-Oosten, dit gold nu niet langer. De democratisering in buurland Egypte vergrootte het probleem voor Israël. In de zomer van 2011 namen jongeren in Israël een voorbeeld aan de Arabische Lente door op een chique boulevard in Tel Aviv een tentenkamp in te richten, uit protest tegen wantoestanden in eigen land. Zij betoogden tegen stijgende kosten van levensonderhoud en de hoge huizenprijzen en eisten 'sociale rechtvaardigheid'.

Israël op ramkoers met Iran

Begin 2012 werd een regelrechte oorlogsdreiging voelbaar toen de regering van Israël openlijk speculeerde over een aanval op Iran.

Bijlage 2: De beeldvorming

Beeldvorming

Wat wordt er bedoeld met beeldvorming?

Volgens de site ww.encyclo.nl is de betekenis van beeldvorming: 'beeld dat het publiek heeft van een instelling, persoon of dienst'. Volgens Azghari wordt het volgende verstaan onder beeldvorming: het beeld dat beklijft over de ander bij het (eerste) contact of informatie door derden, bijvoorbeeld de media of van roddel en achterklap. Het beeld is meestal óf overdreven positief óf overdreven negatief gekleurd. Dit mechanisme van beoordelen geldt niet alleen voor het creëren van een eenzijdig beeld van de ander, maar ook het eigen beeld. Bij beeldvorming dichten mensen eigenschappen of kenmerken, in positieve of negatieve zin, toe aan een bepaalde doelgroep, die vaak eenzijdig belicht zijn. Beeldvorming bestaat zo voor het overgrote deel uit stereotype beelden.²⁵

Waar komen stereotypen of culturele vooroordelen vandaan? Er bestaan twee verklaringen. Het etnocentrisme, vanuit je superieur geachte cultuur andere culturen beoordelen. Doordat de nazi's de joden als een minderwaardig volk zagen, kon men ze makkelijker ontmenselijken en daardoor letterlijk uitroeien. En het cultuurrelativisme, een stroming die na de Tweede Wereldoorlog opkwam. Het cultuurrelativisme bestreed het etnocentrisme door te stellen dat alle culturen gelijkwaardig zijn.²⁶ We kijken naar andere culturen vanuit ons cultureel referentiekader, aan de hand van onze normen en waarden redeneren we. We kunnen haast niet anders dan een gekleurde kijk hebben op onze omgeving.

In hoofdstuk 8 van zijn boek 'Het zijn net mensen' heeft Joris Luyendijk het ook over beeldvorming. Hij was als correspondent in het Midden-Oosten net overgestapt van Egypte naar het Heilige Land, Israël. Een Israëlische directeur Voorlichting zei tegen hem: 'het gaat er niet om wat er is gebeurd, het gaat erom hoe het op CNN komt'.²⁷ Tijdens zijn correspondentschap merkte hij de impact van televisiebeelden op en hoe deze beelden je beeld van de werkelijkheid bepalen. De beelden op tv maken een veel grotere indruk dan een krantenartikel of een radioreportage. Maar hier zit een addertje onder het gras, je weet namelijk niet wat je níet te zien krijgt.²⁸ Als correspondent kwam Luyendijk erachter dat er meerdere verhalen te vertellen zijn over één zelfde gebeurtenis. De media konden hier maar één verhaal van vertellen, en vaak was dit het verhaal dat het bestaande beeld bevestigde.²⁹ De media zijn een belangrijke bron voor beeldvorming van een instelling, persoon of dienst. Dit geldt ook voor het conflict tussen Israël en Palestina.

De uitspraak: 'The medium is the message' van mediagoeroe McLuhan (1911 – 1980), laat zien dat in de jaren zestig van de twintigste eeuw, de televisie al een enorme macht werd toegeschreven en dat men toen al de opinie van mensen beïnvloedde met televisie.³⁰

²⁵ Azghari, Y. Cultuurbepaalde communicatie. Blz. 43-44

²⁶ Azghari, Y. Cultuurbepaalde communicatie. Blz. 43-44

²⁷ Luyendijk, J. Het zijn net mensen. Blz. 114

²⁸ Luyendijk, J. Het zijn net mensen. Blz. 116

²⁹ Luyendijk, J. Het zijn net mensen. Blz. 12

³⁰ Azghari, Y. Cultuurbepaalde communicatie. Blz. 60

Wat wordt er bedoeld met het Midden-Oosten?

Met het Oosten wordt vanuit Europees perspectief het gedeelte van de wereld bedoeld dat ten oosten van Europa ligt, oftewel het continent Azië. Men onderscheidt daarin: het Nabije Oosten, het Midden-Oosten en het Verre Oosten. Het Nabije Oosten is als term ontstaan in Europa vanwege de geografische nabijheid. Het kan ook worden gezien als de tegenpool van het Verre Oosten. Het Verre Oosten is een Eurocentrische term die veel wordt gebruikt om Oost-Azië en Zuidoost-Azië gezamenlijk aan te duiden.³¹ Voor de Eerste Wereldoorlog omvatte het begrip Nabije Oosten ook de Europese delen van het Ottomaanse Rijk.³² In de loop van de tijd is er een verschuiving van de betekenis opgetreden. Het Nabije Oosten zijn de landen die aan de Middellandse Zee grenzen, oftewel Turkije en Israël. Zij worden tegenwoordig, onder invloed van wat het Midden-Oostenconflict is gaan heten, aangeduid met het Midden-Oosten, met name Israël.³³

Volgens Jan van Oudheusden is het niet precies aan te geven wat er wordt bedoeld met het Midden-Oosten en waar dit gebied begint en ophoudt. Het begrip 'Midden-Oosten' is typisch eurocentrisch, ingeburgerd in de periode van westerse dominantie. Met het Midden-Oosten wordt de regio bedoeld waarbinnen de huidige staten Turkije, Syrië, Libanon, Israël en de bezette Palestijnse gebieden, Jordanië, Egypte, Irak, Jemen en Saoedië-Arabië liggen, ook de gebieden aan de zuid- en oostkust van het Arabisch Schiereiland. Iran, Afghanistan en Maghreb worden soms tot het Midden-Oosten gerekend. Het Midden-Oosten vormt een van de oudste beschavingsgebieden ter wereld. De rivierdalen van de Eufraat, de Tigris, de Jordaan en de Nijl bleken gunstige fysieke omstandigheden te bieden. Hierdoor kon er landbouw ontstaan.³⁴

Wat wordt er bedoeld met het Westen?

Met het Westen worden de Verenigde Staten van Amerika bedoeld en het Europese continent. Met de westerse wereld worden de landen bedoeld die met name tussen 1500 en 2000 een dominante positie hebben opgebouwd in de wereld en vaak rijk en machtig waren. Deze landen zijn hedendaags nog vaak rijk, machtig en invloedrijk in de wereld. Volgens de internetsite Wikipedia zijn dit de landen die liggen in West-Europa, Zuid-, Midden- en Noord-Amerika, Australië en Nieuw-Zeeland.³⁵ Onder West-Europa worden de volgende landen verstaan: Andorra, België, Frankrijk, Ierland, Monaco, Nederland, Verenigd Koninkrijk, Duitsland, Liechtenstein, Luxemburg, Oostenrijk en Zwitserland.³⁶ Volgens Samuel Huntington, de auteur van de 'The clash of Civilizations and the Remaking of World Order (1996)' bestaat het Westen uit West-Europa (voornamelijk de Europese Unie) en Noord-Amerika. Maar ook andere landen die geworteld zijn in de Europese cultuur zoals Australië en Nieuw-Zeeland. Huntington rekent ook de eilanden in de Stille Oceaan, Oost-Timor, Frans-Guyana en het noordelijke en centrale deel van de Filipijnen tot deze categorie.³⁷

³¹ Verre Oosten. Geraadpleegd op 21-10-'13, van http://nl.wikipedia.org/wiki/Verre_Oosten

³² Nabije Oosten. Geraadpleegd op 21-10-'13, van http://nl.wikipedia.org/wiki/Nabije_Oosten

³³ Het Oosten. Geraadpleegd op 21-10-'13, van http://nl.wikipedia.org/wiki/Het_Oosten

³⁴ Oudheusden, J. van. (2012). Een kleine geschiedenis van het Midden-Oosten.

³⁵ Westerse wereld. Geraadpleegd op 19-10-'13, van http://nl.wikipedia.org/wiki/Westerse_wereld#Definitie_van_de_Nederlandse_overheid

³⁶ West-Europa. Geraadpleegd op 19-10-'13, van <http://nl.wikipedia.org/wiki/West-Europa>

³⁷ Botsende beschavingen. Geraadpleegd op 20-10-'13, van http://nl.wikipedia.org/wiki/Botsende_beschavingen

Welke beeldvorming bestaat er in het Midden-Oosten over het Westen?

Het beeld van het Westen wat door vijanden wordt geschilderd, wordt occidentalisme genoemd.

Japane geleerden en intellectuelen zijn in juli 1942 in Kyoto bijeengekomen om een antwoord te vinden op de vraag: 'hoe kunnen we het modernisme weerstaan'. Ze waren het erover eens dat de traditionele Japanse cultuur spiritueel en diepzinnig was. Terwijl de moderne, westerse beschaving daarentegen oppervlakkig en zonder traditie was, die de creatieve krachten ondermijnde. Het Westen, in het bijzonder de Verenigde Staten, was kil en mechanisch. Dit was de schuld van de wetenschap, het kapitalisme, de moderne technologie, democratie en individuele vrijheid. Ian Buruma stelt in zijn boek 'Occidentalisme. Het westen in de ogen van zijn vijanden' dat dit niet alleen geldt voor Japanners. "De verachting voor alles wat mensen associëren met de westerse wereld, en waarvan Amerika de belangrijkste exponent is, is nog steeds sterk, en niet alleen in Japan. Die afkeer drijft radicale moslims tot een gepolitiseerde islamitische ideologie waarin de Verenigde Staten de rol van baarljke duivel krijgen toebedeeld." Waar komt die afkeer tegen het Westen vandaan? Er zijn grote verschillen tussen het Westen en het Oosten, zowel het Midden-Oosten als Azië. Een van de wezenlijke verschillen is de scheiding van staat en religie. Voor een gelovige moslim kunnen wetenschap, economie en religie niet in afzonderlijke categorieën worden opgesplitst. De deelnemers aan de bijeenkomst in Kyoto beschouwden de opkomst van de industrialisatie, het kapitalisme en het economisch liberalisme van de negentiende eeuw als de wortels van het moderne kwaad.³⁸ Occidentalisme is niet hetzelfde als anti-amerikanisme, het hebben van een negatieve houding ten aanzien van de Verenigde Staten van Amerika en hun politiek, tot zelfs een afkeer van alles wat uit dat land komt (Wikipedia, 2013).³⁹ Toch speelt dit een grote rol in de vijandige kijk op het Westen. Anti-Amerikanisme is soms het gevolg van een Amerikaans beleid, bijvoorbeeld steun aan Israël, anti-communistische dictaturen, het IMF of wat verder onder de noemer 'globalisering' valt, wordt doorgaans gebruikt als synoniem voor het imperialisme van de VS.⁴⁰ Het Amerikanisme en het Westen worden verantwoordelijk gehouden voor het leven in de metropool en de verdwijning van de plattelandsidylle. De gevolgen van de industrialisatie, zoals materialisme, oppervlakkigheid en kapitalisme, worden geassocieerd met het Westen. Het Westen wordt niet zozeer als een bedreiging gezien omdat het een ander waardensysteem biedt. Volgens Buruma vormt het een bedreiging omdat de belofte van materieel comfort, individuele vrijheid en waardigheid van het doorsnee leven alle utopische pretenties juist onbelangrijk maken. De anti-heroïsche, anti-utopische geest van het westerse liberalisme is de grootste vijand van religieuze radicalen, priesterkoningen en collectieve zoekers naar zuiverheid en heroïsche verlossing. Het Westen maakt zich in de ogen van het occidentalisme schuldig aan de zonde van het rationalisme. Het is arrogant te denken dat de rede een gave is die de mens in staat stelt alles te weten. Rationalisme en wetenschap wordt door het Westen gezien als de enige bron van kennis. Andere kennisbronnen zoals religie worden afgedaan als bijgeloof.⁴¹ Volgens het occidentalisme is materie de god van het Westen, en is het Oosten het rijk van innerlijke spiritualiteit. Religieuze occidentalisten beschouwen de westerse aanbidding van geld en waren als een heidense aanbidding, iets wat ver af staat van het spirituele rijk.⁴²

³⁸ Buruma, I., & Margalit, A. (2004). Occidentalisme. Het westen in de ogen van zijn vijanden. Blz. 12

³⁹ Anti-amerikanisme. Geraadpleegd op 25-11-'13, van <http://nl.wikipedia.org/wiki/Antiamerikanisme>

⁴⁰ Buruma, I., & Margalit, A. (2004). Occidentalisme. Het westen in de ogen van zijn vijanden. Blz. 14

⁴¹ Buruma, I., & Margalit, A. (2004). Occidentalisme. Het westen in de ogen van zijn vijanden. Blz. 95

⁴² Buruma, I., & Margalit, A. (2004). Occidentalisme. Het westen in de ogen van zijn vijanden. Blz. 109

Buruma laat in zijn boek 'Occidentalisme' de joden duidelijk naar voren komen. Op bladzijde 37 geeft hij een relatie aan tussen joden en handel. In zowel de christelijke en islamitische samenlevingen worden joden al decennia lang met handel en financiën geassocieerd. Dit heeft als gevolg dat ze ook worden geassocieerd met vijandige visies op het kapitalisme. Daarnaast geeft Buruma ook een reden voor de Arabische vijandigheid tegen Israël. 'Israël moet een deel van de verantwoordelijkheid voor de dreigende atmosfeer op zich nemen. Je kunt mensen niet blijven vernederen en koeioneren zonder uiteindelijk een gewelddadige reactie uit te lokken'. 'Israël staat symbool voor het idolate, aanmatigende, amorele, kolonialistische kwaad; het is een kankergezwell in de ogen van zijn vijanden dat alleen kan worden verwijderd door het te doden'.⁴³

Welke beeldvorming bestaat er in het Westen over het Midden-Oosten?

Joris Luyendijk kwam als correspondent in het Midden-Oosten in aanraking met de beeldvorming van het Westen over het Midden-Oosten. Al snel kwam hij erachter dat dit beeld niet is gebaseerd op waarheden. Het beeld dat hij had, kwam uit Hollywood films, geschiedenisboekjes en het nieuws, en daar figureren Arabieren vrijwel alleen als terroristen, scanderende massa's of anonieme slachtoffers.⁴⁴ Op het nieuws zag hij Arabieren die vlaggen of poppen in brand staken en akelige dingen riepen over het Westen. Terwijl hij op straat in het Midden-Oosten dit soort taferelen niet zag. Het viel hem op dat mensen in het Midden-Oosten, ondanks al hun verschillen, toch veel leken op westerlingen. Ook onder Egyptische studenten waren sport, carrière en seks de belangrijkste onderwerpen van gesprek.⁴⁵ Deze beeldvorming ontstaat vooral door het nieuws (de media), en wat er wel en juist niet wordt verteld en weergegeven. De media kunnen maar één verhaal vertellen, en vaak was dit het verhaal dat het bestaande beeld van de 'enge en gevaarlijke Arabier' bevestigde.⁴⁶

Er bestaat over het Midden-Oosten ook het idee dat het één blok vormt, oftewel 'de Arabische wereld'. Terwijl er zeer veel verschillen zijn tussen de landen en de bevolking binnen de landen. Zo hebben veel Arabische landen oorlog met elkaar gevoerd en bestaan er lokale stereotypen, zoals de dappere Irakezen, de aardige Jordaniërs en de arrogante Egyptenaren.

De Arabische wereld verschilt niet alleen in nationaliteit en taal maar ook in religieuze stromingen, rechtsschool en sociaal politieke denkrichtingen. Een 'label of etiket' zegt niets over het individu en zijn of haar religieuze oriëntatie of de waarde die hij of zij hecht aan de islam. Het toeschrijven van eigenschappen aan groepen of landen duidt op het geloof in het bestaan van een 'groepsaard' of een 'volksaard' die ook stabiel en onveranderlijk is. Felling en Peters stellen dat "het een ouderwetse fictie is om te denken dat culturele patronen zo diep zijn 'ingeslepen' dat ze praktisch onveranderlijk zijn"⁴⁷. Het 'labelen of etiketteren' van wereldculturen als individualistisch tegenover collectivistisch of traditioneel tegenover modern, veronderstelt dat er binnen de cultuur geen verschillen bestaan. Dit zou betekenen dat verschillende groepen en individuen dezelfde visie hebben, dezelfde ideeën en gedachtegangen hebben en dat er nauwelijks verschillen bestaan. Dit 'labelen' houdt geen rekening met individuele verschillen binnen een groep of cultuur, daarnaast zijn culturen dynamisch en worden ze beïnvloed door interne en externe factoren, zoals internationale als ecologische

⁴³ Buruma, I., & Margalit, A. (2004). Occidentalisme. Het westen in de ogen van zijn vijanden. Blz. 137

⁴⁴ Luyendijk, J. Het zijn net mensen. Blz. 34

⁴⁵ Luyendijk, J. Het zijn net mensen. Blz. 35

⁴⁶ Luyendijk, J. Het zijn net mensen. Blz. 12

⁴⁷ Felling, A.J.A. en J. Peters, red. (1991). Cultuur en sociale wetenschappen. Beschouwingen en empirische studies.

omstandigheden. Stereotypen, generalisaties en vooroordelen kunnen zorgen voor miscommunicatie tussen culturen en het niet begrijpen van elkaar.⁴⁸

Beeldvorming in het Heilige Land

Het beeld van de conflicten tussen Israël en de Palestijnse gebieden wordt gevormd door de media. Joris Luyendijk merkt in zijn boek op dat er een ware mediaoorlog heerst. De media worden door de betrokken partijen voortdurend gemanipuleerd. Wanneer hij een persconferentie bijwoonde in Israël, werd alles netjes voor hem verzorgd. Van koffie, broodjes, mooie verhalen, beelden en rechtenvrij archiefmateriaal tot telefoonnummers van woordvoerders en informatiemappen. In Israël werd er in de openheid gesproken over de mediamanipulatie. De Palestijnse autoriteiten hebben hier geen geld voor. In deze mediaoorlog gaat het erom wat er wordt weergegeven en op welke manier. Zoals al eerder vermeld: 'Het gaat er niet om wat er is gebeurd, het gaat erom hoe het op CNN komt'.⁴⁹ Terwijl Israëlische jongemannen en -vrouwen in vloeiend Engels hun verhaal vertellen aan de media, geven Palestijnen een antwoord van vijf minuten op een simpele vraag. Palestijnen zijn niet gewend aan televisie en durven alleen interessante dingen te vertellen als de camera uit staat. Maar ook Palestijnen weten de media te bespelen. Niet maar één keer kwam Joris Luyendijk in aanraking met 'actrices'. Vrouwen en kinderen die zeer emotioneel worden wanneer de camera aan gaat, en direct stoppen wanneer de camera wordt uitgezet. 'Zal ik nu naspelen hoe ik mij verborg voor de militie? Zo heb ik het ook voor de Franse televisie gedaan', vertelde Soha uit het vluchtelingenkamp Sabra.⁵⁰ Terwijl de Israëlische regering na een aanslag een etmaal wachtte met een vergelding zodat de wereldmedia zou stilstaan bij het Israëlische leed. Zo werden de Palestijnse slachtoffers van een aanslag pas na de verklaring van de premier tegen het decor van de lijzakkens afgevoerd. In het Heilige Land zijn krantenpagina's en televisieschermen niet alleen vensters van het conflict, maar ook de podia waarop dat conflict werd uitgevochten.⁵¹ Israëlische regeringen hadden veel meer middelen dan de Palestijnse Autoriteiten om de mediaoorlog te voeren. Het werd Luyendijk ook al snel duidelijk hoe ze omgingen met pr-disasters.⁵² Wanneer er beelden vrij kwamen waarin geweld werd gebruikt tegen onschuldige Palestijnse kinderen, vrouwen of bejaarden, dan zetten de Israëlische regeringen de tegenaanval in. Spijt wordt betuigd en de schuldvraag wordt omgedraaid: 'zijn de slachtoffers wel door Israëlische kogels gestorven?'. Voorlichters leggen de gevechtssituatie uit in de betwiste gebieden, dat terroristen zich expres verschuilen in woonwijken. Zo wordt de schade geminimaliseerd: de bezetting onbesproken laten, de gebeurtenis isoleren als een uitzondering en de schuldvraag omdraaien.⁵³ Het falende mediabeleid van de Palestijnse Autoriteiten was een rechtstreeks gevolg van hun autoritaire opzet. Een Israëlische politicus die herkozen wil worden, moet zoveel mogelijk mensen tevreden stellen. Terwijl voor Arafat de enige prioriteit was om niet ten val te komen. Wanneer een Palestijnse burger in vloeiend Engels een interview geeft aan CNN, kan hij of zij een bedreiging gaan vormen voor de leider.⁵⁴

⁴⁸ Shadid, W. (1994). Beeldvorming: de verborgen dimensie bij interculturele communicatie. Geraadpleegd op 25-11-2013, van <http://www.interculturelecommunicatie.com/download/beeldvorming.pdf>

⁴⁹ Luyendijk, J. Het zijn net mensen. Blz. 114

⁵⁰ Luyendijk, J. Het zijn net mensen. Blz. 118

⁵¹ Luyendijk, J. Het zijn net mensen. Blz. 114

⁵² Luyendijk, J. Het zijn net mensen. Blz. 134

⁵³ Luyendijk, J. Het zijn net mensen. Blz. 135

⁵⁴ Luyendijk, J. Het zijn net mensen. Blz. 146-147

De holocaustindustrie

De Holocaust-industrie is de titel van een boek van Norman Finkelstein, een Amerikaanse politicoloog en historicus.⁵⁵ Het vormt een aanklacht tegen vermeende praktijken van Joodse belangengroepen. Finkelstein schrijft in dit boek over een 'industrie' die de nazi-Holocaust zouden gebruiken om financieel en politiek gewin te krijgen. Deze industrie zou geleid worden door Amerikaans-Joodse organisaties.

Finkelstein wil met zijn boek niet de holocaust weergeven maar de propagandamachine beschrijven die volgens hem is opgezet door Israëlsche en Amerikaanse joden. Deze propagandamachine blijft hameren op het leed dat joden is aangedaan tijdens de Tweede Wereldoorlog. Op deze manier is het geven van kritiek op Israël en de Amerikaanse joden volgens Finkelstein onmogelijk. De extreme aandacht die zijn boek heeft gekregen, heeft te maken met de aantijgingen van afpersing van Zwitserse banken en Duitse bedrijven door Israëlsche en Amerikaanse joden.

Er wordt sinds de televisieserie 'Holocaust' uit 1978 gediscussieerd over de vraag of het slachtofferschap een centrale plaats moet innemen in de joodse identiteit. Vooral in de Verenigde Staten speelt dit een grote rol. Hier is de herinnering aan de holocaust enorm terwijl het ver van de plaats waar de holocaust zich afspeelde verwijderd is. De televisieserie 'Holocaust' zorgde voor meerdere reacties. Overlevenden en historici protesteerden tegen de hollywoodisering van het onderwerp. Terwijl in Duitsland de serie een rol speelde in het verwerkingsproces (vergangenheitsbewältigung). In de Verenigde Staten zorgde deze televisieserie voor het doordringen van de enorme omvang van de moord op de Joden tot de niet-joodse bevolking.⁵⁶

Volgens Finkelstein wordt de wereld harder met het leed van de joden om de oren geslagen, naarmate Israël meer internationale steun nodig heeft. In *Beyond Chutzpah* (een ander boek van hem) schrijft hij: 'Elke campagne tegen het 'nieuwe antisemitisme' viel samen met hernieuwde internationale druk op Israël om zich terug te trekken uit de bezette Arabische gebieden, in ruil voor de officiële erkenning van Israël door de Arabische buurstaten.'⁵⁷

Een voorbeeld van de 'holocaust industrie' is een passage uit het boek *Those Who Forget the Past* van Ron Rosenbaum (joods-Amerikaanse journalist). Hij beweert dat het niet de zionistische joden waren die Palestina uitzochten als thuisland, maar de Europeanen die van de joden af wilden en hun expres een 'onverdedigbaar splintertje woestijn gaven in een zee van vijandelijke volkeren'. Bovendien zouden de Europeanen Israël expres te klein hebben gemaakt voor joden en Palestijnen samen, zodat die elkaar wel moesten gaan haten.

Een ander voorbeeld is de bewering die Alan Dershowitz (rechten professor aan Harvard University) uit in zijn boek 'The Case for Israel' over de belegering en de gewelddadige inname van Jenin in april 2002. 'Door velen wordt [deze gebeurtenis] beschouwd als een model voor het voeren van een stadsoorlog'. Dershowitz wil hiermee aantonen dat Israël vaak onterecht is veroordeeld en bekritiseerd terwijl het de hoogstaande normen van het recht heeft bereikt. Finkelstein verwijst naar

⁵⁵ De Holocaust-industrie. Geraadpleegd op 25-11-'13, van http://nl.wikipedia.org/wiki/Holocaust_industrie

⁵⁶ Woede die geen daders wil zien. Geraadpleegd op 25-11-'13, van <http://nrcboeken.vorige.nrc.nl/recensie/woede-die-geen-daders-wil-zien>

⁵⁷ Strijdend tegen de anti-antisemit. Geraadpleegd op 25-11-'13, van <http://nrcboeken.vorige.nrc.nl/recensie/strijdend-tegen-de-anti-antisemit>

de rapportage van Human Rights Watch. Zij hebben ter plaatse onderzoek gedaan naar de gebeurtenis. De mensenrechtenorganisatie bracht in mei 2002 een rapport uit waarin verschillende handelingen van het Israëlische leger worden betiteld als 'ernstige overtredingen van internationale mensenrechten'. Sommige overtredingen waren volgens de organisatie 'op het eerste gezicht zo ernstig dat ze oorlogsmisdaden konden worden genoemd'.⁵⁸

In de Verenigde Staten wordt Finkelstein beschuldigd van antisemitisme. Volgens Finkelstein wordt daarmee onbedoeld de juistheid van zijn bewering bewezen, namelijk dat iedereen die kritiek heeft op Israël, als antisemiet verdacht wordt gemaakt.

⁵⁸ Strijdend tegen de anti-antisemit. Geraadpleegd op 25-11-'13, van <http://nrcboeken.vorige.nrc.nl/recensie/strijdend-tegen-de-anti-antisemit>

hoofdstuk 5 Europa en de wereld 1945-1989

§5 Verrijkingsthema 3: Israël en het Midden-O

INTRO

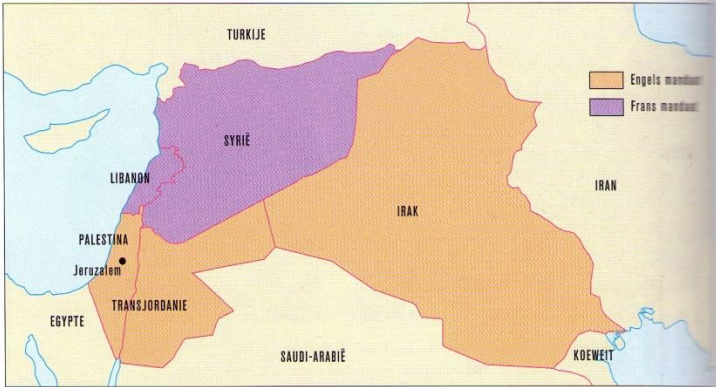
Als er één conflict is dat onoplosbaar lijkt, is het wel het conflict rond Israël/Palestina. In 2006 nam Eddo Rosenthal afscheid, na jarenlange trouwe dienst als correspondent van het NOS-journaal in Israël. Hij verzuchtte dat de partijen nog even onverzoenlijk tegenover elkaar stonden als bij het begin van zijn carrière. Hij was zeer somber over een mogelijke oplossing. In deze paragraaf gaan we terug naar de oorzaken van de tegenstellingen tussen de staat Israël enerzijds en de Palestijnen en andere landen van het Midden-Oosten anderzijds.

5.1 Een probleem met een hele lange voorgeschiedenis

Op welke manier verergerde Groot-Brittannië de problemen in Palestina?

Volgens de Bijbel is Palestina het stuk land dat God beloofde aan de Joden. De Joden leefden rond het begin van de christelijke jaartelling al meer dan duizend jaar in de streek waar tegenwoordig Israël, Libanon en Jordanië liggen. Na een opstand tegen de Romeinen, die het gebied veroverd hadden, moesten de Joden vertrekken uit Jeruzalem en omgeving. De Romeinen verwoestten daarbij ook de Joodse tempel van Jeruzalem. Dat gebeurde in het jaar 70 na Christus. Het was het begin van de Joodse diaspora (verspreiding). Joden vestigden zich in Noord-Afrika, Europa en Azië. Zij probeerden daar zoveel mogelijk vast te houden aan hun eigen geloof en tradities. Dat leidde door de eeuwen heen tot allerlei vormen van discriminatie. Joden waren overal in de minderheid en een dankbare zondebok voor alles wat fout ging.

Rond 1900 kwam er een beweging op, het **zionisme** (Zion = Jeruzalem), die streefde naar een eigen land voor het Joodse volk. Op deze manier wilde ze een einde maken

bron 24 De situatie in het Midden-Oosten rond 1920.

aan de eeuwenlange discriminatie. Op dat moment was Palestina een onderdeel van het Turkse Rijk. Toen Turkije in de Eerste Wereldoorlog de kant van Duitsland koos, roken de zionisten hun kans. In ruil voor financiële steun deed de Engelse minister Balfour in 1917 de belofte aan de zionisten dat zij in Palestina een nationaal tehuis mochten stichten na de nederlaag van de Turken. Dat was geen slimme zet van Balfour, want zijn regering had in 1915 aan **Arabische nationalist**en ook beloofd om de stichting van een onafhankelijke Arabische staat te steunen. De Engelsen mochten het probleem zelf oplossen, want zij gingen het gebied besturen namens de Volkenbond. Aan het eind van de Eerste Wereldoorlog woonden er 500 000 Arabieren en 85 000 Joden in Palestina. Tot die tijd gingen beide groepen vreedzaam met elkaar om. Maar met de belofte van de Engelsen in de hand trokken na 1918 grote aantallen Joodse pioniers naar Palestina. Zij kochten land van Arabische grootgrondbezitters, waardoor de kleine Arabische pachters hun land kwijtraakten. Het was het begin van een groeiende

bron 25 Zwoegende Joodse kolonisten bij het ontginnen van land.

De tijd van televisie en computer: 1950-nu

MODULE 7

102

Oosten 1945-1979

febr. 2013 : alles samengevat op bord.

vijandschap tussen Joodse kolonisten en Palestijnen, zoals de Arabische bewoners voortaan werden genoemd. Het probleem verergerde na de machtsovername van Hitler en de nazi's in Duitsland in 1933. Een steeds grotere groep Joden vertrok naar Palestina. In 1936 brak er een regelrechte burgeroorlog tussen beide groepen uit, waarbij over en weer gruweldaden werden begaan. Engeland probeerde tevergeefs tussenbeide te komen, maar langzamerhand doemde een heel ander probleem in Europa op.

WB \$5.1 BLZ. 94

26-2-13

5.2 Het probleem wordt steeds groter

Welke gevolgen had de stichting van de staat Israël?

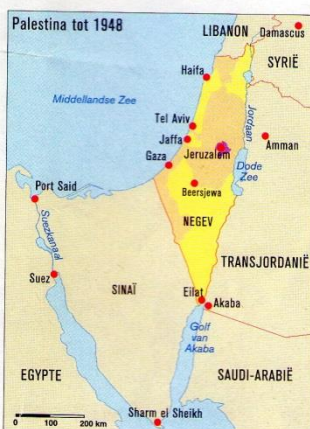
Tijdens de Tweede Wereldoorlog vielen er miljoenen Joodse slachtoffers door de naziterreur. Het was voor de zionisten nu helemaal duidelijk dat alleen een eigen staat het Joodse volk bescherming

kon geven. Engeland was de problemen in Israël meer dan zat en droeg het gebied over aan de pas opgerichte VN. Die organisatie stelde in 1947 voor om Palestina te verdelen tussen Joden en Palestijnen. De Palestijnen wezen het plan af. Toen de laatste Engelse soldaten in 1948 vertrokken, riep de Joodse leider Ben Goerion de staat Israël uit (Goerion zou de eerste premier van Israël worden). De Arabische burens reageerden onmiddellijk met een aanval, maar wisten ondanks hun overmacht niet te winnen. Integendeel, Israël bezette een aanzienlijk groter deel van Palestina dan de bedoeling was volgens het plan van de VN. Na een wapenstilstand kwam in 1949 de staat Israël tot stand.

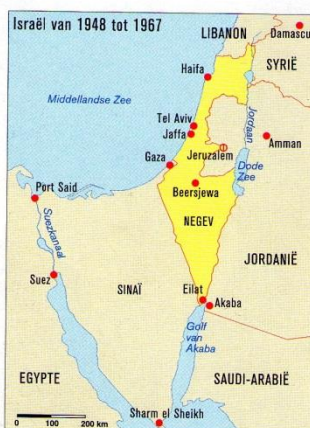
De stichting van Israël was een ramp voor de Palestijnen. In 1948 vluchtten 750 000 Palestijnen weg uit hun woongebieden en kwamen terecht in vluchtelingenkampen in Arabische buurlanden. Een weg terug was er niet, want Israël weigerde hen toe te laten. Degenen die wel

gebleven waren, voelden zich voortaan tweederangsburgers in eigen land. In deze situatie ontstonden er verschillende terreurorganisaties onder de Palestijnen, die zich in 1964 verenigden in de PLO, de Palestijnse Bevrijdingsorganisatie, onder leiding van Yasser Arafat.

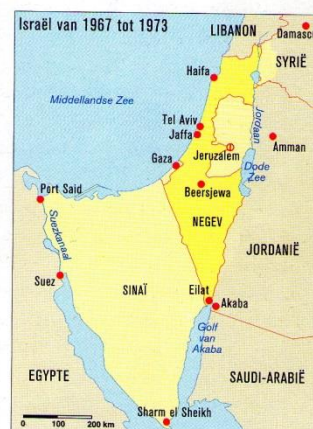
De Arabische landen legden zich ondertussen ook niet neer bij de situatie. In 1967 en 1973 vielen zij Israël aan. De Zesdaagse Oorlog van 1967 liep uit op een enorme nederlaag: Israël veroverde delen van Jordanië, Egypte en Syrië. Wat voor veel Joden nog belangrijker was en voor de Arabieren des te moeilijker, was dat Israël ook in het bezit kwam van heel Jeruzalem. Daarmee kwamen de heiligdommen van Joden, maar ook van christenen en Arabieren, onder Joods bestuur. Tijdens de Oktoberoorlog van 1973 leken Egypte en Syrië in eerste instantie meer succes te hebben, maar Israël sloeg hard terug. De gebieden die Israël in 1967 had bezet, bleven bezet.

Brits mandaat Palestina, 1923-1948
Verdelingsplan van de VN voor Palestina (1947):
Joodse staat
Arabische staat
Internationaal gebied

Israël bij de wapenstilstand van 1949
Gedeelde stad Jeruzalem

Israël vóór de oorlog van juni 1967
Door Israël veroverd in de oorlog van juni 1967

bron 26 De situatie van Israël tot 1948, van 1948 tot 1967 en van 1967 tot 1973.

§5 Verrijkingsthema 3: Israël en het Midden-O

Vanaf 1973 maken de Arabieren gebruik van een wapen dat veel effectiever is: olie. Het Midden-Oosten is de grootste producent van olie ter wereld. Als de Arabieren de oliekraan dichtdraaien, betekent dat een catastrofe voor Europa en Amerika. De eersten die dit voelden, waren Nederland en de VS. Beide landen werden in 1973 getroffen door een olieboycot, omdat ze volgens de Arabieren Israël te veel steunden. Sinds die tijd is er meer aandacht voor de problemen van de Palestijnen en andere Arabische landen. Onder druk van de Amerikaanse president Carter vonden onderhandelingen plaats tussen de Egyptische president Sadat en de Israëlische premier Begin. Dat leidde in

1978 tot het Camp David-vredesakkoord tussen Israël en Egypte. Egypte kreeg de door Israël bezette gebieden terug en erkende in ruil daarvoor de staat Israël. Velen hadden de hoop dat er eindelijk een doorbraak was bereikt. Die hoop

bleek ijdel: Sadat werd vermoord, de problemen van de Palestijnen werden alleen maar groter en inmiddels zijn er nog veel meer conflicten in het Midden-Oosten uitgebroken.

WB §5.2 BLZ. 95

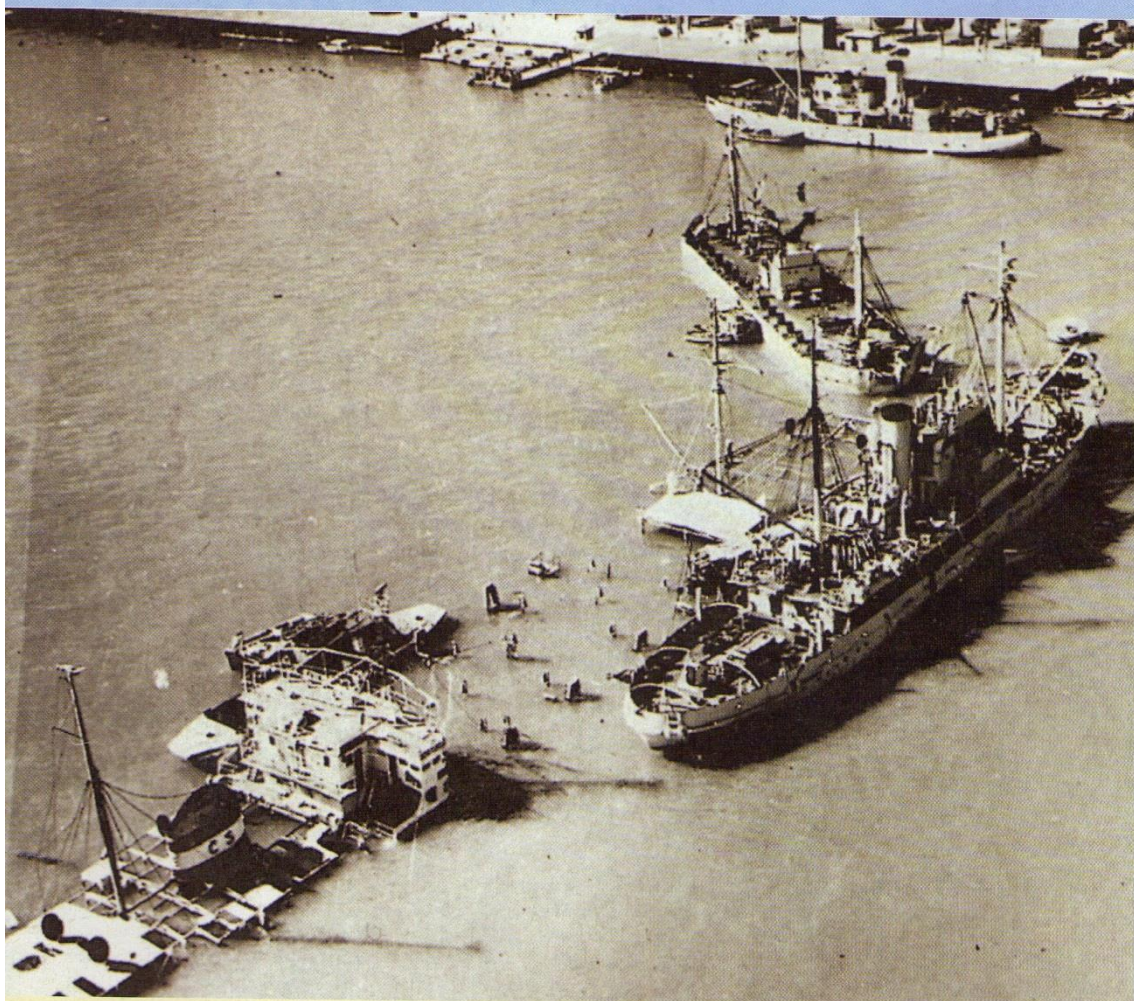
bron 27 Israëlische soldaten voor de Rotskoepelmoskee na de verovering van het oude deel van Jeruzalem in 1967.

bron 28 Begin, Carter en Sadat in 1978 bij de ondertekening van het vredesakkoord op Camp David, het buitenverblijf van de Amerikaanse

sten 1945-1979

bron 29 De Egyptische president Nasser liet in 1956 schepen zinken in het Suezkanaal.

TOEPASSING

De Suezcrisis

In 1956 brak er ook een oorlog uit in het Midden-Oosten, waarbij Israël en Egypte betrokken waren. Het conflict had te maken met het Suezkanaal en de bouw van de Aswandam op de Nijl. Wat er toen aan de hand was, onderzoek je in deze toepassing.

WB §5 TOEPASSING BLZ. 96

2.5

Het Midden-Oosten tussen Oost en West

In het interbellum ontstonden nieuwe landen in het Midden Oosten, maar Europa kreeg er veel invloed. Het gebied was belangrijk omdat het op de weg lag naar kolonies en vanwege de olie. Aan de noordzijde ontwikkelden Turkije en Iran zich tot moderne landen.

A Arabische landen

Britse beloftes

In het interbellum groeide de Europese invloed in het Midden-Oosten. Het gebied was belangrijk voor Europa omdat het op de weg lag naar kolonies in Azië en Oost-Afrika. Vanaf 1869 stond Egypte met het belangrijke Suezkanaal al onder

Brits toezicht. Door de opkomst van de luchtvaart tussen Oost en West wilden de Europeanen ook veilige vliegvelden in het Midden-Oosten. Het gebied werd ook steeds belangrijker vanwege de olie.

In de Eerste Wereldoorlog hadden de geallieerden het Arabische nationalisme gebruikt in de strijd

tegen de Ottomanen. De als Arabier geklede Britse gezant Lawrence – later beroemd als ‘Lawrence of Arabia’ – beloofde dat de Britten van de Arabische delen van het Ottomaanse rijk een onafhankelijk koninkrijk onder de Arabische emir Hoessein zouden maken. In ruil vocht Hoessein aan Britse zijde. In 1918 trok zijn zoon Feisal aan het hoofd van Arabische troepen samen met de Britten Jeruzalem en Damascus binnen. Maar de Britten kwamen hun beloftes niet na.

Nieuwe landen

In Versailles regelden Groot-Brittannië en Frankrijk dat zij de Arabische delen van het Ottomaanse rijk namens de Volkenbond als mandaatgebieden onder hun hoede kregen. De Fransen kregen Syrië en Libanon, de Britten de rest. Uit drie Ottomaanse provincies vormden ze Irak. Ze benoemden Feisal er tot koning. In 1932 kreeg Irak de onafhankelijkheid, maar de Britten behielden de olievelden en luchthavens.

De Britten bestuurden zelf Palestina. Daarvan splitsen ze Jordanië af, waar Feisals broer Abdoellah koning werd. Hun vader Hoessein mocht over het grootste deel van het Arabisch schiereiland heersen. Maar hij werd verdreven door een andere woestijnvorst, Ibn Saoed. De Britten erkenden Saoed snel als nieuwe machthebber, in ruil voor de belofte dat hij de Britse gebieden

27 Vanaf 1930 onderhield de KLM een vaste dienst tussen Schiphol en Batavia.

Balfour (rewo) = 'Joodse nationale leiding'

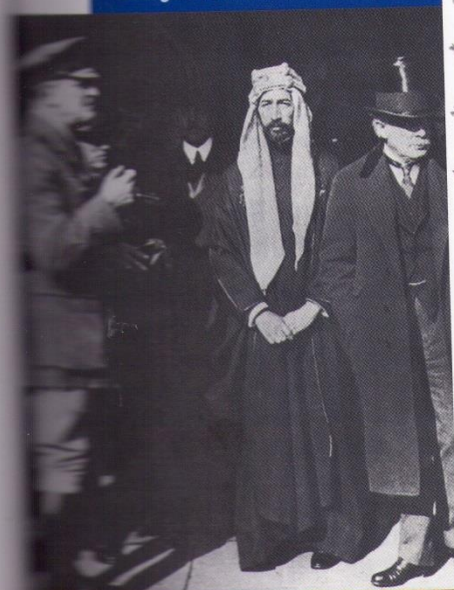
aan de vaartroutes ongemoeid zou laten, zoals de havenstad Aden. In 1932 riep Saoed het koninkrijk Saoedi-Arabië uit. Hij bestuurde het land volgens het wahabisme, een strenge variant van de islam. Zo werden roken en het drinken van alcohol streng verboden. Wie betrapt werd met een sigaret, kreeg zweepslagen. Vrouwen moesten volledig gesluierd gaan en mochten alleen met hun man in het openbaar verschijnen. Omdat er nog geen olie was ontdekt, interesseerden de Britten zich niet voor Saoedi-Arabië. Pas in 1938 vond het Amerikaanse Standard Oil er olievoorraden. Dat was het begin van een nauwe band tussen de VS en de conservatieve Saoedische monarchie.

B Niet-Arabische landen

Turkije

Mustafa Kemal was van 1923 tot 1938 de eerste president van de republiek Turkije. Als stichter van het moderne Turkije werd hij vereerd met de naam Atatürk, vader

29 Koning Feisal bij Lloyd George in Londen (1919).

28 Britten betalen arbeiders op een olieveld in Iran (1910).

der Turken. Met Ankara als nieuwe hoofdstad ontwikkelde Turkije zich tot een onafhankelijke en seculiere natiestaat. Na de verdrijving van de Grieken (zie paragraaf 1.4) vormden de Koerden de enige grote minderheid. Toen Atatürk hun de Turkse taal en cultuur opdrong, kwamen ze in opstand. Het Koerdische verzet werd neergeslagen, maar laaide tot in de 21e eeuw telkens weer op. Atatürk wilde van Turkije een modern land maken en zag de traditionele islam als hinderpaal. Daarom voerde hij een scheiding van godsdienst en staat door. Turkije kreeg westers onderwijs en westerse wetten. De islamitische scholen werden gesloten. De sharia, de islamitische wetgeving, werd afgeschaft. Het Arabische schrift werd vervangen door het Latijnse. Vrouwen kregen dezelfde rechten als mannen. Sluiers en hoofddoeken werden verbannen, net als de tulband voor mannen.

Iran

In Iran (Perzië) pleegde in 1921 generaal Reza een staatsgreep. Hij zette de sjah (koning) af en liet zichzelf tot sjah uitroepen. Als bewonderaar van Atatürk probeerde hij ook van Iran een modern en seculier land te maken. Net als in Turkije werden islamitische scholen en rechtbanken verboden. Ook islamitische kleding

mocht niet meer. Militairen moesten de sluier afrukken van vrouwen die het waagden daarmee op straat te komen.

Maar orthodoxe moslims, die wilden vasthouden aan de geloofsregels, kwamen in verzet. Met veel moeite wist sjah Reza zijn tegenstanders te onderdrukken. Hij had ook problemen met de Britten, die in Iran veel invloed hadden. In 1901 hadden ze het alleenrecht op de Iraanse olie bedongen. Toen grote olievoorraden werden ontdekt bij de Perzische Golf hield het olieconcern British Petroleum het gebied in handen. Iran had er niets te vertellen.

± 1976 Ir. revolutie

Kern van de paragraaf

Na de Eerste Wereldoorlog kwamen de Arabische delen van het Ottomaanse rijk onder Frans en Brits bestuur. Er ontstonden islamitische koninkrijken zoals Jordanië, Irak en Saoedi-Arabië, maar de Britten hielden er veel invloed. Vanaf 1923 ontwikkelde Turkije zich onder Atatürk tot een modern land, met minder invloed van de islam. In Iran voerde sjah Reza vanaf 1921 een vergelijkbare politiek, maar de Britten hielden daar de olievelden in handen.

4.5

Israël en de Arabieren

Eind 19e eeuw gingen Europese joden streven naar een eigen staat. Het leidde in 1948 tot de stichting van Israël. Honderdduizenden Palestijnen sloegen op de vlucht. Israël vocht vier oorlogen uit met de Arabische buurlanden en kreeg te maken met Palestijns verzet.

A Het ontstaan van de staat Israël

Zionisme

Sinds de 1e eeuw n.C. leefden veel joden verspreid over Europa, West-Azië en Noord-Afrika. Rond

1900 woonden in Rusland en Polen de meeste joden. Zij waren geregeld het slachtoffer van pogroms. Honderdduizenden Russische en Poolse joden emigreerden daarom naar de VS, maar er waren ook groepjes die naar Palestina trokken,

waaruit de joden door de Romeinen waren verdreven. Hun geloof had het verlangen naar het oude Israël levend gehouden. Elk jaar spraken joden bij het paasfeest de wens uit: 'Volgend jaar in Jeruzalem.'

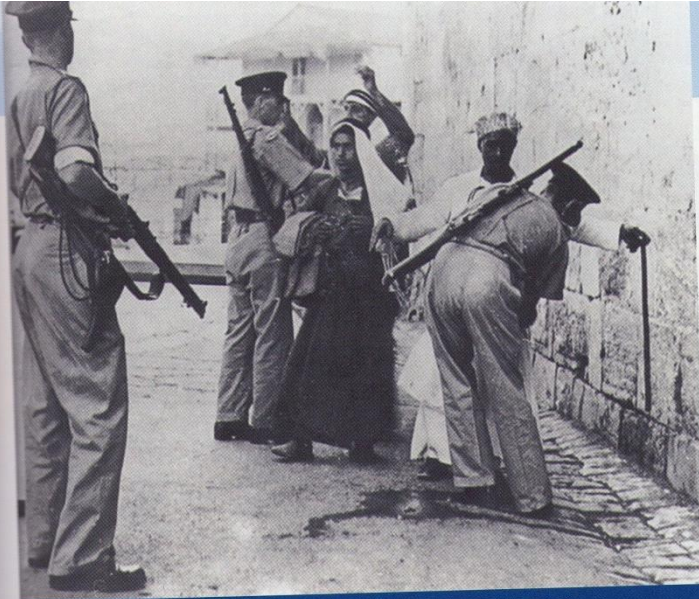
Eind 19e eeuw begon de joods-Oostenrijkse journalist Theodor Herzl een joods nationalisme, het **zionisme**. In zijn boek *Der Judenstaat* schreef hij dat de joden in Europa nooit met rust zouden worden gelaten. Ze zouden alleen veilig zijn in een eigen staat. Het boek leidde tot de oprichting van een zionistische wereldorganisatie, die een joods nationaal tehuis in Palestina wilde. Het Ottomaanse rijk, dat over Palestina heerste, werkte hier niet aan mee, uit vrees voor spanningen met de Arabieren. Maar in de Eerste Wereldoorlog deden de Britten in hun strijd tegen het Ottomaanse rijk niet alleen belofte aan de Arabieren (zie paragraaf 2.5), maar ook aan de joden. Zij zouden in Palestina een nationaal tehuis kunnen krijgen. Toen de Britten na de oorlog Palestina in handen hadden, stroomden de joden toe, vooral na 1933, toen velen nazi-Duitsland ontvluchtten. In 1941 telde Palestina 470 000 joden en 1,25 miljoen Arabische Palestijnen.

Joods-Arabische spanningen

De joden pasten zich in Palestina niet aan. Ze spraken geen Arabisch, maar Hebreeuws, een taal uit de

24 Britse soldaten en net aangekomen joden (Palestina 1947).

25 Britse soldaten controleren Palestijnen (omstreeks 1947).

oudheid die de zionisten weer tot leven hadden gewekt. Ook stichtten ze steden en landbouwkolonies en vormden ze een eigen bestuur en een eigen leger. Dat leidde tot spanningen met de Palestijnen en in 1936 zelfs tot een regelrechte oorlog. Daarom besloten de Britten de joodse immigratie drastisch te beperken.

Maar vanaf 1945 kwamen overlevenden van de Holocaust massaal naar Palestina. De Britten stuurden hen aanvankelijk terug, maar dat leidde tot zoveel verontwaardiging dat ze daarmee stopten. In 1947 kondigden ze aan dat er op 15 mei 1948 een eind zou komen aan hun bestuur. De VN stelden voor Palestina te verdelen in een joodse en een Arabische staat. De joden gingen akkoord, de Palestijnen niet. Het leidde tot een golf van geweld. Arabische strijders probeerden de joden te verjagen, maar die sloegen terug. Joodse milities moordden Arabische dorpen uit met als gevolg dat honderdduizenden Arabieren op de vlucht sloegen. Een dag voor het Britse vertrek riep de joodse leider Ben Goerion de staat Israël uit in het gebied dat de

VN hadden toegewezen. Een dag later vielen de Arabische buurlanden Israël binnen. Maar Israël bleek militair superieur. Het veroverde heel Palestina behalve de westelijke

Jordaanoever en de Gazastrook, die werden ingelijfd door Jordanië en Egypte. De meeste Palestijnen kwamen terecht in vluchtelingenkampen over de grens. Een Palestijnse minderheid bleef in Israël.

B Oorlogen en opstanden

De zesdaagse oorlog

Israël werd een moderne democratie, een kleine westerse enclave in het Midden-Oosten. De joodse staat werd omringd door vijandige Arabische landen. De meeste waren aanvankelijk monarchieën, met koningen die hun gezag baseerden op de islam en rekening hielden met de westerse oliebelangen. Maar in 1952 werd in Egypte de koning afgezet door seculiere nationalisten uit het leger. Zij riepen een republiek uit onder leiding van president Nasser.

26 Onder het portret van Theodor Herzl roept Ben Goerion de staat Israël uit (1948).

27 Israëlische soldaten en Palestijnse opstandelingen (omstreeks 1990).

Nasser werd de grote aanstichter van de anti-Israëlische agressie. Hij wilde de westerse invloed in de Arabische wereld terugdringen en Israël vernietigen. In 1956 leidde het tot een korte oorlog, waarbij Israël de Egyptische luchtmacht vernietigde. Daarna kwamen ook

in Irak en Syrië Arabisch-nationalistische regimes aan de macht. Samen met Egypte en het koninkrijk Jordanië wilden zij de joden 'de zee indrijven', zoals ze het noemden.

Voor het zover kon komen, werden ze in 1967 verrast door een Israëlische aanval. Israël had zich met Amerikaanse hulp tot de tanden bewapend. Het had de modernste wapens en een goed getraind en uiterst gemotiveerd leger. In zes dagen veroverden de Israëli's de Sinaiwoestijn en de Gazastrook op Egypte, de Golan-hoogvlakte op Syrië en de westelijke Jordaanoever en Oost-Jeruzalem op Jordanië. Uit deze bezette gebieden sloegen nog eens 300 000 Palestijnen op de vlucht.

Vrede met Egypte

In 1973 probeerden Egypte en Syrië Israël alsnog van de kaart te vegen. Tijdens een verrassingsaanval rukten hun troepen snel op. Maar na de eerste schrik sloeg Israël hard terug, tot de VS Israël overhaalden de aanval te staken. De VS werden

onder druk gezet door de Arabische landen, die een nieuw wapen hadden ontdekt: de olie. Ze stelden een olieboycot in tegen de VS en Nederland, Israëls belangrijkste vrienden. Vanaf toen hielden de VS en Europa meer rekening met de Arabische belangen. De VS gingen bemiddelen tussen Israël en Egypte. Dat leidde in 1978 tot succes, toen de nieuwe Egyptische president Sadat vrede met Israël sloot. In ruil kreeg Egypte de Sinai terug.

De PLO en Hamas

Israël was militair superieur, maar kreeg steeds meer te maken met Palestijns verzet. In de jaren 1960 werden Palestijnse bevrijdingsbewegingen opgericht die guerrilla-operaties en terreuracties uitvoerden. De belangrijkste was de PLO (Palestine Liberation Organization). De PLO was populair in de vluchtelingenkampen, waar ze terroristen en guerrillastrijders opleidde. Het leidde tot een golf van aanslagen, vliegtuigkapingen en andere gewelddadigheden.

28 Ibn Saoed en Nasser (1955).

Vanaf 1980 werd het verzet ook steeds meer geïnspireerd door de radicale islam. In 1979 ontketenden fundamentalistische moslims in Iran een revolutie. Ze stichtten een islamitische republiek, die zich fel tegen Israël en het Westen keerde, tot enthousiasme van de arme gelovige massa's in de Arabische wereld. Palestijnse fundamentalisten richtten de radicale verzetsbeweging Hamas op, die een belangrijke concurrent werd voor de PLO.

De intifada

Het Palestijnse verzet werd ook aangewakkerd door de Israëlische

politiek. De Israëlische regering steunde de bouw van joodse nederzettingen in de gebieden die in 1967 waren bezet. Orthodoxe joden meenden op grond van de Bijbel dat die bij Israël hoorden. Ook maakte Israël het leven van de Palestijnen in de bezette gebieden steeds moeilijker. In 1987 brak een Palestijnse opstand uit, de intifada. Jongeren gingen met stenen en molotovcocktails het Israëlische leger te lijf. Israël antwoordde met grof geweld, maar de woede onder de Palestijnen nam daardoor alleen maar toe en ook in het Westen groeide de kritiek.

Kern van de paragraaf

Eind 19e eeuw ontstond het zionisme. In het interbellum en na de Holocaust trokken veel joden naar Palestina, dat werd bestuurd door de Britten. In 1948 riep de joodse leider Ben Goerion de staat Israël uit: veel Palestijnen vluchtten. Israël vocht vier oorlogen uit met zijn Arabische buurlanden, in 1948, 1956, 1967 en 1973. Vanaf de jaren 1960 nam het Palestijnse verzet toe. In 1987 brak een Palestijnse opstand uit, de intifada.

29 Fanja Mussman met haar man en hun zoon Amos (omstreeks 1942).

Het verhaal van... Fanja Mussman

Fanja Mussman werd in 1913 geboren als dochter van joodse ouders in Rovno, een stadje in de Oekraïne dat zeven jaar later werd veroverd door Polen. Rovno had 60 000 inwoners. De meerderheid was joods en de rest bestond uit Oekraïeners, Polen, Russen en Duitsers. Veel joodse inwoners hadden goede posities als arts, jurist, ingenieur of ondernemer. Fanja's vader was fabrikant. Ze groeide op in een prachtig huis met een grote boomgaard. Toch stond haar jeugd in het teken van het toekomstige vertrek naar Palestina, want de joden hadden het gevoel te leven op een vulkaan die elk moment kon uitbarsten: de vulkaan van het antisemitisme. Ze werden gediscrimineerd en aangevallen door dronken Polen of Oekraïeners. Fanja ging in Rovno naar zionistische scholen. In de klaslokalen hingen portretten van Herzl en kaarten van Palestina. De lessen waren in het Hebreeuws, een taal die haar ouders niet spraken, want die waren opgegroeid met Russisch en Jiddisch, de op het Duits lijkende taal van Europese joden. In 1931 ging Fanja in Praag studeren omdat joden in Polen niet naar de universiteit mochten. Haar ouders vertrokken in 1933 naar Palestina, nadat haar vader door de economische crisis was geruïneerd. Fanja volgde een jaar later. Aan de Hebreeuwse universiteit in Jeruzalem ontmoette ze haar man. Ze trouwden en kregen een zoon. Maar Fanja was ongelukkig. Ze woonde in een benauwd, donker huisje, in een smerige, bloedhete stad, temidden van kale rotsen en woestijnen – heel anders dan het landgoed waar ze was opgegroeid. Haar man was een gefrustreerde intellectueel, die geen carrière kon maken omdat er zoveel intellectuelen naar Palestina waren gevlucht. Fanja trok zich in zichzelf terug en pleegde in 1951 zelfmoord. Haar zoon werd later bekend als de schrijver Amos Oz. Hij heeft het treurige leven van zijn moeder beschreven in de roman Een verhaal van liefde en duisternis. Ook in Rovno liep het met de joden slecht af. Ze werden allemaal vermoord door de Duitsers. In twee dagen werden in Rovno meer joden gedood dan in honderd jaar oorlog met de Arabieren, aldus Oz.

6.4

Spanningen in Azië en Afrika

In Iran brak in 1979 een islamitische revolutie uit. Het was het begin van grote spanningen in het Midden-Oosten met een aantal grote oorlogen. In Afrika waren bloedige etnische conflicten, zoals in 1994 in Rwanda.

A Het Midden-Oosten

De Iraanse revolutie

In 1971 vierde sjah Reza van Iran (Perzië) het 2500-jarig bestaan van de Iraanse monarchie. Kosten noch moeite waren gespaard. Midden in de woestijn, op de plek waar de eerste sjahs hun paleis zouden hebben gehad, was een luxe stad gebouwd,

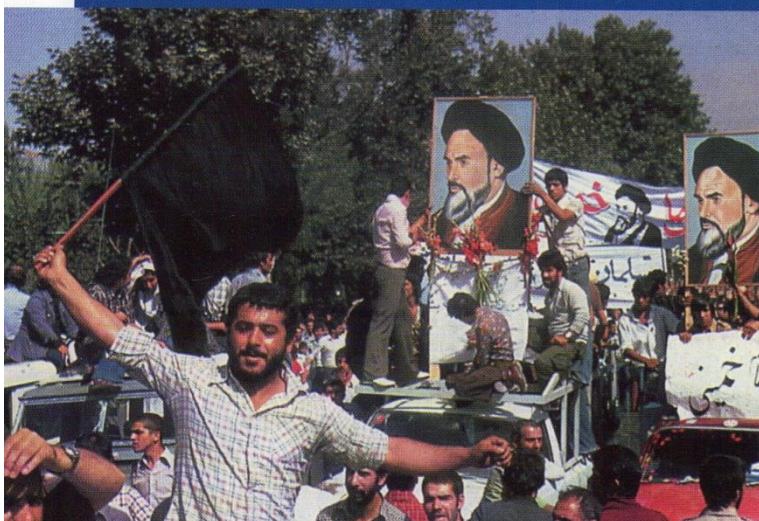
omgeven door prachtige tuinen. Vijf dagen lang was daar vermaak voor presidenten, koningen en andere celebrities, zoals de Nederlandse prins Bernhard. De gasten werden met 250 rode limousines gehaald en gebracht. De sjah wilde Iran tonen als een modern land met een lange traditie, maar het dure feest wekte bij veel Iraniërs weersin.

Iran was een land van gelovige sjiïeten. Veel moslims moesten niets hebben van het in hun ogen goddeloze regime van de sjah. Zij verafschuwden zijn modernisering, zoals de gelijkberechtiging van vrouwen. De geheime dienst trad keihard op tegen hun verzet, maar toch werd dat steeds massaler en gewelddadiger. Bioscopen en andere symbolen van de moderne tijd werden aangevallen en in brand gestoken. In 1979 liep het zo uit de hand dat de sjah het land ontvluchtte. Twee weken later keerde de geestelijk leider van de sjiïeten, ayatollah Khomeini, na vijftien jaar ballingschap terug in Iran. Hij werd verwelkomd door miljoenen uitgenodigde aanhangers. Iran werd een islamitische republiek, een theocratie, waarin de ayatollahs absolute macht hadden.

De Irak-Iranoorlog

De Iraanse revolutie leidde tot spanningen met buurland Irak. De Iraakse dictator Saddam Hussein zag het sjiïtische fundamentalisme als een gevaar, omdat ook in zijn

19 Demonstratie voor Khomeini (Teheran 1978).

20 Saddam Hussein (rechts) tijdens de Irak-Iranoorlog (omstreeks 1985).

land de sjiiten in de meerderheid waren. Khomeini op zijn beurt noemde Saddam een dienaar van Satan, de duivel. Najaar 1980 vielen Iraakse troepen Iran binnen. Saddam verwachtte een snelle zege, maar het werd een uitputtende loopgravenoorlog. Voor Iran was het een jihad, waarin gesneuvelde strijders als martelaren het paradijs verdienden. Het stuurde honderdduizenden kindsoldaten met een sleuteltje om de nek voor het paradijs naar het front. Pas na acht jaar kwam een eind aan de oorlog, zonder duidelijke winnaar. Er waren bijna een miljoen doden gevallen.

De Golfoorlog

Twee jaar later, op 2 augustus 1990, viel Saddam een ander buurland aan, Koeweit. Volgens Saddam had Irak recht op de olierijkdommen van dit staatje. Zijn troepen liepen het in twee dagen onder de voet. Maar hij had zich verkeken op de Amerikaanse reactie. Het Westen had hem met wapens en geld gesteund tegen Iran, maar vond de bezetting van Koeweit onaanvaardbaar. De olieleveranties liepen gevaar, zeker omdat Saddam ook Saoedi-Arabië bedreigde. President Bush sr. kreeg steun van de VN voor een militaire actie.

Saddam kreeg tot 15 januari 1991 de tijd Koeweit te verlaten, maar hij pochte dat hij de 'moeder aller oorlogen' zou winnen. Op 17 januari begon de Golfoorlog. Hoewel Saddam het op drie na grootste leger ter wereld had, was hij kansloos. Nadat de geallieerde luchtmacht vijf weken lang Irak kapot had gebeukt, begon een grondoffensief. Honderd uur later was Koeweit bevrijd.

Israël en de Palestijnen

De Golfoorlog toonde de superioriteit van de VS aan. Dat had nog meer gevolgen. PLO-leider Arafat, die Saddam had gesteund, koos eieren voor zijn geld en sloot vrede met Israël in ruil voor Palestijns zelfbestuur op de Gazastrook en de westelijke Jordaanoever. Maar al snel namen de spanningen weer toe. Hamas (zie paragraaf 4.5) pleegde tientallen zelfmoordaanslagen. In 2000 barstte een tweede intifada los. Drie jaren vol geweld later sloot Israël een tweede akkoord met de Palestijnen, maar niet met Hamas. Er begonnen gesprekken over een Palestijnse staat, die niets opleverden. In de Gazastrook kwam in 2006 Hamas aan de macht, dat nog steeds de vernietiging van Israël nastreefde.

Oorlog tegen het terrorisme

Na de aanslagen van 11 september 2001 begon president Bush jr., de zoon van de eerste president Bush,

21 De Israëlische premier Rabin, de Amerikaanse president Clinton en PLO-leider Arafat (1993).

Bijlage 4: De uitgebreide methode analyse

Methode analyse

Methode analyse Memo

Methode:	Memo, geschiedenis voor vmbo bovenbouw
Uitgever:	Malmberg
Titel:	Historisch overzicht vanaf 1900
Leerkatern:	Module 7
Niveau:	VMBO / KGT-editie ¾
Jaar van uitgave:	2007
ISBN:	978 90 345 3584 9

Kwestie Israël Palestina komt aan bod in:

Hoofdstuk 5, Europa en de wereld 1945-1989

Paragraaf 5, verrijkingstof (Verrijkingsthema 3)

Titel: Israël en het Midden-Oosten 1945-1979

Blz: 102 – 105

Samenvatting van de paragraaf: Israël en het Midden-Oosten 1945-1979

Intro

‘Als er één conflict is dat onoplosbaar lijkt, is het wel het conflict rond Israël/Palestina. (...) In deze paragraaf gaan we terug naar de oorzaken van de tegenstellingen tussen de staat Israël enerzijds en de Palestijnen en andere landen van het Midden-Oosten anderzijds.’

5.1 Een probleem met een hele lange voorgeschiedenis

Op welke manier verergerde Groot-Brittannië de problemen in Palestina?

- Volgens de Bijbel is Palestina het stuk land dat God beloofde aan de Joden.
- Joden leefden rond het jaar nul al duizend jaar in het Midden-Oosten.
- Na een opstand tegen de Romeinen moesten de Joden vertrekken.
- 70 n. Chr. verwoesting van de Joodse tempel in Jeruzalem → begin van de Joodse diaspora.
- Joden vestigden zich over de hele wereld, ze hielden vast aan eigen geloof en tradities.
- Discriminatie tegen Joden, ze waren overal in de minderheid en een zondebok.
- Zionisme: beweging die streefde naar een eigen land voor het Joodse volk.
- Palestina was onderdeel van het Turkse Rijk. Turkije koos de kant van Duitsland in WO1.
- Balfour: de Engelse minister Balfour deed in 1917 de belofte aan de zionisten dat zij in Palestina een nationaal tehuis mochten stichten na de nederlaag van de Turken in ruil voor financiële steun. De regering van Engeland had in 1915 aan Arabische nationalisten beloofd om een stichting van een onafhankelijke Arabische staat te steunen.
- Na 1918 trokken Joodse pioniers naar Palestina. Na 1933 trokken steeds meer Joden naar Palestina. In 1936 brak er een burgeroorlog tussen beide groepen uit.

5.2 het probleem wordt steeds groter

Welke gevolgen had de stichting van de staat Israël?

- Engeland droeg het gebied Palestina over aan de VN. Die organisatie stelde in 1947 voor om Palestina te verdelen tussen Joden en Palestijnen. De Palestijnen wezen het plan af.
- In 1948 riep de Joodse leider Ben Goerion de staat Israël uit. De Arabische burens reageerden met een aanval, Israël vocht terug en nam meer gebied in.
- In 1949 kwam de staat Israël tot stand.
- Palestijnen vluchtten uit de staat Israël, vluchtelingenkampen ontstaan.
- 1956: de Suezcrisis.
- Terreurorganisaties onder de Palestijnen, in 1964 verenigden zij zich in de PLO onder leiding van Yasser Arafat.
- In 1967 en 1973 vielen de Arabische landen Israël aan.
- Zesdaagse oorlog van 1967: Israël neemt delen van Syrië, Egypte en Jordanië in. Ook Oost-Jeruzalem.
- 1973 Oktoberoorlog: de gebieden bleven bezet.
- Vanaf 1973 maakten de Arabieren gebruik van de olie. Nederland en de VS werden getroffen door een olieboycot.
- 1978: Camp David-vredesakkoord tussen Israël en Egypte.

Conclusie methode Memo

De zin waarmee de methode Memo de paragraaf over het conflict tussen Israël en Palestina opent is: 'Als er één conflict is dat onoplosbaar lijkt, is het wel het conflict rond Israël/Palestina'. Vervolgens wordt er uitgelegd hoe dit onoplosbare conflict, wat het 'probleem' wordt genoemd, is ontstaan en hoe het steeds groter werd. 'Een probleem met een hele lange voorgeschiedenis' en 'Het probleem wordt steeds groter' zijn de tussenkopjes in de paragraaf. De voorgeschiedenis begint met de Bijbel waarin staat dat Palestina het stuk land is dat God beloofde aan de Joden. Het Zionisme en de Balfourverklaring worden besproken. In het tweede gedeelte van de paragraaf wordt de vraag: 'Welke gevolgen had de stichting van de staat Israël?' beantwoord. Er worden veel jaartallen en bijbehorende gebeurtenissen genoemd.

De sociale, religieuze en culturele factoren worden geheel weggelaten. De gebeurtenissen tot 1978 worden besproken, het Palestijnse verzet wordt niet besproken. Hierdoor is het voor de leerlingen onmogelijk om de huidige situatie in het Israël te kunnen verklaren.

Bronnen

Bij de stukken tekst staan enkele duidelijke bronnen. Op de eerste pagina staat een afbeelding van de situatie rond 1920 in het Midden-Oosten, de verdeling van de gebieden tussen Frankrijk en Groot-Brittannië. En een afbeelding van joodse kolonisten die het land ontginnen. Op de tweede pagina staan drie landkaartjes afgebeeld waarbij het Palestijnse en joodse grondgebied wordt aangegeven tussen 1923 en 1967. Op de derde pagina staan foto's uit 1967, 1978 en op de vierde pagina een grote foto van gezonken schepen in het Suezkanaal in 1956.

De foto's zijn erg groot in vergelijking met de stukken tekst. De vierde pagina van de paragraaf wordt bijna geheel in beslag genomen door de foto van het Suezkanaal. De landkaartjes verduidelijken de verschillende jaartallen in de tekst.

Methode analyse Geschiedenis Werkplaats

Methode: Geschiedenis Werkplaats 3 VWO
Uitgever: Noordhoff Uitgevers
Titel: Geschiedenis Werkplaats vwo 3 informatieboek
Leerkatern: n.v.t.
Niveau: VWO 3
Jaar van uitgave: 2009
ISBN: 978 90 01 70826 9

Kwestie Israël Palestina komt aan bod in:

Hoofdstuk 2, Tussen de oorlogen

Paragraaf 5, Het Midden-Oosten tussen Oost en West

Titel: Het Midden-Oosten tussen Oost en West

Blz: 54-55

Hoofdstuk 4, De wereld na de oorlog

Paragraaf 5, Israël en de Arabieren

Titel: Israël en de Arabieren

Blz: 108 – 111

Hoofdstuk 6, De wereld van nu

Paragraaf 4, Spanningen in Azië en Afrika

Titel: Spanningen in Azië en Afrika

Blz: 160 - 163

Samenvatting van paragraaf 2.5

Het ontstaan van nieuwe landen in het Interbellum wordt behandeld, zoals Iran, Turkije, Saoedi-Arabië en Jordanië. Hier groeide de Europese invloed, het gebied was belangrijk vanwege de olie en het lag op de weg naar de kolonies in Azië. Groot-Brittannië en Frankrijk regelden in Versailles dat zij mandaatgebieden kregen in het Midden-Oosten. De Fransen kregen Syrië en Libanon, de Britten de rest van de Arabische delen van het Ottomaanse rijk, waaronder Palestina. In 1938 werd er olie ontdekt in Saoedi-Arabië, dit zorgde voor een nauwe band tussen de VS en de conservatieve Saoedische monarchie. De Britten hielden de olievoorraden in Iran in handen.

Samenvatting paragraaf 4.5

Het Zionisme en het boek Der Judenstaat van Theodor Herzl wordt besproken. De oprichting van de zionistische wereldorganisatie en de wens van een joods nationaal tehuis in Palestina. De Britten deden beloftes aan de Joden en aan de Palestijnen. Na de Eerste Wereldoorlog kreeg Groot-Brittannië Palestina als mandaatgebied en immigreerden duizenden joden. Vanaf 1945 kwamen de overlevenden van de Holocaust massaal naar Palestina. De VN stelden voor Palestina te verdelen in joodse en een Arabische staat. Een dag voor het vertrek van Groot-Brittannië uit Palestina, riep de joodse leider David Ben Goerion de staat Israël uit. Duizenden Palestijnen vluchtten en kwamen terecht in vluchtelingenkampen. In 1967 werden de Arabische landen verrast met een Israëlische aanval. In 1973 vielen Egypte en Syrië Israël aan, maar Israël vocht hard terug en de VS moesten

Israël overhalen om de aanval te staken. De Arabische landen stelden een olieboycot in tegen de VS en Nederland. In de jaren 1960 werden Palestijnse bevrijdingsbewegingen opgericht die terreuracties uitvoerden. De belangrijkste was de PLO. Palestijnse fundamentalisten richtten de radicale verzetsbeweging Hamas op, die een belangrijke concurrent werd voor de PLO. Het Palestijnse verzet werd aangewakkerd door de Israëlische politiek in 1987 brak de Intifada uit. Palestijnse jongeren gingen met stenen en molotovcocktails het Israëlische leger te lijf. Israël reageerde met grof geweld, de woede onder de Palestijnen nam toe en ook de kritiek in het Westen.

Samenvatting paragraaf 6.4

PLO-leider Arafat sloot vrede met Israël in ruil voor Palestijns zelfbestuur op de Gazastrook en de westelijke Jordaanoever. In 2000 barstte een tweede Intifada los. Er begonnen gesprekken over een Palestijnse staat die niets opleverden. In 2006 kwam Hamas aan de leiding in de Gazastrook.

Conclusie methode Geschiedenis Werkplaats

In de methode Geschiedenis Werkplaats voor 3 VWO wordt het conflict Israël Palestina drie keer besproken. In paragraaf 2.5 wordt de situatie na de Eerste Wereldoorlog besproken, het oprichten van nieuwe landen zoals Iran, Turkije, Saoedi-Arabië en Jordanië en de invloed van Frankrijk en Groot-Brittannië in het Midden-Oosten. Er wordt direct vermeld dat de olievoorraad in het Midden-Oosten een grote drijfveer is voor de goede contacten tussen de VS en de conservatieve Saoedische monarchie en tussen Groot-Brittannië en Iran. Paragraaf 4.5, Israël en de Arabieren, gaat geheel over het conflict. Het Zionisme wordt behandeld en de beloftes van de Britten aan zowel de joden als de Palestijnen. De oprichting van de staat Israël en de duizenden Palestijnse vluchtelingen. De diverse oorlogen worden kort aangehaald en de oprichting van de PLO wordt besproken. De eerste Intifada wordt besproken waarbij de Israëlische politiek als oorzaak wordt genoemd. Ook wordt het verschil in militaire kracht vermeld tussen het Israëlische leger en de stenengooiende Palestijnse jongeren waardoor de kritiek in het Westen toenam. In paragraaf 6.4 wordt kort de Tweede Intifada vermeld en de aanhoudende vredesgesprekken en oorlogsdreiging.

In deze methode komen meerdere zaken aan de orde, maar toch worden de sociale, religieuze en culturele facetten weggelaten.

Bronnen

Bij paragraaf 2.5 staan niet relevante bronnen voor het conflict. In paragraaf 4.5 worden op de eerste twee pagina's een foto getoond waar Britse soldaten joodse kolonisten verwelkomen en een foto waarop Britse soldaten Palestijnse burgers controleren. Ook wordt de beroemde foto van David Ben Goerion getoond die de staat Israël uitroept. Op de derde pagina staat een foto waar links Israëlische soldaten met geweren worden afgebeeld die schieten op Palestijnse mannen die gooien met stenen. Het onderschrift luidt: 'Israëlische soldaten en Palestijnse opstandelingen (omstreeks 1990)'. In paragraaf 6.4 staat een foto waar de Israëlische premier Rabin de hand geeft aan de PLO-leider Arafat, tussen hen in staat de Amerikaanse president Clinton (1993).

Enkele bronnen geven duidelijk de situatie weer maar ik mis landkaartjes die de politieke en sociale situatie duidelijk maken. Zonder de landkaartjes is het voor de leerlingen moeilijk zich een voorstelling te maken van de vele oorlogen, en veroverde stukken land, die worden genoemd in de tekst.

Bijlage 5: interviews met docenten van het Grotiuscollege in Heerlen.

Interview met: Jacqueline Augustin, geschiedenis docente op het Grotiuscollege in Heerlen.

14-01-2014

Met betrekking tot het lesgeven over het conflict tussen Israël en Palestina.

1. Geeft u les over dit onderwerp? Ja.
2. Welk jaar/niveau? 4 mavo. Het is verrijkingsstof, een vast onderdeel van de examenstof.
3. Waaraan wordt dit onderwerp gekoppeld? / Wanneer wordt het besproken in het curriculum?
Het is verrijkingsstof als onderdeel van het examen, het wordt nergens aan gekoppeld en staat op zichzelf.
Jacqueline koppelt het aan de brandhaarden in de wereld en de actualiteit. Ook koppelt ze het aan de Balfour-verklaring in de Eerste Wereldoorlog.
4. Vindt u het een belangrijk onderwerp om te behandelen?
De Tweede Wereldoorlog en de Jodenvervolgung bespreekt ze uitvoerig, ze vertelt dat joden altijd al werden vervolgd en er al eeuwenlang antisemitisme was. Dit was niets unieks. Ze vertelt het ontstaan van Israël en haalt de actualiteit erbij.
5. A. Vindt u het een ingewikkeld/ complex onderwerp?
Ze vindt het een complex onderwerp waarvoor geen eenvoudige oplossing bestaat.
B. Wat vindt u er ingewikkeld aan?
Er zijn veel partijen bij betrokken en veel belangen staan op het spel. Israël krijgt veel steun van het westen en zij "houden de hand boven het hoofd" van Israël.
6. Op welke manier behandelt u de complexiteit?
 - Behandelt u alle facetten? (politiek, sociaal, economisch, militair, religieus/cultureel).
'Het ligt eraan wat een klas vraagt', antwoord Jacqueline. Het is een onderdeel van het examenprogramma dus het moet uitvoerig en duidelijk worden behandeld maar voor verdere uitwijding dan het boek is nauwelijks tijd. In het boek staat zeer veel informatie, dit is al ontzettend complex voor leerlingen van 4 mavo. Het ligt aan de tijd en wat de leerlingen willen weten hoe diep Jacqueline ingaat op het conflict. Het is maar een klein deel van de examenstof dus ze kan er niet te lang bij blijven stilstaan.
 - Betreft u de Koude Oorlog erbij?
De strijd tussen het Westen en Oosten zie je aan de steun die verleend wordt aan Israël en omringende landen maar dit betreft ze in de les niet bij het onderwerp omdat het te diep gaat en er is tijdgebrek.
 - Betreft u de beeldvorming erbij? Bijvoorbeeld de beeldvorming tussen het Oosten en het Westen of tussen Israëliërs en Palestijnen?
Joden werden afgebeeld als criminelen/stereotypen tijdens het naziregime in Duitsland, dit vertelt ze aan de leerlingen. Beeldvorming komt voor de rest nauwelijks naar voren in methodes en lessen alleen soms in spotprenten.
7. Maakt u naast het handboek en werkboek ook gebruik van andere middelen? Welke middelen zijn dit?
Enkele jaren geleden heeft ze internet gebruikt en kopieën gemaakt van actuele informatie en extra informatie. Ook dit laat ze afhangen van de interesse van de leerlingen in dit onderwerp.

8. A. Welke gebeurtenissen (binnen dit onderwerp) bespreekt u?
De volgende onderwerpen bespreekt ze uitvoerig: Joden zijn altijd al gediscrimineerd en weggedreven, het ontstaan van het conflict in de Eerste Wereldoorlog (Balfour) en het innemen van meer land dan mocht door Israël in 1948 en 1967.
- B. Laat u gebeurtenissen weg? Waarom?
De oorlogen noemt ze en ze bespreekt de gebiedsuitbreiding op de bronnen maar ze praat niet uitgebreid over welk volk waar woont. Dit vindt ze ook niet meer actueel want het boek gaat maar tot 1978.
9. Op welke manier blijft u objectief tijdens het lesgeven over dit onderwerp?
Ze behandelt beide kanten van het verhaal (zowel de kant van Israël als de kant van Palestina) om de leerlingen een objectief beeld te geven.
10. Hoe zou u het onderwerp vorm geven als u iets zou kunnen veranderen aan de methode?
Ze zou het graag actueler maken. Doorgaan tot het heden zoals de aanslagen en de politiek. Maar ze geeft daarnaast aan dat het complexe onderwerp voor 4 mavo te hoog is gegrepen.
11. Wat mist u bij dit onderwerp?
De actualiteit.

Met betrekking tot het lesgeven over het conflict tussen Israël en Palestina.

1. Geeft u les over dit onderwerp? Ja
2. Welk jaar/niveau? Mavo 4
3. Waaraan wordt dit onderwerp gekoppeld? / Wanneer wordt het besproken in het curriculum?
Direct na de Tweede Wereldoorlog. Hij vertelt hierbij dat voor de Tweede Wereldoorlog Joden probeerden te vluchten uit Duitsland. In de jaren 30 hebben ze geprobeerd om per schip naar britsmandaat gebied te gaan, maar de Engelsen weigerden dit. Dus in de jaren 30 was er al een gevaar voor de joden dat ze werden geweigerd in vele landen.
4. Vindt u het een belangrijk onderwerp om te behandelen?
Ja, zegt Jan, omdat het nog steeds een brandhaard is. Hij vindt het belangrijk dat leerlingen begrijpen waarom dit een brandhaard is sinds 1948. Het bespreekt de Balfour-verklaring tijdens de Eerste Wereldoorlog waarbij hij aangeeft dat er spanningen waren vóór de Tweede Wereldoorlog en dat Joden werden geweigerd in Palestina.
5. A. Vindt u het een ingewikkeld/ complex onderwerp?
Nee, Jan vindt het conflict logisch in elkaar zitten als je verwijst naar de belofte en als je kijkt naar de eeuwenlange diaspora en discriminatie van joden. Na de Tweede Wereldoorlog zeggen de joden: geef ons nu ons beloofde land. De reactie van de Palestijnen vindt hij ook logisch, er wordt hierdoor een probleem gecreëerd.
B. Wat vindt u er ingewikkeld aan? Hij ziet geen complexiteit binnen dit onderwerp.
6. Op welke manier behandelt u de complexiteit?
 - Behandelt u alle facetten? (politiek, sociaal, economisch, militair, religieus/cultureel).
Nee, hij haalt veel facetten erbij maar religieus en sociaal laat hij achterwegen. Dit doet hij omdat deze facetten niet in het examen naar voren komen, daarnaast kunnen leerlingen zich ongemakkelijk voelen bij het bespreken van de religie binnen dit onderwerp.
 - Betreft u de Koude Oorlog erbij?
Hij gaat niet heel diep in op de Koude Oorlog met betrekking tot dit onderwerp omdat dit te diep op de stof in gaat voor mavo 4 leerlingen.
 - Betreft u de beeldvorming erbij? Bijvoorbeeld de beeldvorming tussen het Oosten en het Westen of tussen Israëliërs en Palestijnen?
Bij de Tweede Wereldoorlog bespreekt hij de joodse karikaturen en stereotypen. Bij de Koude Oorlog komt beeldvorming niet ter sprake.
7. Maakt u naast het handboek en werkboek ook gebruik van andere middelen? Welke middelen zijn dit? Nee
8. A. Welke gebeurtenissen (binnen dit onderwerp) bespreekt u?
Hij betreft de actualiteit erbij en verklaart het heden vanuit het verleden.
B. Laat u gebeurtenissen weg? Waarom?
Hij behandelt de Holocaust zo neutraal mogelijk. Hij bedoelt hiermee dat hij geen vreselijke beelden laat zien in de klas omdat hij niet weet wat de reactie is van leerlingen. Hij leert de leerlingen het Holocaustmonument met respect te benaderen en brengt respect aan bij de leerlingen met betrekking tot de Jodenvervolging en Holocaust.

9. Op welke manier blijft u objectief tijdens het lesgeven over dit onderwerp?
Hij heeft zijn eigen mening maar probeert de geschiedenis feitelijk te verwoorden. Hij geeft aan dat hij zich kan voorstellen dat de joodse bevolking na de Tweede Wereldoorlog een eigen gebied willen hebben. Maar de Palestijnen hadden 2000 jaar lang dat gebied in bezit. Er is volgens hem een oplossing door beide partijen bijeen te brengen maar op dit moment, met de joodse nederzettingen, wordt dit volgens hem geblokkeerd.
10. Hoe zou u het onderwerp vorm geven als u iets zou kunnen veranderen aan de methode?
Hij zou niets veranderen aan de methode. Hij vindt dat het redelijk uitgebreid wordt behandeld. In de lessen vertelt hij er meer bij zoals Balfour-verklaring, verwijzingen naar de olieboycot en de band tussen Nederland en Israël.
11. Wat mist u bij dit onderwerp?
Hij mist geen gebeurtenissen.

Interview met: Jo Sieben geschiedenis docent op het Grotiuscollege in Heerlen.
04-02-2014

Met betrekking tot lesgeven over het conflict tussen Israël en Palestina.

1. Geeft u les over dit onderwerp?
Ja
2. Welk jaar/niveau?
Op 3 vwo komt dit historische onderwerp aan bod.
3. Waaraan wordt dit onderwerp gekoppeld? / Wanneer wordt het besproken in het curriculum?
Het is verrijkmateriaal aan het einde van hoofdstuk 3. De tijd van de Wereldoorlogen.
4. Wordt het onderwerp uitgebreid behandeld in het boek?
Niet echt. Het boek beschrijft het Zionisme en het komt met een historische verklaring waarom de Joden die de holocaust overleefd hebben terug gingen naar Palestina.
Het standpunt van de Palestijnen blijft onderbelicht.
5. Behandelt u het onderwerp uitgebreid tijdens de lessen? (Hoeveel lessen besteedt u eraan?)
Nee, hooguit een les.
6. Maakt u naast het handboek en werkboek ook gebruik van andere middelen? Welke middelen zijn dit?
Geen
7. Vindt u het een belangrijk onderwerp om te behandelen? Waarom wel/niet?
Ja, het is belangrijk omdat het een lang slepend conflict is. Vrede tussen Israël en Palestina is heel ver weg. Het is een tikkende tijdbom in het Midden-Oosten.
8. A. Vindt u het een ingewikkeld/ complex onderwerp?
Als ik het vanuit het Israëlisch standpunt bekijk dan is het niet ingewikkeld. Men bouwt een muur en men ziet de Palestijnen niet meer. Als men het van de Palestijnse zijde bekijkt wie zijn dan die Palestijnen? PLO, Hamas, Hezbollah?
B. Wat vindt u er ingewikkeld aan? De verschillende partijen en de onduidelijkheid.
9. Op welke manier behandelt u de complexiteit?
 - Behandelt u alle facetten? (politiek, sociaal, economisch, militair, religieus/cultureel)
Nee. Alleen de facetten in het boek worden behandeld. Daarnaast behandelt hij het religieuze aspect (Orthodoxe Joden versus Fundamentalistische Islam). Maar hij vindt het wel belangrijk dat ook de sociale en culturele aspecten worden behandeld, alleen komen deze niet in de methode terug. Wanneer een leerling hierom zou vragen, zou dit wel aan bod komen in de les.
 - Betreft u de Koude Oorlog erbij?
Nee. De Koude Oorlog komt elders in het boek aan bod.
 - Betreft u de beeldvorming erbij? Bijvoorbeeld de beeldvorming tussen het Oosten en het Westen of tussen Israëliërs en Palestijnen?
Ja de Verenigde Staten is altijd een sterke bondgenoot voor Israël geweest door de sterke lobby die de Joden daar hebben opgebouwd.
10. A. Welke gebeurtenissen (binnen dit onderwerp) bespreekt u?
De Intifadah, De opstand in de bezette gebieden.
B. Laat u gebeurtenissen weg? Waarom? Nee
11. Op welke manier blijft u objectief tijdens het lesgeven over dit onderwerp?

Ik hoop als docent altijd objectief te blijven maar als we de stichting van de staat Israël in 1948 als gevolg willen zien op de holocaust dan ben ik niet perse anti Palestijns.

12. Hoe zou u het onderwerp vorm geven als u iets zou kunnen veranderen aan de methode?

Ik zou in een historisch boek meer Palestijnse standpunten opnemen.

13. Mist u iets bij dit onderwerp?

Ja, ik mis het standpunt van de Nederlandse regering. Jarenlang heeft Nederland Israël gesteund. De tv beelden die wij te zien kregen waren een rechtvaardiging voor het gebruik van geweld tegen de Palestijnen. De laatste jaren komen er via moderne media ook beelden en geluiden binnen die de onverzoenlijke houding van Israël laten zien. Zoals het blijven bouwen van Joodse nederzettingen in de bezette gebieden. De onderhandelingspositie in (toekomstige) vredesbesprekingen wordt hierdoor alleen maar moeilijker gemaakt.

Interview met: Jannie ten Berge geschiedenis docente op het Grotiuscollege in Heerlen.
04-02-2014

Met betrekking tot lesgeven over het conflict tussen Israël en Palestina.

1. Geeft u les over dit onderwerp?

Ja

2. Welk jaar/niveau?

Op 3 vwo worden er drie paragrafen aan dit onderwerp besteedt, op mavo 2 is er een extra paragraaf 'Palestina'.

3. Waaraan wordt dit onderwerp gekoppeld? / Wanneer wordt het besproken in het curriculum?

Het is verrijkingsstof voor vwo 3 en mavo 2. Ze ziet veel mogelijkheden bij andere klassen om het te behandelen zoals in havo 2 en havo 3 (dekolonisatie), mavo 3 (Koude Oorlog en verrijkingsstof), in havo 4 en vwo 4 zou ze het kunnen koppelen aan modern imperialisme en in vwo 5 en 6 zou ze het kunnen behandelen bij het thema Verenigde Staten.

4. Wordt het onderwerp uitgebreid behandeld in het boek?

Nee. Het onderwerp komt in de methodes alleen aan bod bij vwo 3 (geschiedeniswerkplaats) en mavo 2 (paragraaf 5.7 Palestina).

5. Behandelt u het onderwerp uitgebreid tijdens de lessen? (Hoeveel lessen besteedt u eraan?)

Ze besteedt 2 á 3 lessen aan één paragraaf. Dus ze besteedt er ongeveer drie lessen aan.

6. Maakt u naast het handboek en werkboek ook gebruik van andere middelen? Welke middelen zijn dit?

Ze laat filmpjes zien van Teleblik en ze kopieert stukken uit boeken die gaan over het onderwerp, zoals boeken over de joodse pioniers (van Meir Shalev).

7. Vindt u het een belangrijk onderwerp om te behandelen? Waarom wel/niet?

Ja, het raakt ons omdat ook hier in Nederland joden, Arabieren en Palestijnse vluchtelingen wonen.

8. A. Vindt u het een ingewikkeld/ complex onderwerp?

Ja.

B. Wat vindt u er ingewikkeld aan? Vooral aan de Palestijnse zijde zijn er veel verwikkelingen en verschillende groepen die elkaar voortdurend bestrijden.

9. Op welke manier behandelt u de complexiteit?

- Behandelt u alle facetten? (politiek, sociaal, economisch, militair, religieus/cultureel)

Vooral de politieke, economische, militaire en religieuze aspecten.

- Betreft u de Koude Oorlog erbij?

Nee.

- Betreft u de beeldvorming erbij? Bijvoorbeeld de beeldvorming tussen het Oosten en het Westen of tussen Israëliërs en Palestijnen?

Soms, het kost tijd en soms roept het vervelende reacties op waardoor het niet in elke klas kan worden besproken.

10. A. Welke gebeurtenissen (binnen dit onderwerp) bespreekt u?

De onderwerpen die in het boek staan.

B. Laat u gebeurtenissen weg? Waarom? Niet bewust.

11. Op welke manier blijft u objectief tijdens het lesgeven over dit onderwerp?

Door beide kanten te bespreken en zoveel mogelijk 'proberen' geen waardeoordeel te geven. Maar waardevrije geschiedenis vindt ze niet makkelijk.

12. Hoe zou u het onderwerp vorm geven als u iets zou kunnen veranderen aan de methode?
Een thematische paragraaf zoals bij mavo 2 (paragraaf 5.7 Palestina) of een themaboekje.

13. Mist u iets bij dit onderwerp?
Nee.

Bijlage 6: PowerPoint van de lessen

Project Kwestie Israël - Palestina

les 1

Wie ben ik?

Simone Claessens
LIO-stage op Grotius

Afstudeeronderzoek: project ontwikkeld rondom de kwestie Israël - Palestina

Waarom dit project?

- Kwestie Israël - Palestina beter begrijpen
- Achtergrond over de conflicten en oorlogen in het Midden-Oosten
- Actualiteit begrijpen

Opnieuw raketten vanuit Gaza op Israël

De Israëlische veiligheidsdiensten hebben dat er donderdag een rakettenvuur was te zien in grensgebied. De Israëlische veiligheidsdiensten hebben raketten gelanceerd vanuit het Gazastrook op Israël.

Beoordeling

- Tekstboek en werkboek
- Oprachten maken in je schrift
- Je krijgt een cijfer voor de opdrachten én werkhouding tijdens de lessen

Planning

- Maandag 17 - 03
- lesbrieven 2 + 3
- Donderdag 20 - 03
- lesbrieven 4 + 5
- Maandag 24 - 03
- lesbrief 6

Vandaag

- Lesbrieven uitleiden
- Uitleg over de lesbrieven
- Lesbrief 2
- lezen
- uitleg
- opdrachten maken
- opdrachten nakijken
- Lesbrief 3
- lezen
- uitleg
- opdrachten maken
- opdrachten nakijken

Lesbrieven

- Tekstboek
- lees de teksten
- bekijk de bronnen
- Werkboek
- maak de opdrachten in je schrift

Lesbrief 2

Lesbrief 2 - Palestina onder Brits mandaat

De Britten en de Fransen sloten de Sykes-Picot-overeenkomst in 1916. Vooral vanwege de olie en de verbinding met de kolonies.

Zionisme en Balfourverklaring

Er worden beloften gedaan aan de Palestijnen en Joden over Palestina.

Palestina onder Brits mandaat

MANDAATGEBIED PALESTINA (Brits mandaat)

34 april 1920

In het wit gearceerd het gebied waarin het 'Joods Nationaal Thuis' zijn plekje zou vinden.

Joodse migratie na de Tweede Wereldoorlog

Verdelingsplan Palestina

De Zionisten aanvaardden dit plan maar de Arabieren waren fel tegen.

Lesbrief 2

- Maak de opdrachten in het werkboek van lesbrief 2
- Schrijf de antwoorden in je schrift
- Klaar?
- lees lesbrief 3
- maak de opdrachten

Lesbrief 3

De geboorte van de staat Israël

Arabisch-Israëlische oorlog 1948

Vluchtelingenkampen

19

20

Lesbrief 3

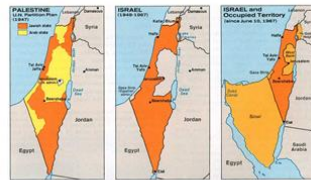
- Maak de opdrachten in het werkboek van lesbrief 3
- Schrijf de antwoorden in je schrift
- Klaar?
 - lees lesbrief 4
 - maak de opdrachten

21

22

Lesbrief 4 - Oorlogen

23

De Zesdaagse Oorlog 1967

24

De Oktoberoorlog

Sadat

25

Sociale omstandigheden van de Palestijnen

26

Lesbrief 4

- Maak de opdrachten in het werkboek van lesbrief 4
- Schrijf de antwoorden op je blaadje
- Klaar?
 - lees lesbrief 5
 - maak de opdrachten

27

28

Planning

- Tekst lesbrief 6
- Uitleg
- Werken aan de opdrachten

29

Lesbrief 6 - Hedendaagse situatie

30

De muur (2002-heden)

- Aanleiding:
- Zelfmoordacties in Israël door Palestijnen → Israël voelt zich onveilig bedreigd.
- Gevolg:
- Israël begint met het bouwen van een 9 meter hoge betonnen muur rondom heel Palestina.

31

32

33

34

De muur

35

36

Sociale omstandigheden

Gebieden A, B en C

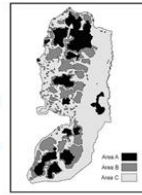
Palestinian loss of land, 1946-2012

37

Gebieden A, B en C

- Area A: waar de Palestijnse Autoriteit zowel het burgerlijk bestuur als het veiligheidsoezicht uitoefent.
- Area B: waar de Palestijnse Autoriteit het burgerlijk bestuur uitoefent en het veiligheidsoezicht in handen is van het Israëlische leger.
- Area C: onder volledig Israëlisch veiligheidsoezicht en volledig Israëlisch burgerlijk bestuur (door het leger).

38

Route van Jeruzalem naar Hebron

- Checkpoints, waarom en hoe?
- Checkpoint 300 (Bethlehem) (p. 24)
- Checkpoint Beit Jala (p. 21)

39

40

41

Nederzettingen

Israëlische nederzettingen in Palestijnse gebieden waar kolonisten zich vestigen.

42

43

Opdrachten maken

Lesbrief 6

- Maak opdrachten 2 en 3 (voor cijfer)

Klaar?

- Opdrachten lesbrieven 2 en 3 af? (voor cijfer)
- Maak de opdrachten van de lesbrief 4 (en 5).

44

45

Bijlage 7: Kapstok Conflict Israël en Palestina

	Oudheid tot 1500	1500 - 1914	1914 - 1945	1945 - 1952	1953 - 1978	1978 - heden
Gebeurtenissen	Verwoesting van de Joodse tempel		Eerste en Tweede Wereldoorlog Holocaust Sykes-Picot-overeenkomst Balfour declaratie	Uitroeping van de staat Israël Suezcrisis	Zesdaagse oorlog Oktoberoorlog Camp David Oliecrisis	Eerste Intifada Tweede Intifada Oslo-akkoorden Bouw van de muur
Versijnselen	Antisemitisme Verspreiding Jodendom, Christendom en Islam Diaspora <i>Beeldvorming</i>	Antisemitisme Verspreiding Jodendom, Christendom en Islam Diaspora/ Zionisme <i>Beeldvorming</i>	Antisemitisme Neo-imperialisme Zionisme (Wanhoops-) terrorisme <i>Beeldvorming</i>	Antisemitisme Palestijnse vluchtelingen (Wanhoops-) terrorisme <i>Beeldvorming</i>	Antisemitisme Palestijnse vluchtelingen (Wanhoops-) terrorisme <i>Beeldvorming</i>	Antisemitisme Palestijnse vluchtelingen (Wanhoops-) terrorisme <i>Beeldvorming</i>
Ontwikkelingen			Einde Ottomaanse Rijk Joodse kolonisten gaan naar Israël	Stichting Israël	Holocaust industrie Oprichting PLO	Holocaust industrie

Personen	Jezus Christus		Balfour	David Ben Gurion	Yasser Arafat	Sharon
	Mohammed		Hitler	Nasser	Sadat	Claire Anastas
	Koning David					

Gebeurtenissen: een gebeurtenis is een concreet voorval waaraan een datering (jaartal, datum, tijdstip) kan worden gekoppeld. Bijvoorbeeld de bestorming van de Bastille of de Slag bij Waterloo.

Verschuinselen: verschuinselen zijn toestanden en instellingen die gedurende langere tijd min of meer onveranderd hebben bestaan. Bijvoorbeeld de standenmaatschappij of slavernij.

Ontwikkelingen: een ontwikkeling is een veranderingsproces waarbij toestanden of instellingen veranderen. Hierbij gaat het om de opkomst of de ondergang van iets zoals het Romeinse Rijk en de overgang van de ene situatie naar de andere, zoals de overgang van de landbouw-stedelijke samenleving naar de industriële samenleving.

Personen: welke personen zijn belangrijk in deze periode? Bijvoorbeeld Karel de Grote voor de middeleeuwen en Barack Obama voor de 21^e eeuw.